

Զարչարուած՝ Քրիստոսի Համար

Երկաթե վարագոյրի ետեւի «Թաւուն» Եկեղեցիին
չարշարաններուն ու վկայութեան մէկ պատմութիւնը.

Ներկայի Մարտիրոս Եկեղեցին
Զարչարուած՝ Քրիստոսի Համար.
Ռիչըրտ Վուրմպրանտ.

Tortured For Christ

Armenian Edition

Copyright 2015 Voice Media

info@VM1.global

Web home: www.VM1.global

All rights reserved. No part of the publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic, or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. For permission requests, email the publisher, addressed “Attention: Permission Coordinator,” at the address above.

This publication **may not be sold, and is for free distribution** only.

Հեղինակին մասին

Վերապատիւ Բիչըրս Վուրմպրանտ անտարաճական պաշտօնեայ մըն է որ 14 տարի իր հայրենիքին՝ Ռումանիայի մէջ համայնավարներու կողմէ բանտարկուեցաւ: Ինք Ռումանիայի քրիստոնիայ առաջնորդներուն մէջ, ու զրոյցներու եւ դաստիարակներու շարքին՝ ամենէն ականաւորներէն մին է: Իր հայրենիքին մէջ աւելի հանրածանօթ անուններ քիչ են:

Երբ՝ 1945 ին՝ համայնավարները Ռումանիան գրաւեցին ու ջանացին եկեղեցիները իրենց ծրագրներուն ծառայեցնելու նպատակով հակակաթոլի տակ առնել, Վուրմպրանտ ազդու, զօրաւոր ծածուկ գործի մը սկսաւ իր ստրկացուած ժողովուրդին՝ ու երկիրը արշաւող Ռուս բանակին մէջ: Վերջապէս ինք ու իր կիներ՝ Սապին, ձերբակալուեցան 1948 ին: Իր կիներ իբր գերի աշխատուցին երեք տարի: Բիչըրս Վուրմպրանտ երեք տարի միայնակ արգելաբախուեցաւ՝ զինք չարչարող համայնավարներէն գատ ո՛չ մէկ մտրդ տեսնելու պայմանաւ: Երեք տարի յետոյ փոխադրուեցաւ հասարակաց բանտ մը ուր իր խցիկին մէջ խոստանգումները շարունակեցին:

Որպէս քրիստոնիայ ղեկավար իր միջազգային համբաւին շնորհիւ, օտար ղեկավանատուներու դիւանագետներ իր ազատիւրեան նկատմամբ հետաքրքրուեցան: Իրենց ըսուեցաւ թէ Ռումանիայէն փախած է ան: Փաղտնի ոստիկաններ՝ ազատ արձակուած բանտի ընկերներ ձեւանալով՝ իր կնոջ իմացուցին թէ բանտի գերեզմանատան մէջ անոր յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են: Ռումանիայ իր ընտանիքին, եւ արտասահման՝ իր բարեկամներուն տարածայնեցին որ ալ զինքը մտնան՝ գիտնալով որ արդէն մեռած է:

Ուրը տարի յետոյ ազատ արձակուեցաւ եւ անյապաղ «Թափուն» Եկեղեցիի գործին ձեռնարկեց: Երկու տարի ետք վերստին ձեռքակալուելով 25 տարուայ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

1964 ին՝ ընդհանուր ներում մը շնորհուելով՝ բանտէն ելաւ եւ շարունակեց իր ծածուկ հոգեւոր ծարայութիւնը: Երրորդ բանտարկութեան մը մեծ վտանգը տեսնելով՝ նորվեկիացի քրիստոնէական գիւնը Ռումանիայէն դուրս բերելու համար սակարկութեան մտան համայնավար իշխանութեանց հետ: Համայնավար կառավարութիւնը սկսած էր իր քաղաքական բանտարկեալները «ծախել»: Բանտարկեալի մը «ազատչեք» 800 Սթրլին էր: Իր գինը 2500 Սթրլին

եղաւ: 1966 ի Մայիսին ան վկայեց Վաշինգթոնի մէջ՝ Ամերիկեան ծերակոյտի ներքին ապահովութեան ենթալանձնախումբին առջեւ, ու կոնակը մերկացուցած շուջուց մարմինը ծածկող տասն եւ ուրը խորունկ վերքերուն սպիները, խոտանգումի նշանները: Միացեալ ճահանգներու, Եւրոպայի եւ Ասիայի մէջ բերբեր յօտուածներ յատկացնելով իր պատմութիւնը ծանօթացուցին շատերուն: 1966 ին իրեն հասած ազդարարութեան մը համաձայն Ռումանիայի համայնավար բժժիմը որոշած է զինք սպաննել: Մահուան սպառնալիքն ալ չէ կրցած լռեցնել զինք: Ինք կոչուած է «Թափուն Եկեղեցիին ձայնը»: Քրիստոնեայ դեկլարներ զինք կոչած են «կենդանի մարտիրոս մը» եւ «Երկարէ վարագոյրին Պօղոսը»:

Նախաբան

Վեր. Ո. Սքիւլըրք Հէրիս (F.R.G.S.) Ընդհանուր Տնօրէն Եւրոպայի Քրիստոնէական Առաքելութեան

1964 ի Դեկտեմբեր ամսուն՝ առաջին անգամ ըլլալով Ռումանիա ռաֆ դրի: Ալլանիայէն զատ Եւրոպական միակ երկիրն էր որ չէի այցելած: Քանի մը ամիսներէ ի վեր Աստուծմէ որոշապէս կը յայտնուէր ինձի որ այս այցելութիւնը ընէի: Ուստի Վեր. Ճան Մօզլէիի ընկերակցութեամբ Հունգարիայէն անցայ Ռումանիա:

Շուտով յայտնի եղաւ որ համայնավար երկրի մը մէջ էինք ուր իշխանութեան աչքերը մեզ կը հետապնդէին թիստ ուժադրութեամբ: Այսուհանդերձ, հաւատացեալները ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուին մեզի, եւ Մնունդի չորս կիրակի առաջ Պուրթէի Գերման Մկրտչական եկեղեցին զացիքն երեկոյեան պաշտամունքի: Հոն մեզմէ ինդրեցին որ մեր ուղղոյնները եւ վկայութիւնները տանք: Պաշտամունքի վերջաւորութեան շատեր մեզի հետ տեսնուեցան, անոնց մէջ կար բարձրահասակ մէկը որուն գունատ դէմքը անձկութիւնով լի էր: Մեզմէ ինդրեց որ խօսելու առիթ մը տանք իրեն, ու ըսաւ թէ իր բնակարանին մէջ կը նախընտրէր խօսիլ, յօժար՝ կրելու որեւէ անհաճոյ հետեւանք: Ուրեմն այդ օր, ու՛՛ց գիշերին — 10 կ.է.) Ընչըրտ Վուրմպրանտի տունը ուղղուեցանք — գետնայարկ խցիկ մը ուր ինք, իր կինը եւ որդին միահար կը բնակէին:

Կուր՝ ներս մտանք, եւ հովիւր՝ որուն մասին այնքան բաներ լսած էի

Արեւմուտֆի մէջ՝ սկսաւ յայտնել իր 14 տարիներու բանտարկութեան ապեցուցիչ փորձառութիւններուն, եւ ազատմաներուն պատմութիւնը: Առաջ որդին՝ ապա իր տիկինը Սապին զուրս գացին փողոցը կենելու համար, ու երկուքին ալ բերած լուրը նոյնն էր — իրենց տունը ոստիկաններով պաշարուած էր, եւ անոնց ինքնաշարժներն ալ տան դիմացը կը սպասէին: Արդիոք ո՞րքան ժամանակ պիտի շարունակէին տան հսկողութիւնը: Ի՞նչ հետեւանք կրնար ակնկալուիլ: Դիչըրտ Վուրմպրանտ ամբողջացուց իր պատմութիւնը եւ յետոյ աղօթեցինք: Յիշատակելի աղօթածողով մըն էր այդ. Ինչպէ՛ս՝ պաղատանքներ բարձրացուցինք Աստուծոյ որ պաշտպանէ իր ծառաները: Խոստանգանքներու նշանները տեսնել իր մարմինին վրայ, եւ այն օրերուն զարհուրելի տանջանքները հասկցանք աւելի որոշապէս քան երբէք: Սակայն՝ բանտարկութեան եւ տանջանքի մութ պատմութեան մէջէն կը շողար փառքի ու սիրոյ լոյսը: Աստուած լսեց մեր աղօթքները, եւ երբ վերջապէս փողոց իջանք մեկնելու, ոստիկանները ցրուած էին:

Աստուծոյ այս ընտանիքը՝ առաջին անգամն էր որ տեսնակ, ու լսելէ յետոյ իրենց հերոսական վկայութիւնը՝ երկուքս ալ կ'զգայինք բէ այնուհետեւ մեր կեանքը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար:

Այս զիրքին նախաբան մը գրել մեծ պատիւ է ինձի, ու զայս կրնեմ այն ջերմ աղօթքով որ Աստուած շատերուն սրտին մէջ արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներուն հանդէպ այնպիսի սէր մը դնէ որ առատածեղնութեամբ շօտափելի օգնութիւն հասցնեն Յիսուս Քրիստոսի համար չարչարողներուն, ու այսպէս լեցնեն Քրիստոսի մարմինով կրած չարչարանքներուն պակասը, Անոր մարմինին — Եկեղեցիին — սիրոյն համար:

Շնորհակալութեան խօսք

Վեր. Ո. Սքիւլըրք Հէրէսի՝ ընդհանուր Տնօրէն Եւրոպայի Քրիստոնէական Առաքելութեան, Լոնտոն, որ 1964 ին բանտէն ազատ արձակուելէս յետոյ Ռումանիա եկաւ իբր առաջին պատգամաբեր արեւմուտֆի քրիստոնէականներուն կողմէ: Գիշերուայ ու զմէկ պահուն մեր տունը մտաւ հարկ եղած նախազգուշական խիստ միջոցներ ձեռք առնելէ յետոյ, ու մեզի բերաւ սիրոյ ու միօրբարութեան առաջին խօսքերը, ինչպէս նաեւ առաջին նիւթական նպաստը մարտիրոս քրիստոնէայ ընտանիքներուն: Ասոնց անունով էր երախտագիտութիւնը կը յայտնեմ:

Ներածական

Թէ ինչու կը գրեն այս գիրքը

Երկարէ վարագոյրին տեսէն «Թափուն» Եկեղեցիին կողմէ պատգամ մը կը բերեն՝ որ ուղղուած է ամէն ազատ քրիստոնէայի:

«Թափուն» Եկեղեցին՝ զոր տարիներ ղեկավարած են՝ որոշեց որ ոչ մէկ ջանք ինչայն ազատ աշխարհ անցնելու, եւ անյետաձգելի պատգամ մը տալու ձեզի: Ազատուեցայ հրաւրուած մը՝ որուն ահագնութեան պիտի ծանօթանաք գրութեանս միջոցաւ, ու որչափ հասայ ազատ աշխարհ: Գիրքս կը պարունակէ այն պատգամը զոր, համայնաժողովը երկիրներու հաւատարիմ, տառապող «Թափուն» Եկեղեցին ձեզի փոխանցելու պարտականութիւնը դրած է իմ վրաս:

Որպէսզի չի կարենաք «Թափուն» Եկեղեցիին պատգամը լման եւ անմիջական նկատողութեան նիւթ դարձնել՝ նախ կուտամ իմ վկայութիւնս ու կը ներկայացնեն «Թափուն» Եկեղեցիին գործը:

Ներկայի Մարտիրոս Եկեղեցի
Զարչարուած՝ Քրիստոսի Համար
Բիշըքս Վուրմպրանտ

Գլուխ Ա

Անաստուած մը Քրիստոսը կը գտնէ

Մնած ու մեծցած են ընտանիքի մը մէջ որ ճշ մէկ կրօն կը նանչնար: Մանկութեան օրջանին որեւէ կրօնական դաստիարակութիւն չէի առած, եւ երբ տասն եւ չորս տարու էի արդէն իսկ համոզուած՝ կարծրացած անաստուած մը դարձած էի: Սա հետեւեալն էր դառն մանկութեանս: Կեանքիս առաջին տարին իսկ որբացած՝ առաջին համաշխարհային պատերազմին չհաւորութեան դատապարտուեցայ: — Տասն եւ չորս տարիքիս այսօրուայ համայնաժողովներուն պէս համոզուած անաստուած մըն էի: Կարգացած էի անաստուածութեան վերաբերեալ գիրքեր, ու ոչ թէ միայն Աստուծոյ ու Քրիստոսի չէի հաւատար, այլ այդ զաղաքարները կառէի նկատելով զանոնք մարդկային միտքին համար վնասակար: Այսպէս կրօնի հանդէպ դառնութիւն մը յառաջ եկաւ իմ մէջս:

Բայց՝ ինչպէս ետքը հասկցայ, շնորհիվ գտայ Աստուծոյ ընտրեալներէն մին ըլլալու: Ինծի անհասկնալի պատճառներով: Պատճառներ որոնք իմ նկարագրիս

արժանիքին վրայ հիմնուած չէին, որովհետեւ նկարագրով շատ վատ էի:

Հակառակ անոր որ անաստուած մըն էի, իմ խորհուրդներս հակառակ բան մը զիս միտս դէպի եկեղեցիներ կը հրապուրէր: Դժուար էր ինձ համար եկեղեցիի մը մօտէն անցնիլ ու ներս չմտնել: Ասով հանդերձ երբէք չէի հասկնար թէ ինչ բաներ տեղի կուենային այդ եկեղեցիներէն ներս: Մտիկ կընէնի քարոզներէ սակայն անոնք սրտիս չէին խօսէր: Շատ վստահ էի թէ Աստուած չկայ: Կատէի այն գաղափարը թէ Տէր եղող Աստուած մը կայ որուն պարտիմ հնազանդիլ: Աստուծոյ մասին ունեցած այս ծուռ գաղափարս կատէի: Բայց շատ պիտի փափաքէի զիտնալ թէ այս տիեզերքին կեդրոնը տեղ մը կը գտնուի սիրող սիրտ մը: Մանկութեան ու երտասարդութեան վայելէներէն շատ քիչ բան բաժին ինկած էր ինձի: Կը բաղձայի որ տեղ մը գտնուէր սիրող սիրտ մը որ ինձի համար ալ բաբախէր:

Գիտէի թէ Աստուած չկայ, բայց կը տխրէի որ այսպիսի սիրոյ Աստուած մը գոյութիւն չունի: Անգամ մը՝ ներքին հոգեւոր պայքարիս ընթացքին՝ կարողիկէ եկեղեցի մը մտայ. հոն տեսայ մարդիկ որոնք ծնրադրած բաներ մը կըրէին: Խորհեցայ թէ ես ալ անոնց մօտ ծնրադրեմ, իմանամ թէ ինչ կըսեն, եւ կրկնեմ աղօթները, ու տեսնեմ թէ ինչ կը պատահի: Կաղօթէին Սրբուհի Կոյսին, «Ողջոյն քեզ Մարիամ, շնորհընկալ կոյս...» Հետեւելով կրկնեցի իրենց աղօթքը, դիտեցի Սրբուհի կոյսին արձանը, բայց արդիւնք չունեցաւ: Ասոր վրայ շատ տրտմեցայ:

Օր մը, թէպէտեւ համոզուած անաստուած՝ Աստուծոյ աղօթեցի ետեւեալ ձեւով. «Աստուած, վստահ զիտեմ թէ Դուն գոյութիւն չունիս: Բայց եթէ պատահեմամբ կ'ուս, ինչ որ կը հակասե՞ծ, պարտք չեմ սգար Քեզի հաւատալու. Դուն պարտական ես Ինքզինդ ինձի յայտնելու:» Անաստուած մըն էի, բայց անաստուածութիւնը սրտիս խաղաղութիւն չէր տար: —

Այս ներքին պայքարիս միջոցին — ետքը իմացածիս համաձայն — Ռումանիայի Բարձ լեռնային շրջանի զիւղերէն մէկուն մէջ ծեր կառագործ մը այսպէս կաղօթէր. «Աստուած իմ, ես քեզի երկրի վրայ ծառայեցի եւ կը փափաքեմ վարձս այս երկրին վրայ ունենալ, ինչպէս երկիրնք: Եւ վարձս ըլլայ մահ չտեսնել մինչեւ որ հրեայ մը Քրիստոսի բերեմ, որովհետեւ Յիսուս ալ հրեայ ժողովուրդէն էր: Բայց ես աղատ եմ, ծեր ու հիւանդ: Ձեմ կարող եղջիլ եւ հրեայ մը փնտնել, իմ զիւղիս մէջ մէկ հատ իսկ չկայ. Դուն մեր զիւղը բեր հրեայ մը եւ ես ալ լաւագոյնս պիտի ընեմ զինք Քրիստոսի առաջնորդելու:»

Անդիմադրելի ոյժ մը զիս կը քաշէր դէպի այն զիւղը. հոն ընելիք գործ մը չունէի: Բումանիա ունի տասն եւ երկու հազար զիւղ: Բայց ես այդ զիւղը գացի: Գիւղացիները հասկցաւ թէ ես հրեայ եմ, զիս ընդունեց զերազոյն սիրով մը. Իմ ժամանումս իր աղօթքին պատասխան սեպեց եւ իր Աստուածաշունչը ինձի տուաւ

որ կարդամ: Աստուածաշունչը յանախ կարդացած էի բայց լո՛ւ մտակութային հետաքրքրութենէ մղուած: Բայց իր ինծի տուած Աստուածաշունչը ուրիշ տեսակ էր: Հստ իր ինծի վերջին ըրած յայտնութեան, ինք էւ իր տիկինը ինծի համար ժամերով աղօթած էին որ դարձի գանձ, էս, էւ իմ կինս: Ու իր ինծի տուած Աստուածաշունչը մտտեանը տառերէ բաղկանալէ աւելի իր աղօթքներով բոցավառուած սիրով առ լեցուն էր: Չայն կարդալու գրեթէ անկարող էի, միայն կարտասուէի բաղդատելով իմ վատ կեանքս Յիսուսի կեանքին հետ, իմ պղծութիւնս իր սբութեանը՝ էւ իմ ստելութիւնս Իր սիրոյն հետ: Եւ Ան ընդունեց զիս որպէս Իրեններէն մէկը:

Ինծմէ կարճ միջոց մը յետոյ տիկինս ալ դարձի եկաւ. Եստ մը հոգիներ Քրիստոսի առաջնորդեց, էւ այդ հոգիները այլ հոգիներ Քրիստոսի բերին. այսպէս կազմուեցաւ նոր Լուտերական համայնք մը Բումանիայի մէջ:

Այս միջոցին Նացիական Երջանը սկսաւ: Եստ տառապանքներ պէտք էր կրէիս: Նացիականութիւնը ծայրայեղական օրբօտութիւններու մեքոտները գործածելով իր տիրաբորային թիրախ ընտրեց բողոքականներն ու հրեաները էւ զանոնք հալածեց: —

Հոգևական պատճոհի պատրաստուելէսէ նոյնիսկ ձեռնադրուելէս առաջ՝ այս եկեղեցիին առաջնորդը եղած էի հիմնադիրի հանգամանքովս: Ես ու տիկինս նացիներու կողմէ քանիցս ձերբակալուեցանք, ձեռնուեցանք էւ Նացի դատարաններու առջէս հանուեցանք: Նացիական սարսափը մեծ էր, բայց միայն նախահաճակ մը զալիք համայնավարական խոտաճգումներուն: Որդիս Միխայիլ ոչ հրիայի անուն մը տալու ստիպուեցանք զինք մահուան վտանքին չներարկելու համար: —

Բայց Նացիական այս Երջանը մեծ առաւելութիւն մը ունէր: Անոնք մեզի սորվեցուցին թէ Ֆիզիքական ձեռներու կարելի է տոկալ. թէ մարդկային հոգին Աստուծոյ օգնութիւնով կարող է ողջ դուրս գալ սոսկալի տանջանքներէ: Անոնք մեզի սորվեցուցին Թափուն քրիստոնէական գործունէութեան կերպը, ինչ որ նախապատրաստութիւն մըն էր զալիք Եստ աւելի գէշ չարչարանքներու — չարչարանք որ արդէն ճիշտ մեր առջէն էր:

Քրիստոնէական պատճոհս Ռուսերու մէջ

Անաստուած եղած ըլլալուս համար խղճահարութիւնս զիս կը մղէր որ դարձի եկած առաջին օրէն իսկ առիբը ունենայի Ռուսերուն վկայելու: Ռուսերը մանկութենէ անաստուածութիւնով կրթուած ժողովուրդ մըն են: Ռուսերուն

հասնելու փափաքս կատարուեցաւ Նացիներուն օրով, քանի որ Ռումանիայի մէջ հազարաւոր պատերազմական Ռուս զերիներ կային եւ մենք կրնայինք քրիստոնէական գործ ընել անոնց մէջ:

Սկայուն, յուզիչ գործ էր սա: Երբեք պիտի չմոռնամ Ռուս զերիի մը հետ ունեցած առաջին հանդիպումս: Ինձի յայտնեց թէ կը հաւատար Աստուծոյ: Երէ «նչ» ըսած ըլլար այդքան վիրաւորուած պիտի չզգայի, իւրաքանչիւր անհատ ազատ է հաւատալու կամ չհաւատալու: Բայց «Աստուծոյ կը հաւատաս» հարցումիս վրայ անորոշուրիւն արտայայտող աչեքը ինձի դարձնելով գոչեց, «Այդպիսի զինուորական հրահանգ մը չկայ որ հաւատամ, երէ հրահանգ գայ, կը հաւատամ:»

Արցունքներս այտերս ի վար կիջնէին: Սիրտս բզգտուած կը կարծէի: Առջեւ կը կայնէր մարդ մը որուն միտքը մեռած էր. մարդ մը որ Աստուծոյ շնորհած մեծագոյն պարգելը — անձնականութիւն մը ըլլալու կարողութիւնը կորսնցուցած էր: Իր ուղեղը համայնաժամար գաղափարաբանութեամբ մարզուած ըլլալով հաւատալու կամ չհաւատալու կարող չէր որոշում տալու, զինուորական հրամանի կը սպասէր գայն ընելու: անկախ գաղափար ունենալ կամ կազմել կարելի չէր իրեն համար: Այսքան տարիներու համայնաժամար տիրապետութեան տիպար պտուղ մը: Մարդկային արարածներու վրայ համայնաժամարութեան կատարուած գործը տեսնելով սզացած ցնցումիս վրայ Աստուծոյ խոստացայ որ կեանքս այս մարդոց ծառայելու պիտի նուիրեն արքեպիսկոպոս համար իրենց մէջ անձնականութեան զիտակցութիւնը եւ տալու համար իրենց հաստատ առ Աստուծոյ եւ Քրիստոս:

Ռուսերուն ծառայելու համար հարկ չէղաւ որ միջեւ Ռուսաստան երթամ:

1944, Օգոստոս 23 էն սկսեալ մէկ միլիոն Ռուս զինուորներ Ռումանիա մտան եւ կարն միջոցի մէջ երկրին իւրանութեան ղեկը ձեռք առին համայնաժամարները: Այն ատեն սկսաւ մղձաւանց մը որ Նացիներուն տուած տանջանքները իլլեց անկաւ:

Այն ժամանակ Ռումանիայի մէջ՝ որ ունի 18 միլիոն բնակչութիւն, համայնաժամար կուսակցութիւնը ունէր միայն տասը հազար անդամ: Բայց օրուայ Սովետական Միութեան արտախիւ քարտուղար Վիլհելմի խոյացաւ մեր շատ սիրելի բազաւոր Միխայլ Ա. ի գրասենեակէն ներս եւ բողոքեց մեզանին զարմնելով ըսաւ. «Պատ է համայնաժամարները նշանակելու կառավարութեանը պատշոնեաներ:» Մեր բռնակը եւ ոստիկանութիւնը զինարտի ըրին, ու այսպէս բռնի՝ ու զրբէրէ ամէնուն կողմէ աստուած՝ համայնաժամարները պետական իւրանութեան զուլիս անցան: Այս կազմութեան հասանութիւն տուած էին նաեւ այդ օրուայ Ամերիկեան եւ Բրիտանական ղեկավարները:

Մարդիկ Աստուծոյ առջեւ պատասխանատու են ոչ միայն իրենց անձնական մեղքերուն՝ այլ նաեւ իրենց ազգային մեղքերուն համար ալ սարկացուած բոլոր ազգերու ողբերգութիւնը Ամերիկայի ու Մեծն Բրիտանիայի ֆրիստոնեաներուն սրտին վրայ բեռ է: Ամերիկացիք պէտք է գիտնան թէ իրենք երբեմն անգիտակցաբար օգնած են Թուրքիոյն որ մեր վրայ տիրեն կոտորածով եւ անարեւելչութիւնով: Ամերիկացիք իրենց այս ըրածը պէտք է քաւեն օգնելով գրկուած ժողովուրդներուն որ Քրիստոսի լոյսին գան:

Սիրոյ եւ մոլորեցումի լեզուն նոյն են

Հազիւ իշխանութեան զուխ անցած՝ համայնավարները ճարտարօրէն եկեղեցին մոլորեցնելու միջոցներ ձեռք առին: Սիրոյ եւ մոլորեցումի լեզուն նոյն են: Մէկը որ աղջկայ մը ձեռքը կը խցորէ ամուսնութիւն կնկնելու համար, եւ ուրիշ մը աղջիկ մը կը խաբէ զինք լիելու յետին միտքով, այս երկուսն ալ «Քեզ կը սիրեմ» բառերով կը մօտենան: Յիսուս պատուիրած է որ սիրոյ լեզուն մոլորեցումի բառերէն զանազանենք, ինչպէս իրական ոչխարները՝ ոչխարի մորթով գայլերէն:

Երբ համայնավարներ պետական ղեկը ձեռք առին հազարաւոր քահանաներ, հովիւներ եւ հոգեւոր պաշտօնեաներ կարող չեղան զանազանելու այդ երկու տեսակ ձայները:

Համայնավարները բոլոր ֆրիստոնեայ խումբերու հոգեւոր պետերը ժողովի մը հրաւիրեցին՝ մեր խորհրդարանին մէջ: Ներկայ էին չորս հազար քահանաներ, հովիւներ եւ այլ հոգեւոր պաշտօնեաներ: Աստուծոյ իրենց համաժողովին պատուոյ նախագահ ընտրեցին ժօզէֆ Սթալինը որ նաեւ նախագահն էր Անաստուածներու համաժողովարհային ընկերակցութեան, եւ բիրաւոր ֆրիստոնեաներու սպաննիչը: Քահանաներ եւ հովիւներ՝ մէկը միւսին ետեւէն կայնելով՝ կը յայտարարէին թէ համայնավարութիւնն ու Քրիստոնէութիւնը հիմնականօրէն նոյնն էին, եւ կրնային համագոյ ըլլալ: Համայնավարութեան զովքը հիւսելու չէին ուշադրար նաեւ այլ հոգեւոր պաշտօնեաներ եւ իշխանութիւնը կը վստահացնէին թէ եկեղեցին իրենց հաւատարիմ պիտի մնայ:

Տիկինս եւ ես ներկայ էինք այդ համագումարին: Տիկինս նստած էր քովս ինծի դառնալով ըսաւ. « Բիչըթ, ոտքի ելիր եւ Քրիստոսի երեսն այս նախատիմքը սքըէ. Անոր երեսին է որ կը բքնեն:» Ըսի տիկնոջս: « Եթէ այդպէս ընեմ դուն ամուսինդ կը կորսնցնես:» Ըսաւ ինծի, «Պիտի չուզէի վախկոտ ամուսին մը ունենալ:»

Յետոյ ոտքի ելայ եւ խօսք առնելով ժողովին առջեւ փառաւորեցի, ոչ թէ

Բրիտանացիներու սպաննիչները, այլ Բրիտանացի եւ Աստուած, եւ ըսի թէ հաւատարմութիւն կը պարտինք մենք առաջ Անոր: Համագումարի ատենը ծայնափիւռով կը հաղորդուէին համայնական խորհրդարանի բէմէն, եւ նոյն միջոցով Բրիտանացի համար եղած վկայութիւնն ալ հասաւ երկրի ամբողջ ժողովուրդին: Այս արարքիս համար ետքը սուղ վճարեցի, բայց կարծէր:

Օրբոտոս եւ Բողոքական եկեղեցիներու ղեկավարներ իրարու ետ կը մրցէին համայնականութեան տեղի տալու արժանի մէջ: Օրբոտոս եպիսկոպոս մը իր փիլիսոփայական վրայ մտնելու եւ մանգաղի նշանը դնելով իր քահանաներուն պատուիրեց որ այնուհետեւ զինք չբարեւեն (**Ձեր նորին Շնորհափայլութիւնը**) խօսով, այլ ըսեն «Ընկեր եպիսկոպոս»:

Ռեզիքա քաղաքին մէջ մկրտչական եկեղեցիներու համագումարին մասնակցեցաւ: Համագումար մը կարմիր դրոշմով տակ ուր Սովետական միութեան քայլերը յոսկայս երգուեցաւ բոլոր մասնակցողներուն կողմէ: Մկրտչական եկեղեցիներու համագումարին ներկայ էի ուր Սովետական Միութեան քայլերը յոսկայս երգուած էր: Մկրտչականներու նախագահը յայտարարեց թէ Սրալին Աստուծոյ պատուիրանները գործադրելէ տարբեր բան մը չէր ըրած: Եւ զովեց Սրալինը որպէս Ս. Գրքի մէջ վարպետ: Փարբաօսի եւ Բողոքական քահանաները աւելի համարձակ էլոյթ ունեցան, ու հետագային Չիկայի պատուական կարգուեցան: Բաք, Բուսնիայի Լուսերական եկեղեցին տեղապահ եպիսկոպոսը, աստուածաբանական նեմարանին մէջ սապէս սկսաւ վարդապետել սորվեցնել, թէ՛ Աստուած երեք յայտնութիւններ տուաւ. մէկը՝ Մովսէսի միջոցաւ. մէկը Յիսուսի միջոցաւ. եւ երրորդը Սրալինի միջոցաւ, այս վերջինը իրմէ առաջ եկողը գերազանցելով:

Ամէնայն դեպս պէտք չէ մտնամ թէ նեմարիս Մկրտչականները գործնք սրտանց կը սիրեն՝ երբէք չհամակերպեցան եւ Բրիտանացի հաւատարիմ մնացին շատ տառապելով: Սակայն համայնականները «ընտրեցին» իրենց ուզած Մկրտչական ղեկավարները եւ ասոնք առանց առարկութեան ընդունելու էին: Այսօր պարագան նոյնն է կրօնական գերագոյն «իշխանութեան» նշանակումի նկատմամբ:

Անոնք որ Բրիտանացի ծառայ ըլլալու տեղ համայնականութեան ծառայ դարձան, սկսան արհամարհել այն եղբայր հաւատակիցները որոնք իրենց չմիացան:

Ինչպէս որ Ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ Ռուս Բրիտանացիներ «քաբուս» եկեղեցի մը կազմեցին այնպէս ալ համայնական կառավարութիւն մը հաստատուիլը, եւ պատուական եկեղեցականներու ուրացումը մեզ ստիպեց որ

մենք ալ Ռուսանիայի մէջ սկսինք «Թափուն» Եկեղեցի մը որ հաւատարին ըլլայ
Աւետարանելու, Աւետարանը քարոզելու եւ մանուկները Քրիստոսի համար
առաջնորդելու. Այս բոլորը կարգիլուէր համայնավարներու կողմէ, եւ
պատճառական եկեղեցին համակերպած էր:

Մի քանի ուրիշներու գործակցութեամբ գաղտնի գործունէութեան սկսայ:
Արաւաճապէս շատ պատուաւոր ընկերային դիրք ունէի որ ծածուկ
գործունէութեան հետ որեւէ կապ չունէր: Նորվէկեան Լուտերական
միսիօնարութեան հովիւն էի, միաժամանակ Եկեղեցիներու համաժողովին
խորհուրդին ներկայացուցիչն էի Ռուսանիայի մէջ: (Ռուսանիայի մէջ
ամենադոյզն գաղափարն իսկ չունէինք թէ այդ կազմակերպութիւնը ռեւէ տեսն
պիտի գործակցէր համայնավարներուն հետ: Այն ատեն մեր երկրին մէջ անոր
միակ գործը նպաստ բաշխել էր:) Այս երկու ճանջցուած պատճառներս
պետութեան առջեւ ինծի տուին այնպիսի դիրք մը որ գաղտնի գործունէութեանս
մասին (կասկած չէր արբեցներ) բան մը չէին գիտեր:

Այս գործը ունի երկու ճիւղ: Առաջինը՝ գաղտնի աշխատանք որ կը տանէինք
մէկ միլիոն ռուս բանակի զինուորներուն մէջ: Երկրորդը՝ մեր Թափուն
միսիօնարական ծառայութիւնն էր զոր կը մատուցանէինք Ռուսանեայի ստրկացած
ժողովուրդներուն:

Ռուսները հոգիով ծարաւ ժողովուրդ մը

Ռուսներուն Աւետարան քարոզել ինծի համար կը նշանակէր, Երկինք Երկրի
վրայ: Աւետարան քարոզած եմ շատ ազգերու, բայց երբէք չեմ տեսած ժողովուրդ
մը որ Աւետարանը պողէ Ռուսներուն պէս: Անոնց հոգին այնքան ծարաւ է:

Իմ բարեկամներէս մին, Օրթոտոքս քահանայ մը ինծի հետաձայնելով յայտնեց
թէ Ռուս սպայ մը իրեն եկած էր խոստովանութեան: Բարեկամս Ռուսերէն չէր
գիտեր, ուստի իմ հասցէս կուտայ սպային: Յաջորդ օրը մարդը իմ բովս եկաւ:
ՁԱստուած կը սիրէր, եւ Անոր կը տեսնար, բայց երբէք Աստուածաւունջ մը
տեսած չէր. երբէք պատճառունքի ներկայ եղած չէր (Եկեղեցիներ շատ
հազուադիւրս են Ռուսիոյ մէջ) Ո՛չ մէկ կրօնական կրթութիւն չէր առած:
ՁԱստուած կը սիրէր առանց ամենադոյզն գիտութիւն ունենալու Անոր վրայով:

Սկսայ իրեն կարդալ լեքան քարոզը եւ Յիսուսի առակները: Աստուծ լսելուն
պէս ցնծութիւնով լեցուած ցատկելու սկսաւ սենեակին մէջ, եւ զոչեց, « ինչ
սխալելի գեղեցկութիւն. ինչպէս կրնայի ապրիլ առանց ճանչնալու այս
Քրիստոսը: Առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի մարդ մը որ Քրիստոսի
ցնծութիւնով յափտակուած էր:

Յետոյ սխալ մը գործեցի . իրեն կարդացի Քրիստոսի չարչարանները եւ խաչելութիւնը՝ առանց զինք նախապատրաստելու: Ինք չեր ակնկալէր, եւ երբ լսեց թէ Քրիստոս ինչպէս շարչարուեցաւ, ինչպէս խաչուեցաւ ու վերչապէս մեռաւ, բազկաբռնին մէջ ինկած դառնապէս լալու սկսաւ: Փրկիչի մը հաւատացած էր ու հիմա իր Փրկիչը մեռած էր:

Իրեն նայեցայ ու ամօրով մնացի: Ինքզինքս քրիստոնեայ, հովիւ եւ մարդոց վարդապետ կը կոչէի, բայց այս ոռւս սպային չափ չէի կրցած բաժնել Քրիստոսի շարչարանները: Իրեն նայելով կը տեսնէի խաչին ներքեւ արտասուալից աչկերով կայնած Մարիամ Մագտղիմացին որ իր Տէրոջ անեցնչացած մարմինը: Գերեզմանին մէջն էր:

Ապա սպային կարդացի յարութեան պատմութիւնը: Ձեր գիտեր թէ իր Փրկիչը գերեզմանէն յարութիւն առած է: Երբ այս հրաժառիչ լուրերը լսեց իր ծուկներուն զարնելով Անեծմ մը արտասանեց իր վարժուած կոժոռ ձեւով, բայց սփառնումի պոռթկումն էր եւ ներելի: Յնծութիւնով լեցուած բացականչեց . «Վապրի՛ Ան, կապրի՛ Ան»: Ու կրկին ուրախութիւնով սկսաւ սենեակին մէջ պարել:

Ըսի իրեն, աղօթեմք: Որեւէ աղօթք չէր գիտեր . աղօթք արտայայտող բառեր լսած չէր: Ինծի հետ ծուկնի գալով այսպէս աղօթեց . «Ով Աստուած . ի՞նչ բարի մարդ ես դուն: Եթէ ես քու տեղդ ըլլայի եւ դուն ալ իմ տեղս ըլլայիր, Քեզի երբեք չէի ներեր Քու մեղքերդ, բայց իրաւի օտառ աղէկ մարդ ես դուն: Քեզ սրտանց կը սիրեմ:»

Կը խորհիմ թէ երկինքի բոլոր հրեշտակները ալ իրենց գործը պահ մը դադրեցուցին մտիկ ընելու համար այս ոռւս սպային ակնածելի աղօթքը: Մարդը Քրիստոսի օտառած էր:

Խանութի մը մէջ հանդիպեցայ ոռւս զնդապետի մը որուն կնկերակցէր կին սպայ մը: Այլ եւ այլ զնումներ կրնէին բայց վաճառողին չէին կրնար պէտք եղածը հասկցնել քանի որ ոռւսերէն չեր հասկնար: Ես առաջարկեցի բարգմանել իրենց ու այս միջոցով ծանօտութիւն օրհնեցինք: Յետոյ զիրենք մեզի հրաւիրեցի ճաշի: Ուտելու չսկսած իրենց ըսի . «Կը գտնուիք քրիստոնեայ ընտանիքի մը մէջ, եւ մեր սովորութիւնն է աղօթել:» Եւ ոռւսերէն լեզուով աղօթեցի: Պատասխանաբար, դանակ մէկտրի դրին. ճաշով հետաքրքրուած չէին ալ, ու հարցումներ տեղացնելու սկսան Աստուծոյ մասին, Քրիստոսի մասին, Աստուածաշունչի մասին: Այս բաներէն երբեք տեղեակ չէին:

Իրենց խօսիլ հետ չէր: Պատմեցի հարիւր ոչխար ունեցող մարդուն առակը, որ մէկ հատը կորսնցուցած էր: Նժանկութիւնը չի հասկցան, ու ըսին, «Ի՞նչպէս կըլլայ որ հարիւր ոչխար ունի, համայնաժամար հաւաքական ազարակը գրաւած չ՞էր

զանոնք:» Յետոյ ըսի թէ Յիսուս Թագաւոր մըն է. «Բոլոր թագաւորները գե-
մարդիկ են եղած, որոնք բռնակալած են ժողովուրդները, եւ Յիսուս ինքն ալ
բռնակալ մը եղած ըլլալու է:» Երբ այգիին մեակ վարձողի առակը պատմեցի,
ըսին, «Անուշտ այգեպանին դէմ ըմբոստանալու իրաւունք ունէին ամբողջ օրը
աշխատողները. այգին պէտք էր հաւաքական ազարակի իշխանութիւն տակ
ըլլար:»

Ի՞նչ որ խօսէի՝ իրենց համար նոր բան էր: Երբ Յիսուսի ծնունդը պատմեցի
հարցուցին թէ Մարիամ Աստուծոյ կի՞նն էր, (ինչ որ հայիտութիւն պիտի ըլլար
քրիստոնեաներու): Այս եւ ուրիշ ուսերու հետ ունեցած փորձառութիւնս ցոյց
տուաւ թէ այսօր տարիներ համայնաւարութեան լուծին տակ գտնուող
ժողովուրդի մը Աւետարան փարզելու համար բոլորովին տարբեր կերպ եւ լեզու
գործածելու էինք:

Կեդրոնական Ափրիկէ գացող միսիոնարներ Եսայի Մարգարէին խօսերը
բնիկներու լեզուով արտայայտելու դժուարութիւն ունեցան, եւ «եթէ ձեր մեղերը
կրկնակի կարմիրի պէս են, ձիւնի պէս պիտի ներմկնան, (բարգանեցիմ
հնարկույոյ միջուկի պէս պիտի ներմկնան), քանի որ այդ ցեղախումբերը ձիւն
չէին տեսած երբեք: Եւ ձիւն բառը չունէին: —

Նոյնպէս մենք Աւետարանը պէտք էր ներկայացնէինք Քարլ Մարքսի լեզուով
ու իրենց հասկնալի ընէինք բան մը որ մենք մեր կարողութիւնով չէ՛ այլ Ս.Նազուրյն
մեր միջոցաւ գործելովը պիտի յաջողէր:

Գնդապետը եւ սպայ կիներ այս օրն իսկ դարձի եկան, ու մեզի մեծապէս
օգտակար եղան Ռուսերուն մէջ մեր թագուն հոգեւոր գործին մէջ:

Մածկարքը հազարաւոր Աւետարաններ եւ հոգեւոր թերթիկներ տպեցինք եւ
ուսերուն բաշխեցինք: Ինքնիկնք հոգեւոր գիտութիւն միջոցաւ մեծ թիւով
Աստուածաւանջ եւ մասեր Ռուսաստան դրկեցինք գաղտուկ:

Ռուսերուն Աստուծոյ խօսքը հասցնելու ուրիշ հարտար միջոց մը
գործածեցինք: Ռուս գիտութիւններէն շատերը որոնք տարիներով պատերազմի
հակառակ էին հայրենիքի մէջ ունէին գաւակներ որոնք այս երկար
ժամանակամիջոցին տեսած չէին: (Ռուսերը մեծ սէր կը հայտնեն գաւակներու
հանդէպ): Իմ որդիս Միլիտայ եւ ուրիշ տաս տարեկանէ վար մանուկներ փողոցներն
ու հանրային պարտեզները տեսնուող ուսուցիչներուն կը մօտենային իրենց
զրպանները Աստուածաւանջ, Աւետարան եւ հոգեւոր գրականութիւն լեցուցած:
Ռուս գիտութիւնները այս մանուկներուն զուտը կը տոյժին ու զուրգուրանով կը
խօսէին անոնց հետ յիշելով իրենց գաւակները որոնց կարծողը կը ֆառէին
տարիներէ ի վեր: Կուսային անոնց տոհմաւ եւ տաքսիդէն, որոնց փոխարէն

մանուկները անոնց կուտային Աստուածաշունչ, Աւետարան, ինչ որ կընդունուէր մեծ եռանդով: Յաճախ մեզի համար Եստ վտանգաւոր գործ մը մեր գաւազները կատարեալ ապահովութեամբ կը կատարէին: Ասոնք Ռուսերուն ղրկուած մեր ղեռատի առաքելներն էին: Արդիւնէն սքանչելի էր. Եստ մը ռուս զինուորներ Աւետարան ստացան այս կերպով էրք այլ միջոցներ պիտի ձախողէին:

Քարոզութիւն Ռուսական Զօրանոցներուն մէջ

Ռուսերուն մէջ անհասներու վկայելէ Գաւ գործած ենք նաեւ փոքր խումբերու համար ժողովներ կարգադրելով:

Ռուսերը չափազանց կը սիրեն ժամացոյց. անոնք ղիմաւորած անձէն կը զօղնային ժամացոյցը եւ կամ համբան Բալելու ատեն կը կեցնեն որեւէ մէկը եւ ձեռնէն կտանեն ժամացոյցը: Կարելի էր տեսնել ռուսեր որոնց բեւերուն վրայ մի Բանի հատ ժամացոյց կը գտնուէր: Տեսնուեցան սպայ կիներ որոնց վիզէն Գարբուցիչ մեծ ժամացոյց կախուած էր: Ժամացոյց չէին ունեցած եւ հիմա հաւաքելէ չէին ձանձրանար: Երբ Ռուսականացիներ ժամացոյց ունենալ ուզէին Ռուսական զօրանոցները կերբային գողցուած ժամացոյցներէն զնելու. յաճախ ալ իրենց անձնական ժամացոյցը անոնցմէ կը զնէին: Այս ձեւով Ռուսականացիներուն Ռուսական զօրանոցները մուտ գործել սովորական դարցած էր: Ժամացոյց զնելու պատրուակով «Թաւուն» եկեղեցիի մարդիկս ալ առիթ կունենային ներս մտնելու:

Զօրանոցի մէջ Բարոզելու առաջին փորձիս համար ընտրեցի Օրթոտոսներու մէջ առնական օրը — (Պօղոս — Պետրոսի): Զինուորական կայանէն ներս անցայ ժամացոյց զնող ձեւանալով:

Յուցուած ժամացոյցներուն առարկեցի — մին Եստ սուղ, միւսը Եստ փոքր, ուրիշ մը Եստ մեծ է ըսելով: Բաւական բիւով ղինուոր բոլորաթիւս հաւաքուեցան ղովելով իրենց ապրանքները. իսկ ես իրենց հարցուցի կատակով. «Զեր մէջ Պօղոս կամ Պետրոս անունով մէկը կա՞» . հասկցայ որ կային: Յետոյ ըսի «Գիտէ՞ քէ ձեր Օրթոտոսս եկեղեցին պատիւ կընծայէ ՍԲ. Պօղոսին ու ՍԲ. Պետրոսին.» (Տարեց ղինուորներէն ոմանք ղիտէին): Զարցուցի. «Գիտէ՞ քէ ով էին Պօղոս եւ Պետրոս.» Ոչ մէկը ղիտցաւ: Սկսայ իրենց պատմել Պօղոսի ու Պետրոսի մասին: Տարեց ռուս ղինուոր մը ընդմիջելով ըսաւ. «Իուն ժամացոյց զնելու չես եկած. հապա եկած ես մեզի հաւատիին վրայով իտելու: Նստէ հոս ու իտէ մեզի: Բայց Եստ ղգոյց եղիր. մենք ղիտենք քէ որոնցմէ ղգուածանալու է. իմ Եստիցիներս անվնաս մարդիկ են: Երբ ձեռքս ձունկիղ վրայ ղնեմ, այն ատեն լոկ ժամացոյցի

մասին խօսէ. երբ ձեռքս բաժնեմ, պատգամդ Եսրայելից:» Ձինուորներու մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էին Օւրջս եւ իրենց պատմեցի Պողոսի ու Պետրոսի մասին, Քրիստոսի մասին՝ որուն սիրոյն Պողոս եւ Պետրոս մեռան: Երբեմն երբ խումբին մօտենար մէկը որուն վրայ վստահութիւն չունէին, զինուորը ձեռք ծունկիս վրայ կը դնէր եւ ես անմիջապէս նիւրը կը փոխէի «ժամացոյցի»: Երբ մարդը հեռանար նորէն կը Եսրայելի Գիւսուսի մասին: Նման այցելութիւններ շատ կրկնեցինք շնորհիւ ռուս քրիստոնէայ զինուորներու օգնութեան: Անոնց ընկիրներէն շատերը Քրիստոսը գտան: Նաեւ հազարաւոր Աւետարաններ բաշխուեցան զաղսնաբար:

Մեր «Թափուն» եկեղեցիին եղբայր ու բոյրերէն շատերը այս պատճառով բռնուեցան, խիստ ծեծի ենթարկուեցան, բայց մեր կազմակերպութեան զաղսնիքը դուրս չտուին:

Այս գործին մէջ մեծ հաճոյքը ունեցանք հանդիպելու եղբայրներու եւ լրսելու անոնց փորձառութիւնները Ռուսաստանի «Թափուն» եկեղեցիի գործին մէջ: Նախ անոնց մէջ տեսանք թէ անոնք ինչպէս կը կերտուէին մեծ սուրբեր: Այդքան տարիներ համայնավար վարքապետութիւնով լեցուած էին, ոմանք համայնավար համալսարաններու մէջ ուսում առած էին, բայց աղի ծովուն մէջ միւր անուօ պահուած ձուկի պէս, անոնք, թէպէտ համայնավար դպրոցներէն դուրս եկած՝ իրենց հոգիները Քրիստոսով մաքուր, սուրբ պահած էին:

Այս ռուս քրիստոնէաները ինչ զեղեցիկ հոգի ունէին: Անոնք կըսէին, «Քիտենք թէ այն աստղը՝ զոր մուրն եւ մանգաղի հետ կը կրենք մեր զլիարկներուն վրայ՝ նեղի աստղն է:» Այս բանը մեծ ցաւով կըսէին: Ասոնք մեզի մեծապէս օգնեցին Աւետարանը ռուս զինուորներուն մէջ տարածելու:

Կրնամ ըսել թէ իրենք քրիստոնէական անէն առաքինութիւն ունէին բացի ուրախութենէ, զոր ունեցած էին միայն իրենց դարձին տալեր: Այս բանը ինծի շատ զարմանք կը պատճառէր, ուստի օր մը Միքոչականի մը հարցուցի. «Ինչու ուրախութիւն չունիս.» Պատասխանեց. «Ինչպէս կրնամ ուրախ ըլլալ երբ եկեղեցիիս հովիւն ստիպուած են ծածկելու նուիրած քրիստոնէայ մը լլալս, աղօթքի կեանք ապրիլս ու հոգիներ օտելու ջանքս: Եկեղեցիիս հովիւը գաղտնի ստիկանութեան տեղեկատուն է. մեր մէջէն՝ մեր վրայ մօտէն հսկողներ կան, եւ հովիւները այնպիսի անձեր են որոնք իրենց հօտը կը մատեն: Մեր սրտերուն խորքին մէջ փրկութեան ուրախութիւն կայ, բայց այն արտաբնական յայտնուող բոլոր ուրախութիւնդ ալ՝ չենք կրնար ունենալ:

Քրիստոնէութիւնը բառերըգական է մեր մօտ.

երբ դուք ազատ քրիստոնէաներդ հոգի մը Եսրայել Քրիստոսի, խաղաղ օրէն ապրող

եկեղեցիի մը անդամ է որ կը օտեմք: Բայց երբ մենք մարդ մը օտեմք վստահ գիտենք թէ ան բանտ պիտի տարուի, եւ իր գաւակներն ալ որք պիտի մնան: Հոգի մը Քրիստոսի բերած ըլլալու մեր ուրախութիւնը միշտ խան է սա զգացումով թէ վճարելի գին մը կայ:»

Բոլորովին նոր տեսակ ֆրիստոնեայ մը հանդիպած էինք, «Թափուն» եկեղեցիին պատկանող ֆրիստոնեայի մը:

Այս միջոցին շատ անակնկալ բաներ տեսանք: Ինչպէս որ օտեմք կան որոնք կը կարծեն թէ ֆրիստոնեայ են ու չեն, այնպէս ալ հասկցանք թէ Ռուսերուն մէջ օտեմք կային որոնք կը խորհէին թէ անաստուած էին, բայց չէին:

Անգամ մը կը տեսնուէի որս զոյգի մը հետ, երկուքն ալ արծաճագործ էին: Երբ իրենց խօսեցայ Աստուծոյ մասին, ըսին . (Ոչ, Աստուած գոյութիւն չունի. Մենք (Պէզպօցնիք) — անաստուած ենք: Բայց մեզի պատահած հետաքրքրական բան մը պատմենք ձեզի.

«Անգամ մը Սբալինի արծաճին վրայ կաշխատէինք. գործի միջոցին տիկինս հարցուց ինծի, (Ամուսինս, ինչպէս եղած է բուրամատը, երէ ձեռքի մատները օտի մատներուն պէս ըլլային բուրամատը միւս մատներուն դիմացը գալով պիտի չկարենար գործակցիլ — մուրը, բակը, որեւէ գործիք, գիրք մը կամ կտոր մը հաց բռնելու անկարող պիտի ըլլայինք: Առանց այս փոքրիկ բուրամատին մարդկային կեանքը անկարելի պիտի ըլլար: Արդեօք ո՞վ շինեց բուրամատը: Դպրոցին մէջ երկուքս ալ մարմատականութիւն սորված ըլլալով գիտենք թէ երկինք ու երկիր ինքնաբերաբար գոյացած են. Աստուծոյ կողմէ ստեղծուած չեն անոնք: Այսպէս սորված էինք եւ այսպէս ալ կը հաւատայինք: Բայց երբ Աստուած երկինքն ու երկիրը չեր ստեղծած, եւ ստեղծած ըլլար միայն բուրամատը, այս փոքր գործին համար իսկ գովասանքի արժանի պիտի ըլլար: «Մենք Ըտիսընը, Պէլը եւ Սթիվընսընը կը փառաբանենք որ հնարած են ելեկտրական լապտերը, հեռաձայնը եւ շոգեկառնը ու այլ բաներ. ուստի ինչո՞ւ չփառաբանենք զայն որ հնարած է բուրամատը: Երբ Ըտիսըն չունենար բուրամատ, չպիտի կարենար հնարել ոչ մէկ բան: ԱՆՈՒՇՈՒՄ արդարանալի է պաշտել զԱստուած որ ստեղծած է բուրամատը:»

Ամուսինը շատ բարկացաւ, ինչպէս յաճախ կընեն երբ իրենց կիները իմաստուն խօսք մը խօսին իրենց: «Ցնորական բաներ մի խօսիր: Դուն սորված ես թէ Աստուած չկայ: Ասկէ գառ, վստահ չես կրնար ըլլալ թէ մեզ լրտեսող չկայ եւ փորձանք մը պիտի չպատահի մեզի մէկ անգամ ընդմիշտ: Հաստատ կերպով համոզուէ թէ Աստուած չկայ: Երկինքի մէջ մէկը չկայ:»

Կինը այսպէս պատասխանեց. «Սա աւելի մեծ հրաօք մըն է: Երբ երկինքի մէջ

Ամենակարող Աստուած մըլլար որուն մեր նախնիք ապուօօրէն հաւատացին, Եստ
բնական պիտի ըլլար հասկնալ թէ ինչպէս բուրամատ ունեցանք: Ամենակարողը
կրնայ ամէն բան ընել, որով Ան կրնայ բուրամատ ալ ստեղծել: Բայց եթէ չկայ
մէկը երկինքի մէջ, ես անձամբ բոլոր սրտով կուզեմ պատուել այն Ոչ մէկը որ
բուրամատը ստեղծեց:»

Այսպէս անոնք Ոչ մէկուն երկրպագողներ եղան: Իրենց այն Ոչ մէկուն
հանդէպ ունեցած հաւատքը անէցաւ Ան եղաւ Արարիչ, ոչ միայն բուրին, այլ
նաեւ աստղերուն, ծաղիկներուն, մանուկներուն ու կեանքի զեղեցիք բաներուն:

Պօղոս Առաքեալի Արեւելի մէջ հանդիպած «անծանօթ Աստուծոյն» աղօթող
մարդոց պարագային պէս էր ասնցիր:

Այս գոյզը անհուն ցնծումով լեցուեցան ինձմէ լսելով թէ շիտակ էր իրենց
հաւատքը.

Թէ կար երկինքի մէջ այն Ոչ — մէկը, Աստուած որ հոգի է, սիրոյ հոգին,
իմաստութեան, նօսարտութեան եւ զօրութեան հոգին որ գիրենք այնքան սիրեց
մինչեւ իր Միածին Որդին զրկեց որ իր անձը զոհէ խաչին վրայ իրենց համար:

Աստուծոյ հաւատացողներ եղած էին առանց գիտնալու: Ես ալ մեծ
առանձնաւորեալմբ ունեցայ գիրենք քաջ մը եւս յառաջ տանելու — բողոքիւն
եւ փրկութիւն ստանալու փորձառութեան:

Անգամ մը սպայ կին մը տեսայ նամբուս վրայ: Մտնելով իրեն
ըսի. «Ներդամիտ կըլլաք, գիտեմ որ քաղաքավարութեան հակառակ բան է
անծանօթ տիկնոջ մը խօսիլ փողոցին վրայ, բայց ես հովիւ մըն եմ եւ նպատակս
անկեղծ է: Կուզէի ճեղի խօսիլ Քրիստոսի մասին.» Հարցուց ինձի. «Դուն
Քրիստոսը կը սիրես»:» Ըսի. «Այո՛, բոլոր սրտով:» Այն ատեն ողջագուրելով զիս
համբուրելու սկսաւ: Հովիւի մը համար այս կացութիւնը օփոքեցուցիչ էր, որով ես
ալ իր նախորդ համբուրեցի այն ցոյցով որ անցորդները մեզ հայրենակից կը
կարծեն: «Ես ալ կը սիրեմ Քրիստոսը» բացազանչեց ան: Ձիւն մեր տունը
առաջնորդեցի ու հոն գարնանով հասկցայ թէ Քրիստոսի մասին Անոր անունէն
դուրս ոչինչ գիտէր, բայց տակաւին զայն կը սիրէր: Ձեր գիտեր թէ Ան Փրկիչն
է. չէր գիտեր փրկութեան նշանակութիւնը: Ձեր լսած թէ Ան ո՛ր ապրեցաւ եւ ո՛ր
մեռաւ: Ձեր գիտեր Անոր վարդապետութիւնները, ոչ ալ կեանքը ու
գործունէութիւնը: Այս կիներ ինձի համար հոգեբանական տարօրինակութիւն մըն
էր: Մարդ ինձպէս կրնայ սիրել մէկը որուն միայն անունը գիտէ:

Երբ հարցուցի, սապէս բացատրեց. «Երբ փոքր էի պատկերներու միջոցով
կարդալ սորվեցայ. (ա)գիրը արելու պատկերով, (բ)գիր բանալիի՝ (գ)գիրը
զնդակի պատկերով, եւսյլն: Երբ երկրորդական վարժարան յաճախեցի՝ ինձի

սարկեցուցին թէ իմ սուրբ պարտականութիւնս էր համայնավար եայրենիք պատգամել: Ինձի սորվեցուցին համայնավար բարոյագիտութիւն: Բայց չէի ըմբռներ թէ «սուրբ պարտականութիւն», կամ «բարոյական» ի՞նչ ձեւ կըլլայ: Ատնի ըմբռնելու համար պատկերի պէտք ունէի: Գիտէի թէ մեր նախնիք կեանքի մէջ զեղեցիկ, նշարիտ ու զովասանքի արժանի ամէն բանի համար պատկեր մը ունէին: Իմ մեծ մայրս պատկերի մը առջեւ կը խոնարհէր ըսելով թէ Քրիստոսի պատկեր էր: Եւ այդ անունը ինձի ինքնին սիրելի էր, եւ իրական: Այդ անունը լոկ կրկնել ուրախութիւն կուտար մարդուն:»

Երբ մտիկ կընէի իրեն, յիշեցի փիլիպեցուց բուրդին խօսքը որ կըսէ թէ ամէն ծունկ պիտի ծոխ Անոր Անուան: Կրնայ ըլլալ որ ներք ժամանակի մը համար յաջողի Աստուծոյ գիտութիւնը ջնջել աշխարհէն ,բայց Քրիստոսի պարզ անունը ունի զօրութիւն մարդիկ ի վերջոյ առաջնորդելու լոյսի:

Սպայ կիներ մեր տան մէջ ցնծութիւնով գտաւ Քրիստոսը, եւ հիմն այն Մէկը որուն անունը կը սիրէր՝ կապրի անձամբ իր սրտին մէջ:

Ռուսերու հետ ունեցած փորձառութիւններս զեղեցկութիւն եւ խոր նշանակութիւն ունէին:

Շոգեկառփի կայարաններու մէջ Աւետարան տարածող բոյր մը իմ հասցէս տուած էր հետաքրքրուող սպայի մը:

Երեկոյ մը սպան դուռս զարկաւ — բարձրահասակ, վայելչադէմ ոռու տեղակալ մը:

հարցուցի իրեն, «Ինչ՞ կերպով կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի.» «ույս փնտռելու համար եկայ», պատասխանեց ան:

Սկսայ կարգալ Ս. Գրոց կարեւոր հատուածներէն: Ձեռքը ձեռքիս վրայ դնելով ըսաւ. «Անկեղծօրէն կը խնդրեմ ինքզինք, զիս օփորութեան մէջ մի ձգեր, եւ կը պատկանիմ ժողովուրդի մը որ խաւարի մատնուած է: Ըսէ ինձի, վստահօրէն Աստուծոյ խօսքերն են ասոնք:» Ձինք վստահեցուցի թէ այդպէս էր: Ապա ժամերով նստաւ... եւ Քրիստոսը ընդունեց:

Ռուսերը կրօնական հարցերու մէջ երբէք մակերեսային կամ ծանծաղ չեն: Կրօնքի դէմ պայքարելու՝ կամ կրօնքը պաշտպանելու պարագային բոլոր սրտով գործի կը լծուին: Ահա թէ ինչու Ռուսաստանի մէջ իւրաքանչիւր հաւատացեալ հոգի Քրիստոսի Եւանջիլի միսիոնար մըն է: Այս պատճառաւ ալ չկայ ուրիշ երկիր մը որ արդիւնաբեր աւետարանչութեան այնքան պատրաստ ըլլայ: Ռուս ժողովուրդը բնականօրէն կրօնի ամէնէն աւելի յարող ժողովուրդն է: Աշխարհի պատմութիւնը կրնայ բոլորովին փոխուիլ եթէ մենք կրնանք համարձակաբար իրենց տանիլ Աւետարանի պատգամը:

Ողբերկուրին մըն է որ այս երկիրը Ռուսիան ու անոր ժողովուրդը որ Աստուծոյ խօսին ամէնա անօրին է կ'երեւայ թէ միշտ անտեսուած է:

Շոգեկառփի մը մէջ ոռւս սոյալ մը նստած էր դիմացս, Քրիստոսի մասին հագիւ մի քանի վայրկեան խօսած էի իրեն երբ անաստուածական ապացոյցներու տեղատարափը սկսաւ: Մարսի, Սքալիինի, Վօլքերի եւ Տարվինի Աստուածաւանջի հակառակ ըրած արտայայտութիւնները իրարու կը յաջորդէին: Ընտանները հերքելու պատեհութիւնը չէր տար ինծի: Շուրջ ժամ մը շարունակեց զիս համոզելու ջանալով թէ Աստուած չկայ: Երբ լրացուց, իրեն հարց տուի. «Եթէ Աստուած չկայ, ուրեմն ինչու կաղօթես երբ նեղութեան մէջ իյնաս:» Գողութեան արարքին վրայ բռնուած մէկու մը պէս, ըսաւ, «Ինչպէս զիտես թէ կաղօթեմ.» փախուստի նամբայ չկար. ըսի իրեն, «Առաջ հարցնողը ես էի, հանէցէք ինծի պատասխանել:» Գլուխը հակած ընդունեց թէ կաղօթէր: «Պատերազմի նակատը, երբ Գերմաններու կողմէ պատարած էինք, ամէնքս ալ աղօթեցինք, չէինք գիտեր թէ ինչպէս՞ աղօթելու է, բայց ըսինք «Աստուած եւ մայրական հոգի», ինչ որ սրտին նայող Այն Մէկուն առջեւ շատ լաւ աղօթք էր:

Ռուսերուն մեր մատուցած հոգեւոր ծառայութիւնը շատ պտղաբեր եղաւ:

Կը յիշեմ Փիօրը (Պետրոսը): Ոչ ոք զիտէ թէ ոռուսական որ բանտին անկիւնը մեռաւ ան: Դեռ նորահաս էր, հագիւ քանակ թեւակոխած: Ռուսական բանակին հետ Ռումանիա եկած էր: Մեր Թաֆուն պատամունքներէն մէկուն միջոցին դարձի եկաւ, եւ ինձմէ խնդրեց որ զինք մկրտեն: Մկրտութենէ յետոյ հարցուցի իրեն թէ Աստուածաւանջի որ համարը զինք համոզած էր Քրիստոսի գալու:

Փիօր պատասխանեց թէ գաղանի պատամունքներէն մէկուն մէջ Ղուկաս ԻԴ գլուխը կարդացած էի. Հոն կը յիշուէր թէ Յիսուս Էմմաուսի նամբուն վրայ կը հանդիպի երկու աշակերտի. եւ երբ զիւրին մօտեցան, Յիսուս կը ցուցնէր որպէս թէ աւելի հեռու տեղ մը պիտի երթար: Փիօրը հարցուց, և՛ «Արդիօք Յիսուս ինչո՞ւ այդպէս ըրաւ, անուշտ կուզէր հեռու տեղ մը երթալ ձեւացուց:» Իրեն բացատրեցի թէ Յիսուս քաղաքավար է, եւ կուզէր լաւ վատահ ըլլալ թէ զինք կուզէին հիւրասիրել: Երբ Ան տեսաւ թէ սիրով կընդունուի, իրենց հետ տուն մտաւ: Համայնավարները անհաղաքավար են, մեր սրտերէն ու միտքէն ներս կը մտնեն բռնի: Առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր կը պարտադրեն մեզ ամէնուրեք, որ զիրենք ունկնդրենք: Այս նպատակին հասնելու համար կոտորածներն զպրոցները, ձայնասփիրը, քերթերը, ազդափարտեր, շարժանկարը, անաստուածութիւն քարոզելու նպատակով

սարժուած ժողովները: Կամս ակամայ պէտք է անդադար մտիկ ընես իրեց այս անասուած քարոզչութիւնը: Առանց նկատի առնելու թէ կը սիրես թէ չէ Յիսուս կը յարգէ մեր ազատութիւնը: Ան մեղմիւ կը բաղիտ մեր դուռը: Յիսուս զիս իր քաղաքավարութեամբ օտեցցաւ:» Համայնավարութեան ու Քրիստոսի միջեւ տեսնուող այս հակադրութիւնը զիմ համոզած էր:

Այս անձը միակ ուսը չէ որ Յիսուսի նկարագրին այս յատկութենէն տպաւորուած ըլլայ. (իբրեւ հովիւ, ես ալ այս անկիւնէն դիտած չէի Յիսուսի նկարագիրը:)

Փիոքր դարձի գալէ յետոյ իր ազատութիւնն ու կեանքը յաճախ վտանգի տակ դրաւ Քրիստոնէական գրականութիւն եւ այլ օժանդակ միջոցներ գաղտնաբար Ռումանիայէն Ռուսաստանի «Թաֆուս» Եկեղեցին տանելու համար: Վերջապէս ձերբակալուեցաւ: 1959 ին ան տակաւին բանտի մէջ էր: Արդիօք մահացած է թէ տակաւին երկրի վրայ կը շարունակէ հաւատին բարի պատերազմը: Ինձի անձանօք է այս բոլորը. միայն Տէրը զիտէ թէ ան ո՞ր է այսօր:

Իրեն պէս ուրիշ օտտեր ալ կան որոնք լոկ դարձի գալով չբաւականացան: Հոգի մը Քրիստոսի օտեւել յետոյ պէտք չէ հոն կանգ առնենք. Դարձիներէլ գործին կէսն է միայն: Քրիստոսի օտեւում իւրաքանչիւր հոգի պէտք է մարգուի ուրիշ հոգիներու օտեւելու: Ռուսերը ոչ միայն դարձի կուզային, այլ նաեւ «Թաֆուս» Եկեղեցիին միսիոնարները կը դառնային. Քրիստոսի համար անվեներ ու իիզայի էին, ու կըսէին թէ ինչ որ Յիսուսի համար կընային ընել օտտ էիչ էր, երբ Ան իրենց համար մեռած էր:

Մեր «Թաֆուս» հոգեւոր ծառայութիւնը

ստրկացուած ազգի մը.

Մեր «Թաֆուս» հոգեւոր ծառայութիւնը ստրկացուած ազգի մը.

Մեր գործին երկրորդ մասնաճիւղը գաղտնի միսիոնարական գործն էր Ռումանացիներուն մէջ:

Կարն միջոցէ մը յետոյ համայնավարները իրենց դիմակը մէկդի դրին: Սկիզբը խաբէութեան դիմեցին Եկեղեցւոյ ղեկավարները իրենց կողմէ օտեւելու նպատակով, բայց օտտով սկսաւ տհաբէկչութիւնը: Հազարաւորներ ձերբակալուեցան: Հոգի մը Քրիստոսի օտեւել տրամաբիօք արարք մըն էր ինչպէս երկար տեւեց ի վեր ուսերուն համար էր պարագան:

Անձամբ բանտ գացած են այն հոգիներուն հետ որոնք Աստուծոյ օգնութեամբ Քրիստոսի առաջնորդած են: Տունը վեց զաւակներ անէր մնացած՝ բանտի մէկ խցիկին մէջ արգիլուած հաւատացեալի մը բազդակից եղած էի: Կի՛նն ու զաւակները սովամահ կ'ըլլային: Թերեւս գանձո՛ւ ալ պիտի չտեսներ: — հարցուցի իրեն. «Արդիօք ընդվզում վզգաս ինծի՝ հանդէպ՝ քեզ Քրիստոսի առաջնորդած ըլլալուս՝ եւ ընտանիքիդ բօռւառութեան պատճառ եղած ըլլալուս համար:» Ան պատասխանեց. «Ձիս սխալելի փրկիչին առաջնորդած ըլլալուդ համար երախտագիտութիւնս յայտնելու բառերը կը պակսին: Ուրի՜ւ վիճակի մը պիտի չբաղձայի:»

Այս նոր պայմաններու տակ Քրիստոս քարոզելու հետ բան չէր: Թաշողեցանք կարգ մը հոգեւոր գրեթէներ տղելու համայնավար գրախնուրեան գրասենեակէն անցընել: Գրախնուրեան տուինք գրեթէ մը որուն կողին վրայ Քարլ Մարքսի նկարը կար — (համայնավարութեան հիմնադիր): Գրեթէներուն անուն ընտրած էին «Կրօնքը ժողովուրդներուն բմբեցուցիչնէ է», կամ նման խորագիր մը: Քրօնիչը համայնավարական գրութիւն կարծելով կնկեց գանձո՛ւ:

Գիրքերը սկիզբի էջերուն մէջ ունէին բազմաթիւ մէջբերումներ Մարքսէն, Լէնինէն եւ Սքալինէն, սա հանելի երեւցաւ գրախնուրեան, ու տուաւ իր հաւանութիւնը. Բայց գրեթէներուն մնացած էջերը կը պարունակէին Քրիստոսի պատգամը:

«Թախուն» Եկեղեցին միայն մասամբ «Թախուն» է ինչպէս ստուանդաւան մը փոքրիկ մէկ մասը տեսանելի է դուրսէն: Կը մասնակցէինք համայնավարներու ցոյցերուն ու հոն կը ցրուէինք մեր «Համայնավարական» գրեթէները: Մարքսի նկարը տեսնող համայնավարներ գրեթէներէն զնելու համար իրարու հետ կը մրցէին:

Մինչեւ որ տասը էջի չափ կարգալէ յետոյ հասնէին Քրիստոսի եւ Աստուծոյ մասին եղած հատուածին, մենք առդէն մեկնած ու հեռացած էինք:

Այս նոր պայմաններու տակ քարոզելը օտար խորին էր: Մեր ժողովուրդը խիստ ճեղքուած էր: Համայնավարներ ամէն ոք ամէն ինչ բռնագրուեցին, ազարակապանէն իր արտն ու ոչխարները, սափրիչէն կամ դերձակէն՝ իր խանութը: Ոչ միայն գրամատերները՝ այլ նաեւ ամէնէն աղքատներն ալ սեփականագրուեցան ու տառապեցան մեծապէս: Գրեթէ ամէն ընտանիք մէկ հոգի բանտ նետուած էր, ու չհաւորութիւնը՝ ծայրաստիճանի հասած էր: Մարդիկ հարց կուտային բւելով. «Ինչպէս կրնայ սիրոյ Աստուած մը բոյլ տալ որ չարը յարթանակէ:»

Դիրին պիտի չըլլար աւակերտներուն համար Աւագ Ուրբաթ օրը Քրիստոս քարոզել էր Յիսուս խաչին վրայ կաղաղակէր, «Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ զիս բողուցիր:»

Բայց իրողութիւնն այն էր թէ այս բաները պատահեցան եւ Աստուած անտեղեակ չէր, քրիստոնէական հաւատքը պատասխան մը ունի այս հարցումներուն:

Յիսուս մեզի պատմեց աղփատ Ղազարոսին մասին զրկուած այն ատեն ինչպէս մենք այժմ անօրութեմէ, մահամեքձ, իր վերերը լզելու համար շուներ իրեն ընկեր, բայց վախճանին՝ հրեշտակներ զինք կը փոխադրեն հայր Աբրահամի գիրկը:

Թէ ինչպէս մասամբ հրապարակաւ կը գործէր «Թափուն» Եկեղեցին

Թափուն Եկեղեցին հոգեւոր ժողովներ կուսնեար տուներու, անտառներու, մառաններու մէջ — ուր որ կրնային: Այդ ծածուկ վայրերուն մէջ մենք կը ծրագրէինք Եկեղեցիին հրապարակաւ յառաջ տանելիք գործունէութիւնը: Համայնավարներու կողմէ կազմակերպուելով մէկտեղ՝ տակաւ մեւ տուինք փողոցներու մէջ աւետարանչութիւն ընելու ծրագրի մը որ ժամանակի ընթացքին շատ վտանգաւոր դարձաւ, բայց շատ հոգիներու հասնելու օգտակար եղաւ, որոնց օգտակար պիտի չկարենայինք ըլլալ այլ կերպով: Այս գործին մէջ տիկինն մեծ եռանդ ցուցուց: Մի քանի հաւատացեալներ փողոցի մը անկիւնը հաւաքուելով կը սկսէին երգել: Անցորդները կանց կտանէին ու իրենց բուրբոսիքը կայնած գեղեցիկ երգեցողութիւնը մտիկ կընէին, այդ միջոցին տիկինն իր պատգամը կուտար, եւ ոստիկանութիւնը չհասած այդ վայրէն կը հեռանայինք:

Մէկ միջօրէին՝ երբ եւ այլ տեղ մը զբաղուած էի, տիկինն Պուրբէի Մալախա մեծ գործարանին դուռին առջեւ պատգամ մը տուաւ հազարաւոր գործաւորներուն: Անոնց խօսեցաւ Աստուծոյ եւ փրկութեան մասին: Յաջորդ օրը այդ գործարանի գործաւորներէն շատեր զնդակահարուեցան համայնավար անարդարութեանց դէմ բողոքած ըլլալու յանցանքին համար: Հոգեւոր պատգամը ճիշդ ժամանակին լսած էին:

Թէպէս «Թափուն» Եկեղեցի մըն ենք, սակայն Յովհաննէս Մկրտիչի պէս Քրիստոսի վրայով համարձակօրէն կը խօսէինք ղեկավարներուն:

Անգամ մը երկու Քրիստոնէայ հաւատացեալներ պալատին սանդուղի ի

վեր համբայ մը գտնելով ներկայացան մեր վարչապետ Կեօրկիու Տէժ ին: Իրենց տրամադրուած մի քանի վայրկեանները օգտագործեցին անոր վկայելով Քրիստոսի մասին, եւ կոչ ընելով իրեն որ դառնայ իր մեղքերէն եւ ըրած հալածանքներէն: Իսկ վարչապետը երկուօրէն ալ քանտարկել տուաւ իրենց յանդուգն վկայութեան համար: Տարիներ յետոյ երբ վարչապետը Կեօրկիու Տէժ ծանր հիւանդ էր՝ այդ ֆրիստոնետներուն իր սրտին մէջ ցանած սերմերը արդիւնք յառաջ բերին, բէպէտեւ վկայողները խիստ ծանր տառապանք կրեցին: Իր նեղութեան մէջ ան յիշեց իրեն խօսուած խօսքերը որոնք ինչպէս Աստուծոյ խօսքը կըսէ « Կենդանի են ու զօրեղ, եւ ամէն երկասարի սուրէ կտրուկ... » Եբր. Դ. 12: Այն խօսքերը իր կարծի սիրտին բախանցելով՝ կեանքը Քրիստոսի յանցեց: Խոստումնեցաւ իր մեղքերը, ընդունեց Փրկիչը ու սկսաւ Անոր ծառայել իր եկանդութեան միջոցին: Ետ շանցած մահը վրայ հասաւ, ու ան միացաւ իր նոր գտած Փրկչին՝ շնորհիւ այն երկու հաւատացեալներուն որոնք զինք վճարելու յօժարած էին: Եւ այս երկուքը միայն օրինակ մըն էն այն քաջ հաւատացեալներու որոնք կը վկայեն ու կը տառապին այսօր՝ համայնավար երկիրներու մէջ:

«Թափուն» Եկեղեցին ահա այսպէս բէ գաղտնի եւ բէ հրապարակաւ՝ համարձակօրէն յառաջ կը տանի Աւետարանը հոչակելու զօրծը ամէն տեղ: Բայց վճարուելիք զին մը կայ զօր «Թափուն» Եկեղեցին ցարդ յօժար է վճարելու ինչպէս վճարած է անցեալին:

Համայնավար ոստիկանութիւնը «Թափուն» Եկեղեցին խստիւ կը հալածէր որովհետեւ զայն կը նկատէր ազդեցիկ ընդհանրօրէն միակ ոյժը: Ընդհանրօրէն մը որ հոգեւոր էր եւ կրնար անհաւատութեան բաժըր կտրել երէ տնարգել զօրծունէութեան միջոցներ ունենար: Ստատանայ խորագիտութեամբ կը տեսնէին բէ անկէ կրնար զալ անմիջական վտանգ: Գիտէին բէ երբ մէկը Քրիստոսի հաւատայ՝ տրամաբանութենէ անմեկացած ստրկամիտ մը չի կրնար ըլլալ: Գիտէին բէ կրնային մարդիկ բանտարկել, բայց ոչ Աստուծոյ հաւատը: Ուստի բուն կերպով պայքարեցան այդ եկեղեցիին դէմ:

Բայց «Թափուն» Եկեղեցին համակրողները եւ կամ անդամներ ունէր նոյնիսկ համայնավար կառավարութեան՝ եւ իր զաղտնի ոստիկանութեան մէջ:

Մենք կը բելադրէինք հաւատացեալներուն որ որպէս ոստիկան արծանագրուին ու կրեն երկրիս ամենապժգալի տարազը, որպէս զի կարողանան ոստիկանութեան օարծումները տեղեկացնել «Թափուն» Եկեղեցիին. Այս եկեղեցիէն քանիներ համակերպեցան ծածուկ պահելով իրենց հաւատը: Դիւրին բան չէ համայնավար ոստիկանի տարազ կրելով

արհամարուիլ ընտանիք է ու բարեկամներ է յայտնել իրենց բուն մտադրութիւնը: Բայց անոնք ծածուկ պահեցին իրենց բուն նպատակը Քրիստոսի սիրոյն:

Երբոր զիս փողոցէն առեւանգելով տարիներ բանտարկեցին անծանօթ անկիւն մը, քրիստոնեայ բժիշկ մը զաղտնի ոստիկանութեան անդամ արձանագրուեցաւ որպէսզի ջանայ իմ ուր գտնուիլս հասկնալ: Այս նոր պատճառով արտօնուած էր բոլոր բանտերը այցելել եւ ամէն մէկ խցիկ մտնել, ու կը յուսար իմ ետեւ գտնել: Բոլոր բարեկամները իրմէ խուսափիլ սկսան կարծելով թէ համայնավար եղած է: Զարշարողներու տարազով շրջիլ Քրիստոսի սիրոյն աւելի մեծ գոհողութիւն է քան բանտարկեալի տարազ հագած ըլլալը:

Բժիշկը զիս գտաւ զընտանի մը մէջ եւ լուրը տարածեց թէ տակաւին ողջ էի: Բանտարկութեանս առաջին ուրը կէս տարիներուն զիս գտնող առաջին անձը ինք էրաւ: Երբ Այզընհաուրը — Խրուչչկ մեղմացումը եկաւ 1956 ին, Քրիստոնեաները իմ ալ ազատ արձակուիլս պահանջեցին, եւ կարճ ժամանակ մը ազատութիւն վայլեցի:

Եթէ այս քրիստոնեայ բժիշկը ոստիկան եղած չըլլար եւ տակաւին բանտերու մէջ պիտի հիւծէի, կամ զերեզման իջած պիտի ըլլայի:

Իրենց պատճառներէն բերմամբ այս հաւատացեալ զաղտնի ոստիկանները մեզ տեղեակ կը պահէին, եւ շուտ մը ցաւալի դէպքերու առաջը կանդէր «Թափուն» Եկեղեցին: Այսօր ունինք բաւական բիւով ոստիկաններ որոնք եկեղեցին արբուն կը պահեն որեւէ վերահաս վտանգի պարագային: Անոնցմէ ոմանք համայնավար շարքերէն ներս շատ բարձր պատճառներ կը վարեն ծածուկ պահելով իրենց քրիստոնեայ հաւատքը, եւ այս՝ միմիայն մեզի օգտակար ծառայութիւն մատուցանելու դիտումով: Օր մը երկինքի մէջ հրապարակաւ պիտի դաւանին այն Քրիստոսը որուն կը ծառայեն հիմա ծածկաբար:

Այսուհանդերձ «Թափուն» Եկեղեցիի անդամներէն շատեր երեւան ելլելով բանտարկուեցան: Ունեցանք «Յուդաներ» ալ որոնք մատնութիւններ ըրին ոստիկանութեան մօտ: Ծեծելով, դեղեր խմցնելով, սպառնալիքով, սպառնական նամակներով համայնավարները կը ջանային ձեռք ձգել իրենց եղբայրները մատնելու յօժար հովիւներ եւ աշխարհական հաւատացեալներ:

Գլուխ Բ.

Թէ հրապարակային եւ թէ գաղտնի պատժու շարունակեցի մինչեւ փետր. 29, 1948: Կիրակի էր — գեղեցիկ Կիրակի օր մը: Երբ եկեղեցի կերթայի գաղտնի ուստիանութեան կողմէ առեւանգուեցայ:

Աստուածաւորեցը քանիցս կը յիշէ մարդագողութեան մասին, եւ կը խորհէի թէ արդիօք ինչ կը ճշտակէ: Համայնափարսիքներ ստրկեցուց մեզի:

Այս կերպով շատեր գողցուեցան: Գաղնի ուստիանութեան պատկանող զոց կառք մը առջեւս կանգ առաւ. մէջէն չորս հոգի դուրս ցատեւելով զիս մէջը հրեցին: Աւելի քան ուրը տարիներ մէկուսացուած՝ ոչ ոք զիտէր թէ ովք էի թէ մեռած: Գաղնի ուստիաններ՝ որպէս թէ ազատ արձակուած բանտի ընկերներս ըլլային՝ տիկնոջս ներկայանալով կը զուժեն թէ բանտին մէջ իմ յուղարկաւորութեան ներկայ եղած էին: Տիկինս վիստուրեան կը մատնուի:

Այդ օրջանին ամէն յարանուանութենէ հազարաւորներ բանտ դրուեցան: Ոչ միայն կղերականներ՝ այլ պարզ գեղջուկներ, պատանիներ ու դեռահասակ աղջիկներ բանտ նետուեցան իրենց հաւատին վկայութեան համար: Բանտերը լեցուած էին, եւ Ռումանիայի մէջ: Ինչպէս բոլոր համայնափար երկիրներու մէջ, բանտարկուիլ կը ճշտակէ խոտանգումի գոն մը ըլլալ:

Չարչարանները մերք սարսափելի էին: Կը նախընտրեն լուռ կենալ այն չարչարաններուն մասին որոնց մէջէն անձամբ անցայ: Վերջիցեւ զանոնք կը ճշտակէ անհուն զիտերներ, այնքան ցաւառիթ են անոնք:

(Աստուծոյ հետ իմ բանտին մէջ ունեցած փորձառութիւններս մանրամասնօրէն պատմած եմ զատ հատորով — In God's Underground —).

Աննկարագրելի Չարչարաններ

Յլորէսու անուն հոգեւոր հովիւ մը շէկ հրակ իւով եւ զանակով խոփանգուելէ յետոյ վայրագաբար ծեծուեցաւ: Թետոյ անօրի առնէներով լեցուցին իր բանտի խցիկը: Քնանալ չէր կրնար, այլ զինք կրծելու յարձակող առնէներուն դէմ անդադար պէտք էր պատգամներ ինքզինք:

Չինք հարկադրեցին կայնած մնալ զիտեր ու ցորեկ ամբողջ երկուշաբթի: Համայնափարներուն նպատակն էր զայն ստիպել որ իր եղբայրները մատնէ, բայց ինք անդրդուելի մնաց: Վերջապէս 14 տարեկան որդին բերելով իր ներկայութեան խարազանելու սկսան եւ ըսին թէ պիտի շարունակէին հարուածները մինչեւ որ ուստիանութեան ուզած տեղեկութիւնը

տար: Խեղճ մարդը գրեթէ խելակորոյս եղած էր: Երբ ալ անդիմանալի դարձաւ, կանչեց իր որդին. «Աղեփսանդր, պէտք է ըսեմ ինչ որ կը պահանջեն, ալ չեմ կրնար հանդուրժել քեզի տրուած հարուածներուն:» Որդին պատասխանեց. «Հայր, Մասնիչ հօր որդին կոչուելու նախատինքն մի՛ դներ վրաս. տոկոս: Եթէ զիս սպաննեն պիտի մեռնիմ Թիսուս եւ Հայրենիքս բառերը օրբներուս վրայ:» Համայնավարները կատարած ինկան պատանիին վրայ եւ հարուածներու տակ սպաննեցին զայն բանտին պատերը կարմիր արիւնով ներկելով: Ան հոգին աւանդեց Աստուծոյ փառք տալով: Մեր սիրելի եղբայրը Տիօրէաբու բոլորովին փոխուեցաւ այս դէպքին ականատես ըլլալէ յետոյ:

Մեր դաստակներուն կանցընէին ներսի կողմը սուր գամեր հաստատուած ձեռնակապեր: Ասոնք մեզի չէին վնասեր եթէ բոլորովին անօրով կենայինք: Բայց սառնոցի պէս պաղ խցիկներուն մէջ երբ ցուրտէն դողայինք, այն գամերը մեր դաստակները կը ծակծկէին:

Քրիստոնեայ հաւատացեալները պարսնով զլխիվար կը կախէին ու այնպիսի ուժգին հարուածներ կուտային որ կախուած մարմինը ճօճուիլ կը սկսէր: Ուրիշները կարգելափակէին սառնարան խցիկներու մէջ որոնց ներսի կողմը եղեամ եւ սառ գոյացած կըլլար: Այսպիսի խցիկի մը մէջ դրուեցայ վրաս շատ քերես հազուած ըլլալով: Բանտի բժիշկները ճեղքէ մը կը դիտէին, լուր կուտային պահակներուն, որոնք զալով մեզ քիչ ատենուայ համար դուրս կը հանէին որ վերակենդանանանք տակնալով: Երբ տաքցած սզայինք անմիջապէս սառնարանի խցիկներուն մէջը կը դնէին մեզ որ սառնինք: Այս գործողութիւնը շարունակ կը կրկնուէր: Սառելէ մի քանի վայրկեան առաջ դուրս, եւ նորէն սառելու համար՝ ներս: Նոյնիսկ այսօր երբեմն սարսուր մը կուզայ վրաս երբ տան սառնարանը բանամ:

Մեզ քրիստոնեաներս կը դնէին սնտուկի մէջ որուն մէջ հազիւ տեղ կար կենալու. շարժիլ անկարելի էր: Սնտուկին անէն կողմէն տասնեակներով ածելիի պէս սուր գամեր կը գամէին դէպի ներս: Պէտք էր անվերջ ժամեր այդ սնտուկներուն մէջ կայնած մնայինք: Բայց երբ ուժասպառ՝ տատանիլ սկսէինք, գամերը մեր մարմինին կը միտուէին: Երբ մկան մը շարժէինք կամ պրկէինք՝ սարսափելի բեւեռները պատրաստ էին խոցուելու:

Անկարելի է երեւակայել այն բոլոր անգորութիւնները զոր համայնավարները ցոյց տուին քրիստոնեաներուն հանդէպ:

Տեսայ համայնավարներ որոնք քրիստոնեաներ կը չարչարէին, ու դահիճներուն երեսը անհուն ցնծութիւնով կը փայլէր: Անոնք քրիստոնեաները չարչարելու ատեն կը բացականչէին. «Մենք սատանան ենք:»

Մեր պատերազմը մարմինի ու արիւնի դէմ չէ, բայց չար իշխանութիւններու եւ գոյութիւններու: Տեսնե՛ք թէ համայնավարութիւնը մարդոցմէ չէ, հապա սատանայէն: Ան հոգեւոր ոյժ մըն է — չարին ոյժը, որուն դէմ կարելի է պայքարիլ լոկ աւելի մեծ ոյժով — Աստուծոյ հոգիովը:

Զարչարողներուն յաճախ հարց տուած են. «Գուր չունի՞՞ք դուք:» Սովորաբար Լէնինի մէկ խօսքը իբր պատասխան կուտային. «Ձուազեղ չես կրնար օրնել առանց հաւկիրի կենպը կտարելու, եւ չես կրնար փայտ կտրել առանց տափեղնէր ցատեցընելու:» Նորէն կըսէի. «Ես ալ գիտեմ Լէնինի այդ խօսքերը, բայց տարբերութիւն մը կայ. եբք փայտ կը կտրես, ան ոչինչ կը սգայ: Հոս ձեր առջեւ մարդկային արարածներ ունիք. Իւրաքանչիւր հարուածը ցաւ կուտայ, եւ մայրեր կան որոնք կարտասուեն:» Ձուր տեղ խօսած կըլլայի: Այս մարդիկը նիւրապատեաներ են: Իրենց համար նիւրէ գառ ոչինչ գոյութիւն ունի, եւ մարդ մը իրենց աչքին փայտէ տարբեր չէ, կամ հաւկիրի կենպէ: Այս հաւատով անոնք անգրութեան անհաւատալի խորութիւնները կրնկզմին:

Զարչարաններ

Անաստուածութեան անգրութիւնը չափել կարելի չէ: Եբք մարդ չհաւատայ թէ բարին վարձատրութիւն էւ չարին հատուցում պիտի ըլլայ, որպէս ազնիւ մարդ վերաբերուելու հարկադրութեան հիմ չի մնար: Մարդուն ներքին չարիքը զաղելու կարող ուրիշ ոյժ մը չկայ: Համայնավար դասիները յաճախ կըսէին. «Աստուած չկայ, անդեհական չկայ, չարիքի համար պատիժ չկայ, կրնանք ընել ինչ որ ուզենք:» Խոտանքիչներէն մին այսպէս կըսէր. «Փառք կուտամ Աստուծոյ, որուն չեմ հաւատար, որ ցարդ սրտիս մէջ գտնուող ամէն չարութիւնը կրնամ գործնականօրէն արտայայտել:» Թիսուսի իր չարութիւնը անհաւատալի վայրագութիւնով եւ չարչարանքի միջոցաւ արտայայտած էր բանտարկեալներուն վրայ:

Եբք կոկորդիլոսը մարդ մը ուտէ, կը ցաւիմ այն մարդուն համար. բայց չեմ մեղադրեր գազանը: Ան կոկորդիլոս մըն է. եւ ոչ թէ բարոյական էակ մը: Նոյն կերպով ալ պէտք է մեղադրել համայնավարները, որովհետեւ համայնավարութիւնը միացուցած է անոնց մէջ բարոյական ամէն սզացում: Իրենք կը պարծենային թէ սրտերնուն մէջ գուր չունին:

Իրենցմէ դաս մը սորվեցայ, ինչպէս որ իրենք իրենց սրտին մէջ որեւէ տեղ չէին տար Թիսուսի, ես ալ որոտեցի ամենափոքր անկիւնն իսկ զլանալ ստտանային:

Վկայելով Միացեալ Նահանգներու Երակուտական ժողովին ներքին ապահովութեան ենթա-յանձնախումբին առջե՛ր՝ նկարագրեցի կարգ մը ահուելի դէպքեր. թէ ինչպէս քրիստոնեաները խաչերու վրայ կը կապէին չորս ցորեկ ու զիօեր. ինչպէս խաչերը գետին դնելով հարիւրաւոր բանտարկեալներ կը պարտադրէին այն խաչերուն կապուած մարդոց երեսին ու մարմինին վրայ ընել իրենց բնական պէտքը: Յետոյ խաչերը տնկելով համայնավարները ինչպէս կը ծաղրէին ըսելով, «Նայեցէ՛ք ձեր Քրիստոսին, ինչ՛ սիրուն է ան. Ինչ՛ բուրում կը սփռէ երկինքէն:» Յանձնախումբին նկարագրեցի նաեւ թէ ինչպէս քահանայ մը՝ ծեծի ազդեցութենէն զրբէ խելագարած՝ պարտադրուեցաւ օրհնել մարդկային կղկղանք եւ այդ ցեւին մէջ զանոնք Քրիստոնեաներուն տալ իբրեւ Ար. Հաղորդութիւն:

Այս վերջին դէպքը պատահեցաւ Ռումանիայի Փիթէսիի բանտին մէջ: — Ետէն այն քահանային հարցուցի թէ ինչու մաիը չնախընտրեց ու այդպիսի սրբապղծութեան յօժարեցաւ: Իր պատասխանը եղաւ. «Հաւնեցէ՛ք զիս չի դատել. եւ Քրիստոսէ աւելի չարչարուեցայ:» Ա. Գրոց՝ դժոյգի մասին տուած բոլոր նկարագրութիւնները, եւ Տանդէի «դժոխք» ին տառապանքները կանուխան երբ բազդատեմք զանոնք համայնավար բանտերու չարչարանքներուն հետ:

Վերեւ տրուած տեղեկութիւնները լոկ չնչին մէկ մասն են Փիթէսիի բանտին մէջ մէկ կիրակի օր եւ ուրիշ Կիրակիներ պատահածներուն: Ուրիշ դէպքեր պարզապէս անընելի են: Զանոնք կրկնելու պիտի չտոկար սիրաւ: Կարգ մը դէպքեր այնքան սարսափելի եւ պիղծ են որ զբաւոր կերպով ներկայացնել անվայել է: Ահա թէ Քրիստոսով ձեր եղբայրները ինչ փորձանքներու մէջէն անցած են եւ տակաւին ալ կանցնին հիմա:

Հաւատքի իրապէս մեծ հերոսներէն մին էր հովի Միլան Հայմովիչի:

Բանտերը օտտ խնդրուած էին եւ պահակները մեզ մեր անուններով չէին նանչնար: Երբ բանտի կանոններուն անհնազանդ եղողները խարազանի քան եւ հինգ հարուած ընդունելու համար դուրս կանչուէին, հովի Միլան Հայմովիչի բազմաթիւ անգամներ ուրիշին տեղ գացած էր պատժուելու: Այս կերպով բանտարկեալներու յարգանքը օսիեցաւ ոչ միայն իր անձին համար՝ այլ նաեւ Քրիստոսի համար, որուն կողմէ իբր ներկայացուցիչ կը կենար:

Համայնավարներու սարսափելի արարքներն ու Քրիստոնեաներուն անցնազոհութիւնները պատմել վերջ չունի: Ոչ միայն չարչարանքները՝ այլ նաեւ հերոսութեան օրինակները բանտերէն ներս մեծ քաջալերութիւն ներժեցեցին դուրսը ազատութիւն վայլող եղբայրներուն:

Երիտասարդ գործակցուհի մը ունեինք որ «Թափուն» Եկեղեցիի աղջիկներէն էր: Ոստիկանութիւնը հասկցած էր թէ ան Աւետարաններ կը ցրուէր գաղնաբար, եւ մանուկներուն Քրիստոսի մասին կը սորվեցներ: Որոշեցին զինք ձերբակալել: Բայց ձերբակալութիւնը աւելի տաքազանգին դարձնելու համար որոշեցին քանի մը շաբաթ յետաձգել, մինչեւ իր ամուսնութեան օրը: Երբ օրը հասաւ, աղջիկը իր հարսանեկան զգեստը հագաւ, իր կեանքին սխալելի եւ ուրախ օրն էր այս: Յանկարծ տան դուռը երկելով ներս խուժեցին զաղնի ոստիկանները: Երբ աղջիկը զիրենք տեսաւ երկու բեւերը անոնց երկարեց որ ձեռնակապերը անցընեն: Բրտօրէն շարժուեց անցուցին դատասկներուն: Ան նայուածք մը նետեց իր սիրելիին, յետոյ շարժուեց իր համբուրելով ըսաւ, «Փառք կուտամ երկնուոր Փեսայիս որ ամուսնութեանս առթիւ ինձի այս գոհարը նուիրեց, Ենթակալ եմ իրմէ որ իրեն համար չարչարուելու արժանի եմ:» Քաօփուելով դուրս հանուեցաւ ան, ետին բողբոջով լացող քրիստոնէաներ ու ողբացող քսոսայ մը: Գիտէին թէ ինչ կը պատահէր քրիստոնէայ քրիստասարդուհիներու երբ անոնք համայնավար պահակներու ձեռքը անցնին: Հինգ տարի ետք ազատ արձակուեցաւ — հիւժած, սպառած կին մը որ երեսուն տարի աւելի ապրած ըլլալ կը բուէր: Իր փեսան իրեն սպասած էր: Երբ իրեններուն միացաւ իր վկայութիւնը այս եղաւ, «Փրկչիս սիրոյն ըրածս չնչին բան մըն էր միայն:» Ահա այս պիտի գեղեցիկ հոգիներ ունեինք «Թափուն» Եկեղեցիին մէջ:

Թէ ինչ կը նշանակէ Ուղեղի Լուացում (Brain-Washing)

Արեւմուտի մէջ հաւանաբար լսած ենք (Brain-Washing) ի մասին որ Քօրէյի պատերազմին գործադրուեցաւ, ու ներկայիս Վիետնամի մէջ կը շարունակուի: Անձամբ ես ալ ենթարկուեցայ ուղեղի լուացումի: Ամենէն առեւելի չարչարանքն է այս:

Տարիներ մեզ ստիպեցին օրական տասնեւտօթը ժամ նստիլ եւ ետեւեալը մտիկ ընել.

«Համայնավարութիւնը լաւ է. համայնավարութիւնը լաւ է համայնավարութիւնը լաւ է. համայնավարութիւնը լաւ է...»

Քրիստոնէութիւնը ապուշ բան է. քրիստոնէութիւնը ապուշ բան է. քրիստոնէութիւնը ապուշ բան է.

Հրաժարեցէ՛ք, հրաժարեցէ՛ք, հրաժարեցէ՛ք, հրաժարեցէ՛ք.»

Խորհեցէ՛ք թէ օրերով, շաբաթներով, ամիսներով, եւ օրական տասն եւ եօթը ժամ կը կրկնուէր այս:

Եստ մը քրիստոնեաներ ինծի հարցուցին թէ ինչպէս կրնանք դիմադրել ուղեղի լուսցումին:

Անոր դիմադրելու միայն մէկ միջոց կայ. «սրտի լուսցում»: Եթէ սիրտը մաքրուած է Տէր Յիսուս Քրիստոսի սիրով, եւ եթէ սիրտը ունի սէր Անոր հանդէպ, կրնաս ամէն տանջանքի տակալ: Սիրող հարս մը ինչե՛ր պիտի ընէր սիրող իր փեսային համար: Ինչե՛ր պիտի ընէր սիրող մայր մը իր զակին համար: Եթէ կը սիրես Քրիստոսը՝ ինչպէս Յիսուս մանուկը զրկող Մարիամ կը սիրէր զայն, եթէ կը սիրես Յիսուսը՝ ինչպէս հարսը՝ իր փեսան, այն ատեն կրնաս տակալ այնպիսի չարչարաններու:

Աստուած պիտի դատէ մեզ մեր ունեցած սիրոյն՝ եւ ոչ թէ մեր դիմանալու կարողութեան համեմատ: ՀամայնաՎար բանտերու մէջ գտնուող քրիստոնեաներուն մասին կրնամ վկայել թէ անոնք կրնային սիրել. սիրել զԱստուած ու մարդիկ:

Չարչարաններն ու վայրագութիւնները կը օտարանակուէին առանց ընդհատումի: Երբ նուազէի կամ օգործէի եւ չարչարողներս համոզուէի թէ ալ խոստովանութիւն չեմ կրնար ընել, զիս խուցս կը տանէին: Կիսամեռ խնամէ զուրկ կը պատկէի մինչեւ որ քիչ մը ոյժ զար վրաս, ապա նորէն կը սկսէի իրենց վայրագ զործողութեան: Այս վիճակին ենթարկուողներէն Եստերը մահացան, բայց իմ ոյժս կերպով մը կը վերագտնէի: Ասոր յաջորդող տարիներուն զանազան բանտերու մէջ՝ Եստ մը ուրիշ ոսկորներէս զատ ողնայարէս չորս ողներ կոտրեցին: Մարմինիս տասնեակ մը մասերէն միսս կտրելով հանեցին: Այրելով եւ կտրելով մարմինիս վրայ տասն եւ ուրը խոր վէրքեր բացին:

Նորվեկիայի Օսլո քաղաքին բժիշկները երբ տեսան այս խոտանգումներէն զոյացած՝ եւ բռնախուս մնացած սպիները, յայտարարեցին թէ իմ ցարդ աղբիւս զուտ հրաժ մըն էր: Ըստ իրենց բժշկական գիտութեան Եստոնց մահացած ըլլալու էի: Ես ալ գիտեմ թէ աս հրաժ մըն է: Մեր Աստուածը հրաժներու Աստուած է:

Ես համոզուած եմ թէ Աստուած այս հրաժը կատարեց որպէսզի դուք առիթը ունենաք Երկարի Վարագոյրի ետեւ գտնուող «Թափուն» Եկեղեցիին քիչունք կանգնելու համար ձեզի ըրած կոչս իմանալու: Տէրը արտօնեց որ մէկը անկէ դուրս գայ ողջ՝ ու աղաղկելով հոչակէ ձեր տառապող, հաւատարիմ եղբայրներուն դրկած պատգամը:

Կարհատել Ազատութիւն — Վերստին ծերբակալութիւն

1956 տարին հասաւ, եւ ուրն ու կէս տարիներ բանտ եղած էի: Ետն հիւարցած, մարմինս սպիներով ծածկուած, վայրագօրէն զանակոծուած ու քղացի կերած, նախատուած, սնունդէ զրկուած, նեւուած, զարօշուտ աստիճան հարցաճննուած, սպառնալիքներու ենթարկուած ու լքուած էի: Այս բաներէն ոչ մէկը կալանողներուն իրենց ակնկալած արդիւնը տուաւ: Ուստի նարահատ՝ զիս ազատ արձակեցին: Նոյն ատեն շատ բողոքներ կը հասնէին իրենց իմ բանտարկութեանս նկատմամբ:

Ինծի արտօնեցին որ նախկին պատժօրէն վերադարձամ, բայց միայն շաբաթ մը: Երկու քարոզ տուած էի երբ զիս կանչելով հրահանգեցին թէ այնուհետեւ ոչ քարոզել՝ ոչ՝ ալ կրօնական այլ գործով զբաղիլ կրնայի: Ի՞նչ էի ըսած: Իմ համայնփառ անդամներուն թելադրած էի համբերութիւն, համբերութիւն եւ աւելի համբերութիւն ունենալ: «Այդ կը նշանակէ թէ իրենց համբերեցէք կըսեն, եւ երբ Ամերիկացիները զան զանոնք պիտի ազատեն» պողոց ոստիկանը: Ըսած ըլլամ նաեւ թէ անիւր զանալով ժամանակները կը փոխուին:

«Ի՞նչ իրենց կըսես, թէ համայնօգարներու տիրապետութիւնը պիտի չտնէ: Ետն հակայեղափոխական սուտեր են», պողոցին ոստիկանները: Եւ այսպէս վերջ գտաւ իմ հասարակական պատժօսն:

Հուանական է որ իշխանութիւնները ենթադրեցին թէ իրենց պահանջէն դէմ գործելու վտիւնալով զաղտնի աւետարանչութիւն պիտի չընեն: Հոս սխալած էին: Գաղտնաբար վերադարձայ այն գործին զոր անոց կընէի: Ընտանիս ալ ինծի զօրավիզ կանգնեցաւ:

Նորէն սկսայ վկայել հաւատացիալներու զաղտնի խմբակներուն որոնք վստահելի հսկիչներու պատշաճութեամբ կուգային ու վերբային ոգիներու պէս: Այս անգամ պատգամս տպաւորիչ դարձնելու համար սպիներս վկայ էին, իմ վճիռս վստութիւնը անաստուածութեան տեսակետս կը հաստատէին, եւ կը խրախուսէին վարանոտ հոգիները որ վստահին Աստուծոյ, ու ըլլան քաջ: Աւետարանչութեան ծածուկ ցանց մը կազմեցի, որուն անդամները իրարու օգնելով Աւետարանը կը տարածէին համայնաւարներու նախախնամօրէն կտրուցած աչէրուն առջեւ: Անուշա Աստուծոյ զօրծերը չտեսնող աչէրէն պիտի վրիպէին աւետարանիչին զօրծերն ալ:

Վերջապէս իրենց անդադար ետապնդումները՝ թէ ես ուր էի եւ ինչով կը զբաղի՝ ապարդիւն չմնացին: Զիս նորէն գտնելով բանտ առաջնորդեցին: Այս անգամ ընտանիս միասին չբանտարկեցին, հաւանաբար շահած

որ զօրանայ, որմէ յետոյ նորէն ծեծերու ենթարկեցին մինչև որ մեռաւ: Այս խոստանգումները ղեկավարողը, Ռէֆ, համայնավար կեդրոնական կոմբոլեին անդամներէն մին էր:

Ռէֆ երբեմն մասնաւոր ելոյթներ կունենար ինչպէս ուրիշ համայնավարներ ֆրիստոնեաներու առջեւ ունեցած են, ու կըսէր. «Ղուֆ զիտէ քէ ես Աստուած եմ: Եւ կենաց ու մահու իօթանութիւնը ունիմ ձեր վրայ: Երկինքը բնակողը չի կրնար որոշել ձեր կեանքին տեսողութիւնը: Ամէն բան ինձմէ կախում ունի: Եթէ ես փափախիմ, ղուֆ կապրիմ: Եթէ ուզեմ, կը սպաննուիմ. ես Աստուած եմ:» Այս կերպով կը ծաղրէր ֆրիստոնեաները:

Կրչուս եղբայր իր տաժանելի կացութեան մէջ Ռէֆին տուած էր օտա հետաքրքրական պատասխան մը զոր Ռէֆին բերնէն լսեցի առիթով մը: Ան ըսած էր. «Ձեւ զիտեր քէ ին՝ յոբունկ իմաստ կայ ըսածիդ մէջ: Իրօք ղուն Աստուած մըն ես: Ամէն բոքուր բիրեռնիկ մըն է, երէ օրտակ կերպով զարգանայ: Դուն չարչարեմ տալու նպատակով չէ որ ստեղծուած ես, ոչ ալ սպաննիչ մըլլալու, ղուն ստեղծուած ես աստուածաման անձ մը ըլլալու համար: Յիսուս իր շուրջի երեաներուն ըսաւ. «Ղուֆ աստուածներ էմ»։ Աստուածութեան կեանքը ֆու սրտիդ մէջն է: Քեզի պէս օտաեր, օտա մը հալածիչներ, ինչպէս Պողոս առաքեալ, օր մը անդրադարձաւ իրենց զործած անմարդկային արարքներուն, ու տեսան թէ օտա աւելի ազնիւ գործեր կրնային կատարել: Այսպէս, անոնք աստուածային նկարագրի հաղորդ ըլլալով լման փոխուեցան: — Հաւատա ինձի, պր. Ռէֆ, Ձեր նօմարիտ կոչումն է ըլլալ Աստուծոյ գառակը, աստուածաման, մչ խոստանգող:»

Այդ վայրկեանին Ռէֆ իր զոհին խօսքերը նկատի ջառաւ, նման Տարսնցի Սողասի որուն աչեքուն առջեւ կը նահատակուէր Ստիֆաննօս իր գեղեցիկ վկայութիւնը տալով: Բայց այդ խօսքերը Ռէֆի սրտին վրայ բողոցին ազդեցութիւն մը որուն շնորհիւ ան հասկցաւ թէ այդ էր իր իսկական կոչումը:

Համայնավար զանակարծումները, խոստանգանքներն ու սպանդները մեծ դաս մը ի լոյս հանեցին թէ հոգին մարմինին տէրն է: Երբ չարչարուէինք, յաճախ կզգայինք չարչարանքը, բայց ան կարող չէր հասնիլ մեր հոգիին որ Քրիստոսի փառքին՝ ու մեզի սգալի եղող իր ներկայութեան՝ մէջ կընկղմէր:

Մեզի տրուածը օտարական մէկ օերտ հաց եւ օրական աղոտա ապուր մըն էր. որոշեցինք նոյնիսկ մեր հացին «տասանորդը» տալ Տէրոջ, ուստի ամէն տասներորդ օտարուայ հացի օերտը կուտայինք աւելի տկար եղբայրներու իբրեւ մեր սովորական տասանորդը:

Քրիստոնեայ մը մտնուան դասապարտուեցաւ: Մահապատիժի գործադրութենէն առաջ արտօնուեցաւ տեսնել իր կիներ որուն ուղղեց իր վերջին խօսքերը՝ ըսելով, «Պէտք է գիտնաս թէ կը մեռնիմ սիրելով սպանիչներս: Անոնք չեն գիտեր թէ ինչ կընեն, եւ քեզմէ վերջին ինդրանեսս այն է որ դուն ալ սիրես զիրենք: Սրտիդ մէջ դառնութիւն մի սնուցաներ քու սիրելիդ մեղուցած ըլլալնուն պատճառով: Երկիրքի մէջ կը տեսնուինք:» Այս խօսակցութեան ներկայ եղող գաղնի ոստիկանութեան պատճոհեան մեծազէշ ազդուած էր, եւ եղելութիւնը ինծի պատմեց յետոյ, բանտին մէջ, ուր ինքն ալ առաջնորդուած էր Քրիստոսը ընդունած ըլլալուն համար:

Թիբկու — Օֆնայի բանտին մէջ Մաչէվիսի անուն պատանի 18 տարեկանին բանտարկուած էր: Կրած չարչարաններու հետեւանով ծանր հիւանդ էր — բոխտէ բռնուած էր: Մնողը կերպով մը տեղեկացած ըլլալով կացութեան՝ իրեն դրկեցին 100 շիւ սորէփոսմային որ կրնար մտնուան վտանգը հեռացնել: Բանտի քաղաքական սպան զինք կանչելով իրեն ցուցուց ծրարը եւ ըսաւ, «Հնա դեղ մը կայ որ կրնայ կեանքդ ազատել, բայց ընտանիքէն ծրարներ ընդունելու արտօնուած չես: Անձամբ կուզէի քեզի օգնել: Դեռ երիտասարդ ես եւ չեմ ուզեր որ բանտին մէջ մեռնիս: Ինծի օգնէ որ կարենամ քեզի օգնել: Եթէ բանտի ընկերներուդ մասին ինծի տեղեկութիւններ տաս իմ մեծաւորներուս առջեւ կրնամ արդարանալ երբ ծրարը քեզի փոխանցեն:» Մաչէվիսի փութով պատասխանեց.

«Ձեմ ուզեր ողջ մնալ եւ հայելիին նայելով՝ մէջը մատնիչի դէմ տեսնել: Ձեմ կրնար այդպիսի պայման ընդունիլ: Կը նախընտրեմ մեռնիլ:» Գաղնի ոստիկանական սպան անոր ձեռէն բօքուելով ըսաւ, «Կը շնորհաւորեմ քեզ, ուրիշ պատասխան մը չէի ակնկալեր քեզմէ: Սակայն ուրիշ առաջարկ մը կուզեմ ընել: Մեր բանտարկեալներէն ոմանք մեզի համար լրտեսութիւն կընեն: Կը պնդեն նաեւ թէ համայնազար էն, եւ քեզի դէմ կարտայայտուին: Իրենց վերաբերմունքը կեղծ է եւ վստահութիւն չեն ներսնչեր մեզի: Կուզէիք հասկնալ թէ որքան անկեղծ են: Քու անձիդ հանդէպ դաւանանքեանք կը վարուին: Քեզի մեծ վնաս կը պատճառեն բոլոր խօսածներդ ու ըրածներդ մեզի տեղեկացնելով: Կը տեսնեմ թէ ընկերներդ մատնել չես ուզեր, բայց քու հակառակորդներուդ մասին տեղեկութիւն տուր մեզի որ կեանքդ ազատես:» Մաչէվիսի պատասխանը առաջինին չափ վնասեց էր, «Ես Քրիստոսի մէկ առակեբան եմ ու Ան մեզի սորվեցուցած է սիրել նայնիսկ մեր բռնամիտները: Մեզ մասնող այդ մարդիկը մեզի մեծ անիրաւութիւն կընեն, բայց չեմ կրնար չարիքի փոխարէն չարիք

հատուցանել չեն կրնար իրենց մասին աննպաստ տեղեկություններ հաղորդել: Կը խղճեմ անոց վրայ, եւ կազօրեմ իրենց համար չեն ուզեր որեւէ կապակցութիւն ունենալ համայնավարներու հետ:» Մաչէվիսի քաղաքական սպայի հետ ունեցած խօսակցութիւնը վերջացնելով վերադարձաւ ու կարճատեւ մը յետոյ մահկանացուն կնկեց այն խցիկին մէջ ուր եւ ալ բանտարկուած էի: Հոգեվարքի պահը անցուց զԱստուած փառաւորելով, Ականատես եղայ եւ իբ մահուան: Սէրը յաղբեց նոյնիսկ ապրելու բնական պապակին:

Երէ երաժշտութեան սիրահար աղբատ մէկը իր ունեցած մի քանի դահեկանը սիրով կը ծախէ վայելելու համար գեղեցիկ հուազ, եւ չի զղջար թէ ծախս ըրաւ, քանի որ Եստ գեղեցիկ բաներ ունկնդրեց:

Վիտա չեմ սգար որ բանտին մէջ տարիներ կորսնցուցի քանի որ գեղեցիկ դէպքերու պահանատես եղայ: Բանտարկեալներու մէջ ամենէն տկար ու աննշաններէն եղած էմ, բայց առանձնաճոռիք ունեցած էմ բանտի ընկերակից ըլլալու մեծ սուրբերու եւ հաւատքի հերոսներու որոնք առաջին դարերու Բրիտանացիները կը յիշեցնեն: Անոնք մտքը սիրով դիմագրաւեցին Քրիստոսի համար: Այսպիսի սուրբերուն եւ հերոսներուն հոգեխոր գեղեցկութիւնը նկարագրել կարելի չէ:

Այն բաները գործիս կը յիշեմ բացառութիւններ չեն: «Թափուն» եկեղեցիին համար անբնական դէպքերը բնական դարձած էին:

«Թափուն» եկեղեցին իր առաջին սէրը վերագտած եկեղեցին է:

Բանտ չմտած Քրիստոսը Եստ կը սիրէի: Ես «Քրիստոսի հարսը» իր հոգեւոր մարմինը բանտին մէջ տեսնելէ յետոյ, կրնամ ըսել թէ «Թափուն» եկեղեցին այնքան կը սիրեմ որքան Քրիստոսը, քանզի տեսայ անոր գեղեցկութիւնը, եւ անոր գոհադատեան ոգին:

Թէ ինչ պատահեցաւ կնոջս ու Որդուոյս, երբ զիս կնոջմէս հեռացուցին՝ չէի գիտեր թէ ինչ պատահեցաւ իրեն: Միայն տարիներ յետոյ իմացայ թէ զինքն ալ բանտարկած էին: Քրիստոնեայ կիներ այր մարդոցմէ աւելի կը տառապին երբ բանտ դրուին: Աղջիկներ բռնաբարուած են զանաբարոյ պահակներու կողմէ: Ծաղրանքն ու լկտութիւնը ահելի էր: Կիները կը պարտադրուէին այդ մարդոց չափ ծանր աշխատանքի լծուիլ, ինչպէս ջրանցի Եստ, ձմեռը թիով հող նետել եւ այլն: Այս գործերուն վրայ հսկիչ կը կարգուէին հանրակիներ որոնք հաւատացեալ կիները ջարջարելու համար իրարու հետ կը մրցէին: Կինս արջատի պէս խոտ ուտելու սովորուած է սովամահ չըլլալու համար: Այդ ջրանցի վրայ աշխատող անօրի կիներէն

ժամեր անցնաի եւ օտի միս կերած են: Պահակներու կիրակի՝ օրուայ զուարճութիւններէն մին եղած էր կիները Դանուբ գետին մէջ հրել ու ետէն ձուկի պէս որսալ: այսպէս կը ծաղրէին զանոնց անոնց բրջուած մարմինները դիտելով, եւ ապա նորէն ջուրը կը երէին նոյն ձեւով հանոյանալու համար: Ի՞նչ կիսն ալ գետը նետուած էր միւսերուն պէս:

Երբ մայր ու հայր բանտերու կը ծաղայէին՝ մեր որդին անտէր կը բափառէր փողոցներու մէջ: Մանկութենէն ի վեր Միհաի՛ ճատ կրօնաւէր էր եւ հետաքրքրուած հաւատի հարցերով: Ինը տարեկանին՝ երբ հայր ու մայր խուռեցան իրմէ, իր էրիտանեական՝ կեանքին՝ մէջ տազնապ մտնեցաւ: Դառնացած էր, եւ կասկած ունեցաւ իր ունեցած կրօնէին վրայ: Այս տարիքին դիմագրաւեց այնպիսի հարցեր՝ զոր իր հասակակիցները սովորաբար՝ չեն ունենար: Սու Ստիպուած էր խորեկ իր ապրուստը հարելու մասին:

Մարտիրոսացած էրիտանեակներու ընտանիքներուն օգնել ո՞նի էր: Երկու տիկիններ՝ որոնք իրեն օգնած էին՝ ձերբակալուեցան, ու այնքան վայրագօրէն զանակոծուեցան որ մինչեւ երկու (զէպզէն տասն եւ հինգ տարի ետքը) հաճոտ են: Ուրիշ տիկին մը իր կեանքը վտանգի ենթարկելով Միհային իր տունը ընդունած ըլլալուն համար՝ ուրը տարի բանտարկուելու դատապարտուած էր: Բանտին մէջ ահագին հարուածներով բոլոր պիտաները բափած ու ոսկորները կտորտած էին: Ամբողջ կեանքի ընթացքին գործելու ալ անկարող հաճմանդամ մը դարձած էր ան:

Միհաի, Հաւատա՛ Յիսուսի.

Միհաի իր ապրուստը հարելու սկսաւ որպէս կանոնաւոր գործաւոր էրր տան եւ մէկ տարեկան էր: Տառապանքը պատճառ եղած էր՝ որ հաւատքը խախտի: Բայց կնոջս բանտարկութենէն երկու տարի՝ յետոյ իրեն արտօնեցին որ մայրը տեսնէ: Այցելելով համայնավար բանտարանը՝ մայրը տեսաւ երկարէ ձողերուն ետին: աղտոտ, վախձեռները կոնանճոտ, բանտարկեալի՝ հետտի տարագ մը հագուած, դժուարաւ ճանչցաւ զայն: Անոր առջին խօսքը եղաւ. «Միհաի, հաւատա՛ Յիսուսի: Պահակները՝ մոլիզին ցատումով՝ մը Միհաիի առջեւէն ֆառեցին՝ զայն ու դուրս տարին: Միհաի սկսաւ լալ էրր տեսաւ թէ իր մայրը ֆառեւելով տարին: Այս վայրկեանը իր դարձի վայրկեանը եղաւ: Հասկցաւ թէ եթէ Յիսուսը սիրել կարելի էր՝ այսպիսի պայմաններու մէջ, Ան՝ ճամբատապէս՝ փրկիչ է»: Ուրիշ առիթով այսպէս արտայայտուեցաւ. «Եթէ Քրիստոնէութեան ի նպաստ ուրիշ ապացոյց չըլլայ

իսկ՝ ինձի համար բաւարար ապացոյցն այն է որ մայրս կը հաւատայ անոր:» Այդ օրը իրեն համար Քրիստոսը լիովին ընդունելու օրն էր:

Դպրոցէն ներս իր գոյութեան համար մնայուն պայտաբի մէջ էր: Յառաջադէմ առակերս ըլլալուն համար իրեն նուիրած էին կարմիր փողկապ մը. — համայնավոր պատանեաց սկառուական խումբին անդամակցութեան նշան: Որդիս մերժած է փողկապը գործածել՝ ըսելով. «Երբեք պիտի չգործածեմ այդ բանը որ իմ հայրս ու մայրս բանտարկողներուն ոգին կը խորհրդանօճ.» Ասոր վրայ դպրոցէն կը վտարուի: Տարի մը կորսնցնելէ յետոյ նորէն դպրոց կը մտնէ ծածկելով այն իրողութիւնը թէ ինձ բանտարկուած քրիստոնեայի մը որդին է:

Անգամ մը իրմէ պահանջեցին որ Աստուածաւունջի դէմ թէզ մը գրէ: Թէզը հետեւեալ խօսքերը կը պարունակէր. «Ս. Գրոց դէմ տրուած ապացոյցները՝ տկար են, եւ անոր դէմ բերուած մէջբերումները անհիշատ: Փրօֆէսէտօրը վստահաբար չէ կարգացած Աստուածաւունջը: Գիտութեան եւ Աստուածաւունջի միջեւ ներդաճակութիւն կայ:» Դպրոցէն կրկին վտարուեցաւ: Այս անգամ դպրոցական երկու տարեւոյցան կորսնցուց:

Վերջապէս իրեն արտօնեցին աստուածաբանական նամբան մտնել: Հոն իրեն կը սորվեցնէին «Մարտիրոսեան աստուածաբանութիւն»: Ամէն բան Քարլ Մարքսի չափանիւշով կը բացատրուէր: Միևի զասարանին առջեւ բողոքեց: Ռիթօ ուսանողներ իրեն միացան: Հետեւանք: Նորէն վտարուեցաւ եւ աստուածաբանական դասընթացքը ալ կիսաւարտ մնաց:

Դպրոց յաճախած միջոցին փրօֆէսէտօրներէն մին անաստուածական նառ մը խօսած պահուն տղաս ռոմի կայնելով անոր դիտել կուտայ թէ ինչ մեծ պատասխանատւութեան տակ կը ղեկը ինքզինքն էրք այնքան երիտասարդներ կը մուրթցներ: Ամբողջ դասարանը իր կողմին կեցաւ: Հարկ էր որ մէկը քաջութիւնը ունենար առարկելու որպէսզի միւսներն ալ հետեւէին: Տղաս ուսումը օտարուակելու համար միտա պէտք էր ջանար ծածկելու Վուրմպրանտի — քրիստոնեայ բանտարկեալին — որդին ըլլալուն պարագան: Բայց յաճախ երեւան կելլէր եւ տնօրէնին գրասենեակը այցելելու անյախոյ ձեւակերպութիւնը կը կրկնուէր, որուն կը յաջորդէր վտարում:

Միևի տառապեցաւ նաեւ անուշդի պակասէն համայնավոր երկիրներու մէջ բանտ դրուած քրիստոնեաներու ազատ մնացած ընտանիքի անդամները գրէրէ միտա սովամահ կըլլան: Ասոնց օգնել մեծ ոնիր կը նկատուի:

Կուզեմ հոս յիշել ինձի ծանօթ ընտանիքի մը մասին թէ անոնք ինչպէս տառապեցան: Եղբայր մը՝ որ «Թաֆուն» եկեղեցիի գործունէութիւնով կը

գրադէր՝ բանոր նետուեցաւ տունը բողեւով կինը եւ վեց զաւակները: Երկու աղջիկները, մին տասն եւ եօթ միւսը տասն եւ ինը տարու, կարող չէին գործ նարելու, (համայնավար երկրի մէջ միայն պետութիւնն է որ գործ կը հայրալու.) Բանի որ իրենք զաւակներն էին «տնտեսագործ» ֆրիստոնեայի մը: Հանեցէք բարոյական չափանիւթերով նկատի շտոնել այն պատահածը: Նայեցէք միմիայն իրողութեան: Մարտիրոս ֆրիստոնեայի երկու ֆրիստոնեայ զուտարերը ինքզինքնին ծախեցին իրենց անչափսիսա եղբայրներն ու հիւանդ մայրը կերակրելու համար: Իրենց տասնեւչորս տարեկան եղբայրը՝ տեսնելով իր բոյրերուն ընթացքը՝ խելագարեցաւ, ու յիմարանոց մը դրուեցաւ: Տարիներ յետոյ՝ երբ հայրը բանտէն արձակուելով տուն դարձաւ՝ իր միակ աղօթքը այս եղաւ. «Ով Աստուած, շնորհէ որ նորէն բանոր մտնեմ, չեմ կրնար հանդուրժել այս կացութեան:» Այս աղօթքը պատասխանուած է, ան նորէն բանտ դրուած է Քրիստոսի մասին մանուկներու վկայած ըլլալուն համար: Իր աղջիկները ալ պտուկութիւն չեն ընէր: Գաղթի ոստիկանութեան պայմաններուն համակերպելով պատճառներ գտած են, ու կը ծառայեն որպէս լրտեսուիներ: Մարտիրոս ֆրիստոնեայի զաւակներ ըլլալով՝ տուներէն ներս սիրալիք ընդունելութիւն կը գտնեն: Եւ իրենց ըսածները հաւատարմօրէն կը տեղեկագրեն գաղթի ոստիկանութեան: Եւտով մի դատէք ըսելով թէ եղածը ազեղ է եւ անբարոյ — անտօ՛ւտ այդ պէս է — Բայց դուք ձեզի հարցուցէք թէ արդեօք ձեր ալ մեղքը չէ՞ որ այսպիսի ողբերգութիւններ կը պատահին, որ այսպիսի ֆրիստոնեայ ընտանիքները անոք ու անօգնական կը բողոք, դուք որ ազատութիւն կը վայելէք:

Գլուխ Գ.

Տասն եւ չորս տարիներ բանտերու մէջ անցուցի: Այդ ամբողջ տարեկան Աստուածաճուռնջ մը՝ կամ որեւէ ուրիշ գիրք չտեսայ երբեք: Գիրքը մոռցած էի: Խիստ անօրութեան, բմբեցուցիչներու եւ կրած չարչարաններուս հետեւանքով Աստուածաճուռնջի գիտութիւնս ալ մոռցած էի: Բայց տասնըչորրորդ տարին վերջացած օրը մոռացութեանս մէկ անկիւնէն միտքս եկաւ համար մը, «Եւ Յակոբ Ռաբէլի համար 14 տարի ծառայեց, ու գանկա սիրելուն համար իրեն քանի մը օրի չափ երեցաւ:»

Ես օրեր չանցած ընդհանուր ներում հռչակուեցաւ մեր երկրին մէջ որ Ամերիկան հանրային կարծիքի ազդեցութեան տակ էր, եւ ես ալ ազատ արցակուեցայ:

Կինս վերստին գտայ, հաւատարմօրէն սպասած էր զիս 14 տարիներ:

Նոր կեանք մը սկսանք ծայրայեղ շփարորօրինով, որովհետեւ երբ մէկը ձերբակալուի ունեցած ամբողջ ինչքերը կը գրաւուին:

Քանանները եւ անտարանական հովիւները ազատ արձակուելէ յետոյ կրնայի՝ պատիկ եկեղեցիներու գործը ստանձնել: Ինծի տրուեցաւ Օրսովա քաղաքի եկեղեցին: Պատասաններու գրասենեակէն ըսուեցաւ թէ եկեղեցին 35 անդամէ կը բաղկանար, եւ երբեք 36 պիտի չըլլար թիւը: Ինծի պատուիրեցին՝ հատէ՛ որ՝ իրենց կողմէ՝ գործակալի պատճօնով՝ զազնի ստիկանութեան տեղեկութիւն հաղորդեմ իւրաքանչիւր անդամի մասին, եւ երիտասարդները եկեղեցիէն հեռու պահեն: Ահա այս կերպով է՝ որ համայնավարները իրենց հակաօրին տակ վառնեն եկեղեցիները ու կը զործածեն զանոնք իբրեւ զպտու՛մ գործիք:

Բանտարկութեան տարիներուն Աստուած սխնչելի կերպով գործած էր: «Թափուն» եկեղեցին ալ լքուած ու մոռցուած չէր: Ամերիկացիներ եւ այլ ֆրիստոնեաներ սկսած էին մեզի օգնել եւ մեզի համար աղօթել:

Աւանի մը մէջ յետ միջօրեի հանգստանալու համար պտուկած էի եղբօր մը տունը: Ձիս արբեցնելով ըսաւ թէ օտար երկրէ եղբայրներ եկած էին: Արեւմուտքի մէջ զտնուած են ֆրիստոնեաներ որոնք մեզ մոռցած ու լքած չէին: Ամէն դասակարգէ ֆրիստոնեաներ Մարտիրոս հաւատացեալներու ընտանիքներուն օգնելու համար կազմած էին նպաստամատոյց զաղբանի մարմին մը որ զաղասագողի ֆրիստոնէական գրականութիւն եւ նիւթական օժանտակութիւն կը հայրայթեր:

Բովի սենեակը անցնելով տեսայ վեց հաւատակիցներ որոնք այս գործը յառաջ տանելու համար եկած էին: Երկար խօսակցութիւն ունեցան ինծի հետ եւ ըսին թէ ցատ մեծ փափաք ունէին տեսնելու այն անձը որ 14 տարի բանտերու մէջ անցուցած էր: Իրենց ըսի թէ այն անձը եւ եմ: «Մենք կակրնկալէինք տեսնել մելամաղձոտ մէկը, դուն չես կրնար այն անձը եղած ըլլալ, քանի որ ուրախութիւնով լեցուն ես:» Ձիրենք վստահեցուցի թէ այդ 14 տարի բանտարկուած մարդը եւ էի, եւ թէ ցնծութեան պատճառը՝ մեզ յիշելով մեզի այցելութեան եկած ըլլալնին էր: Այլ «Թափուն» եկեղեցիին համար տեսապէս կանոնաւոր օժանդակութիւն գալ սկսաւ: Գազնի խողովակով ձեռք ձգեցինք մեծ բիւով Աստուածաւունջ եւ ուրիշ հօգելոր գրականութիւն, ու՝ ֆրիստոնեայ՝ մարտիրոսներու ընտանիքներու համար նիւթական օժանդակութիւն: Ենորթիւ այս օգնութեան «Թափուն» եկեղեցիի անդամներս ի վիճակի եղանք ցատ անլի արգիւնաբեր աօխտաւանք տանելու:

Մեզի լոկ Աստուծոյ խօսքը չէր որ բերին, հապա գուրգուրանք: Մեզի բերին միփրարութեան խօսքեր:

ուղեղի լուսցումի տարիներուն մեր լսածը այս էր. «Ալ մէկը չի սիրեր ձեզ, ալ մէկը չի սիրեր, ալ մէկը չի սիրեր ձեզ:» Բայց փաստով տեսնաք թէ Ամերիկացի եւ անգլիացի քրիստոնեաներ իրենց կեանքը վտանգի տակ արած էին մեզի հանդէպ իրենց սէրը ցուցնելու համար: Մեր ցուցմունքներուն հետեւելով մեակեցին Թաֆուս գործունէութեան ծրագիր մը: Անոնք՝ զաղնի աստիականներով շրջապատուած տուները կը մտնէին առանց նշմարուելու: Այս միջոցներով տուներէն ներս բախաբար զեւեղուած Աստուածաձուկն Մատեանի ինչ անցին պարզեւ մըլլալը չի կրնար զնահատել Ամերիկացի կամ անգլիացի քրիստոնեայ մը որ Աստուածաձուկն էր ու մէջ կը լողայ:

Ընտանիքս ու ես ողջ մնացած պիտի չըլլաինք երէտ աղօթաւէր քրիստոնեաներու նիւթական օգնութիւնը հասած չըլլար ինծի: Նոյնն է պարագան շատ մը զաղտոյի հովիւներու եւ մարտիրոսներու: Անձնական փորձառութենէս կը խօսիմ երբ ըսեմ թէ Եւրոպայի քրիստոնեայ Առաքելութեանց Մեծն Բրիտանիոյ մասնահիղը մեզի մեծապէս օգնած է ոչ միայն նիւթապէս, այլ եւ բարոյապէս. Անոնց պաշտօնեաները մեզի համար կատարեցին Աստուծոյ զրկուած երեւտակի տեր:

«Թաֆուս» եկեղեցիի գործունէութիւնը նոր քափ մը ստանալուն պատճառով կրկին ձեռքապալուելու մեծ վտանգ կար ինծի համար: Այս միջոցին երկու քրիստոնէական կազմակերպութիւններ — Նորվեգիական Միսիոնարութիւնը հրեաներու համար, եւ Եւրոպական — Քրիստոնեայ Ընկերակցութիւն — ինծի համար 2500 Անգլ. Սթըրլին փրկագին վճարեցին: Ալ Ռումանիայէն կրնայի մեկնիլ:

Թէ Ինչու Հեռացայ Համայնավար Ռումանիայէն

Հակառակ տիրող դժուարութեանց պիտի ուզէի հոն մնալ երէ «Թաֆուս» եկեղեցիին ղեկավարները զիս ստիպած չըլլային: Անոնք որոշեցին որ երկրէն ելլելու այս առիթը օգտագործեմ եւ ըլլամ «Թաֆուս» եկեղեցիի «ձայնը» Ազատ Աւետարանի: Անոնք փափաք յայտնեցին որ իրենց անունով խօսիմ ձեզի, Արեւմուտի ժողովուրդներուդ, իրենց տառապանքներուն՝ ու կարիքներուն մասին. Արեւմուտք եկայ բայց սիրտս անոնց հետ է: Երէ սգացած չըլլայի թէ «Թաֆուս» եկեղեցիին տառապանքները ու խիզախ գործունէութիւնը իմանալու պէտք ունիք, երբեք ելած պիտի չըլլայի Ռումանիայէն: Այս է իմ առաքելութիւնս:

Ռումանիայէն մեկնելէս առաջ երկու անգամ կանչուեցայ գաղտնի
օստիկանութեան կողմէ: Ինձի համար դրան եկած ըլլալը յայտնեցին,
(Ռումանիա համայնապարտեան պատճառած անտեսական տագնապներուն
պատճառով իր հպատակները կը ծախէ:) Ինձի ըսին, «Գնա Արեւմուտք, ու
հարողէ Քրիստոսը որքան որ կուզես, բայց մեզի մի զոյգիր. մեզի դէմ իօսք մը
չիօսիս. քեզի բացէ ի բաց կըսենք թէ մեր միտքին մէջ ինչ ծրագրած ենք այն
պարագային երբ պատմես հոս պատահած բաները: Առաջին՝ կրնանք 500
սէրլինով վարձել խուլիզան մը որ քեզ մահբէ. կամ կրնանք քեզ
առեւանգել: (Համայնապարտերը Աւստրիայի մէջ առեւանգած էին Օրթոտոմաներու
եղիսկոպոս Վասիլ Լէօլը որուն ետ Ռումանիա նոյն խցիկին մէջ բանտի ընկեր
եղանք: Իր բոլոր եղունգները կտրտեցին: Պէրլինէն առեւանգուածներու ալ
բանտարկից եղայ. վերջերս Իռալիայի եւ Փարիզի մէջ եւ Ռումանացիներ
առեւանգուելով տարուեցան բանտ:) Ոստիկանները աւելցուցին, «Քեզ կրնանք
բարոյական գեանի վրայ ալ կործանել՝ տարածելով յերկրածոյ պատմութիւն մը
հոս եւ աղջկայ մը վրայ, կամ հրապարակելով գողութիւնը կամ
երիտասարդութեանը մէկ մեղքը: Արեւմուտքի ժողովուրդները — Մանաւանդ
Ամերիկացիները — շատ դիրքահասան են եւ շուտով կը խարտին:»

Այս սպառնալիքներէն ետքը արտօնեցին որ Արեւմուտք անցնիմ: Իրենց
կատարած ուղեղի լուսցումին վրայ մեծ վստահութիւն ունէին: Ներկայիս
շատեր կան Արեւմուտքի մէջ որոնք նոյն դառն փորձառութիւնները ունեցած
են եւ սակայն լուս կը մնան: Անոնցմէ ոմանք նոյնիսկ կը գովաբանեն
համայնապարտութիւնը անոր տուած դառն գաւաթը իմած ըլլալով հանդերձ:
Համայնապարտները հաջ վստահ էին թէ անոնց պէս պիտի լռեն:

Այսպէս, 1965, Դեկտեմբեր ամսուն կրցանք Ռումանիայէն ելլել
ընտանեօք:

Ճամբայ չելած վերջին գործս եղաւ զիս ձեքբակալել տուող ու
տարիներով հաւած չարչարաններս անօրինակ զնդապետին գերեզմանը
այցելելով ծաղիկ մը գետեղել հոն: Այս արարով ուխտեցի որ Քրիստոսի
մէջ վայելած ուրախութիւնս համայնապարտներուն ալ հաղորդեմ, որոնք
հոգեւորապէս անանք են:

Համայնապարտ դրութիւնը կատեն, սակայն մարդիկը կը սիրեն: Մեղքը
կատեն, բայց մեղաւորը կը սիրեն: Համայնապարտները բոլոր սրտով կը սիրեն:
Համայնապարտները կրնան Քրիստոսեաներ սպաննել բայց իրինց սպանիչներուն
հանդէպ անոնց ունեցած սէրը կարող չեն սպաննելու: Անձամբ մի գոյգն

դառնուրին կամ ընդվզում չեն սգար համայնավարներու՝ կամ զիս չարչարողներուն հանդէպ:

Գլուխ Դ.

Երեսկան աւանդուրին մը կըսէ թէ՝ երբ իրենց նախնիք Եգիպտոսէն ազատուեցան ու եգիպտացի կարմիր Մովուն մէջ խեղդուեցան, երեւակներէն ալ մասնակցեցան Իսրայելացոց յաղթական երգին: Աստուած Հրեւակներուն դառնալով ըսաւ. «Հրեաները մարդ են եւ կրնան իրենց փախուստին համար ուրախանալ. բայց կակնկալեմ աւելի զիտակցուրին: Եգիպտացիներն ալ իմ արարածներս չե՞ն, ու զանոնք ալ չե՞ն սիրեր: Ի՞նչո՞ւ կը թերանաք սգալու այն վիճաք զոր կը սգամ անոնց ողբալի կորուստին համար:»

Երբ Յեսուի երիւնդի մօտեցած էր՝ աչերը վերցնելով տեսաւ որ ահա իր դիմացը մարդ մը կայներ էր, եւ անոր ձեռքը մերկ սուր մը կար. ու Յեսու անոր մօտենալով՝ ըսաւ, «Մեզմէ՞ ես թէ մեր բռնամիներէն ես:» Յեսուայ 5:13.

Երէ Յեսուի հանդիպած անձը լոկ մարդ մը եղած ըլլար, իր պատասխանը միայն պիտի ըլլար «Ձեզմէ եմ», կամ «Ձեր բռնամիներէն եմ»: Եւ կամ «Ձեզմէ եմ»: Մարդկայնօրէն այս պատասխան ներքէն մին պիտի տրուէր իրեն: Բայց Յեսուի հանդիպած անձը ուրիշ աշխարհէ կուգար, եւ երբ հարցունեցաւ որ Իսրայելի՞ կողմէն էր թէ անոնց դէմ, շատ անակնկալ ու զժուարթմաց պատասխան մը տուաւ ըսելով. «Ոչ». Ի՞նչ կը նշանակէր այդ ոչը:

Այս Խօսողը կուգար աշխարհէ մը ուր էակներ թեր ու դէմ դիրք չեն բռներ, այլ ամէն ոքի ու ամէն հարցի հանդէպ բարեացակամութեամբ, զուր ու ողորմութիւնով դիրք կը բռնեն, ջերմ սիրով լեցուած:

Իրիւրաբան մարդկային մակարդակ մը կայ: Այս մակարդակի վրայ համայնավարութեան դէմ լման պայքար մղուելու է: Նոյնչափ պայքար պէտք է մղել համայնավարներուն դէմ որոնք այս անգուր, բարբարոսական զաղափարին պատուպաններն են:

Բայց բրիտոններէն սոսկ մարդ ըլլալէ աւելի բան մըն են, անոնք Աստուծոյ զաւակներ են, Աստուածային բնոյթի հաղորդ. 2. Պետր. 1:4.

Որով, համայնավար բանտերու մէջ կրած տառապանքներս համայնավարները ատելու չեն մղած զիս: Անոնք Աստուծոյ արարածներն են, Ի՞նչպէս կրնամ ատել զիրենք: Ոչ ալ կրնամ իրենց բարեկամ ըլլալ:

Բարեկամութիւն կը նշանակէ մէկ հոգի երկու կուրծքի ներքեւ: Համայնավարներու հետ մէկ հոգի չեն: Անոնք կատեն Աստուծոյ մը զազափարը: Ես կը սիրեմ զԱստուած:

Եթէ ինձի հարցուէր. «Համայնավարներու՞ կողմէն ես թէ անոց հակառակ,» պատասխանս բարդ պիտի ըլլար: Համայնավարութիւնը մարդկութեան սպառնացող մեծագոյն վտանգն է: Ես բոլորովին հակառակ եմ անոր, եւ կուզեմ անոր դէմ պայքարիլ մինչեւ որ տապալի: Բայց հոգեւոր իմաստով երկնաւորներու մէջ նստած եմ Քրիստոսով, նստած եմ ոչի աօխարիին մէջ, ուր՝ հակառակ իրենց ոնիրներուն՝ համայնավարները կը հասկցուին եւ կը սիրուին, միջավայր մը ուր հրեւտակներ կան որոնք ամէնուն ալ օգնել կուզեն որպէս զի մարդիկ հասնին կեանքի նշանակեալին — Քրիստոսանման կեանքի: Ուստի իմ նպատակս է համայնավարներուն մէջ տարածել Աւետարանը, անոց տալ յաւիտենական կեանքի բարի լուրը:

Քրիստոս որ իմ Տէրս է, կը սիրէ համայնավարները: Ան անձամբ ըսած է թէ կը սիրէ ամէն մէկ մարդը եւ պիտի նախընտրէր 99 արդար ոչխարները ձգել անապատին մէջ քան թէ բուլատեր, որ մէկ հատը կորսուած ըլլայ: Իր ստաբալները եւ բրիստոնէութեան մեծ վարդապետներ Անոր անունով փարօզած են այս տիեզերական սէրը:

«Եթէ մէկը բոլոր մարդիկ շերտ սիրով մը կը սիրէ, բայց կըսէ թէ միայն մէկ մարդ կայ որմէ կը զլսեայ այդ սէրը, այդ մարդը բրիստոնէայ չէ, քանի որ իր սէրը բոլորը չընդգրկէր» կըսէ Սուրբ Մահարիս: «Եթէ բոլոր մարդիկ արդար եղած ըլլային ու միայն մէկը մեղաւոր, Քրիստոս զալով ինչիկն չարչարանները պիտի ընդունէր նոյնիսկ այդ մէկուն համար, քանի որ այնքան կը սիրէ իւրաքանչիւր անհատը:» Ըսած է Սր.Օգոստինոս: Քրիստոնէական ուսուցումը որով է: Համայնավարները մարդ արարած են եւ Քրիստոս զիրենք կը սիրէ: Նայեալէս կը սիրէ իւրաքանչիւր անձ որ Քրիստոսի միտքը ունի: Մենք կը սիրենք մեղաւորը, թէպէտեւ կատենք մեղքը: Համայնավարներու հանդէպ Քրիստոսի սէրը կը հասկնանք մեր անոց հանդէպ ունեցած սէրէն:

Համայնավար բանտերու մէջ տեսայ բրիստոնէաներ որոնց ռոտերուն կապուած էին 50 իլոկրամ ծանրութեամբ շղթաներ: Նոյնպէս տեսայ ուրիշներ որոնք կը խարճուէին օէկ հրակիւղով, ոմանց կոկորդը քանի մը դգալ աղ կը լեցնէին անոց կարբիլ մը շուր տալու, անօրի կը ձգուէին, կը մտրակուէին, ցուրտէն կը տառապէին, ու այս ամէնուն մէջ ջերմեռանդօրէն կաղօթէին համայնավարներուն համար: Մարդկային միտքը չի կրնար

համբուն մէջ.» Ինձի պատեհեցաւ նոյն բանը: Ես նահչցայ այն Մէկը որ խաչին վրայ ամենուս համար գոհեց իր կեանքը, հաւուելով նաև համայնավարները որքան ալ քրեական ըլլային անոնց մեղքերը:

Համայնավարները բաժնելի ռեիւներ գործած են ու կը գործեն, բայց «Սէրը մահուան պէս զօրաւոր՝ ու նախանձի գերեզմանի պէս խիստ է: Ես չուրերը չեն կրնար սէրը մարել ու գետերը զանիկայ չեն կրնար ընկղմել:» Ինչպէս որ գերեզմանը կը պահանջէ ամէն մէկը — հարուստ եւ աղքատ, երիտասարդ կամ ծեր, մարդիկ ամէն ցեղի, ազգի եւ քաղաքական համոզումի, սուրբերն ու ռեբազորները — Այնպէս ալ սէրը համայն մարդկութիւնը կը պարփակէ: Քրիստոս Մարմնացեալ Սէրը, պիտի չհանգչի մինչեւ որ համայնավարներն ալ օտի:

Հովիւ մը բերուած էր իմ խցիկիս մէջ կիսամեռ վիճակի մէջ էր: Կատաղօրէն ծեծուած ըլլալով՝ երեսէն ու մարմինէն արիւն կը կորսնցներ մեծ քանակութեամբ: Ձիւն լուացիկն: Բանտարկեալներէն ոմանք սկսան հայտնել համայնավարներուն: Վիրաւորը դալով ըսաւ. «Կը խնդրեմ, անէծք մի կարգաւ իրենց, լո՛ւն կեցէ՛ք, կուզեմ իրենց համար աղօթել.»

Թէ Ինչպէս Կրնայինք Ուրախ Ըլլալ — Նոյնիսկ Բանտին Մէջ

Յետադարձ ակնարկ մը նետելով 14 տարուայ բանտի օրերուս, կրկին անոնք երջանիկ օրեր էին: Միաբանտարկեալները՝ ու նոյնիսկ պահակները՝ օտա յանախ կը զարմանային թէ քրիստոնեաները ինչպէ՞ս կրնային ուրախ ըլլալ ամենասարսափելի պայմաններուն տակ: Երբոր երգէինք՝ ծեծը պատրաստ էր, բայց չէինք կրնար մեր երգը արգիլել: Կը խորհիմք թէ Սոխակը պիտի չի դադարէ երգելէ եթէ նոյնիսկ զիտնար թէ երգէն վերջ զինք պիտի սպաննեն: Քրիստոնեաները իրենց ուրախութենէն կը պարէին բանտին մէջ: Ինչպէ՞ս կարող էին երջանիկ ըլլալ այդպիսի ողբալի վիճակներու մէջ:

Բանտին մէջ յանախ կը խորհէի Յիսուսի սա խօսքերուն վրայ՝ զոր առկերտներու ուղղեց. «Երանի՛ այն աչքերուն՝ որոնք ձեր տեսածները կը տեսնեն:» Այս առեւն առկերտները նոր վերադարձած էին Պաղեստինի օրջանը կատարած ըլլալով, ու օտա տեսելի բաներու ակնատես եղած էին: Պաղեստին այն օրերուն ննուած երկիր մըն էր, ամէն կողմ թուառութիւն ու բռնութիւն կը տիրէր: Առկերտները դէմ յանդիման զանուեցան հիւանդութեան, համաճարակի, սովի ու վիժտի հետ: Այցելած էին վժտակիր

ընտանիքներ որոնց սիրելիները բանտարկուած էին Բանի որ հայրենասէր էին: Գեղեցիկ աշխարհ մը չէր որ անոր նայէին: Բայց Յիսուս ըսաւ, «Երանի՛ այն աչքերուն որոնք ձեր տեսածները կը տեսնեն:» Այս խօսքը ըսաւ որովհետեւ անոնք միայն տառապանքը չէ որ տեսած էին, այլ նաեւ ամէնուն փրկիչը, Բարին վերջնական յաղթանակի առաջնորդը, նշանակէտը՝ որուն մարդիկ պիտի հասնին: Մի Բանի որդէր, բրբուրներ, առաջին անգամ ըլլալով հասկցան թէ այդ ողորմելի վիճակէն յետոյ կուգայ գեղեցիկ՝ բազմագոյն թիբեոնիկի մը կրնա՞ր, ու պիտի բոշտէին ծաղկէ ծաղիկ: Այս երջանկութիւնը մեր ալ բաժինն էր:

Շուրջս կային Յոբեր, աւելի տառապած քան Յոբ երանելին: Բայց Յոբի պատմութեան վերջաւորութիւնը ինծի ծանօթ էր, թէ ան ինչպէս վերստացաւ կորսնցուցածներուն կրկնապատիկը: Քովս կային աղատ Ղազարոսի պէս մարդիկ, անօրի, եւ անխնամ ձգուած պալարներով ծածկուած: Բայց գիտէի թէ հրեւտակները զանոնք պիտի տանէին հայր Աբրահամի գոնը:

Զանոնք կը տեսնէի մտիս մէջ ունենալով իրենց ապագան: Իմ բովի՛ աղոտ ցնցոտիներով՝ վատոյժ մարտիրոսը կը տեսնէի իբրեւ վաղուան շէնքերէն պակասողուած սուրբը:

Մարդիկ այս տեսակիւնէն դիտելով — ո՛չ թէ ինչ են, հապա ինչ պիտի ըլլան — կարող եղայ Տարսուցի Սողոս հալածիչի պէս անհատներու մէջ տեսնել ապագայ Պողոս Առաքեալներ: Ոմանք արդէն իսկ այս հրաշալի փոփոխութիւնը ցոյց տուին: Գաղնի ոստիկանութեան անդամներ՝ որոնց աջեւ Քրիստոսը վկայած էինք՝ բրիտանեայ դարձան ու մեզի բանտի ընկեր եղան, բայց ուրախ էին Քրիստոսը գտած ըլլալուն համար:

Մեզ խարազանող բանտապետներու մէջ կը տեսնէինք այն կարելիութիւնը թէ Փիլիպպէի մէջ Ս.Պողոսը խարազանող բանտապետին պէս իրենք ալ օր մը դարձի կրնան գալ: Կերպէինք տեսնել այն օրը երբ ասոնք ալ հարցնէին, «Տէր, ի՞նչ պէտք է ընեմ որ փրկուիմ.» Բանտին մէջ խաչին կապուած, ու երեսնուն մարդկային կղկղանք փութած ֆրիստոնեաները ծաղրող խուժանին մէջ կը տեսնէինք Գողգոթայի խուժանը, որոնք շատ շանցած իրենց կուրծք պիտի ծեծեն իրենց գործած մեղքին տուած վախէն:

Բանտին մէջ էր որ յոյսը արբնցաւ մեր մէջ թէ համայնավարները պիտի փրկուին: Հոն էր որ իրենց հանդէպ պատասխանատուեամբ՝ գիտակցութիւնը զարգացաւ մեր մէջ: Անոնց կողմէ շարձարուելով գիտենք սիրել սորվեցանք:

Իմ ընտանիքիս մէջ մասը սպաննուեցան: Իմ յարկիս տակն էր որ անոնց սպանիչը դարձի եկաւ: Դարձի գալու յարմարագոյն տեղն էր: Այս պարագան

ծնունդ տուաւ համայնավարներու համար Քրիստոնէական Առաքելութիւն մը սկսելու զադափարին՝ երբ համայնավար բանտի մէջ էի:

Աստուած հարցերը չի դիտեր մեր աչնով, ինչպէս մարդ չի նայիբ հարցերու՝ մըջիւնի աչնով: Մարդու դատումով՝ խաչերու կապուիլ՝ երեսին կըղկըղանք քուած՝ ահուելի բան է: Բայց Աստուծոյ խօսք մարտիրոսներու տառապանքը կորակէ որպէս «մեր վայրկեանական քերելու ներդրումը...» Բանտի մէջ 14 տարիներ անցնելու շատ երկար միջոց մըն էր մեզի համար: Աստուածաշունչը կը կոչէ զայն «...Քերելու, վայրկեանական, որ առաւել քան զառաւել փառաց յաւիտենական գերազանցութիւն կը գործէ մեզի:» Այս մեզի կարտօնէ ենթադրելու թէ համայնավարներու վայրագ ոնիրները՝ որոնք որպէս մարդ կարող չենք ներելու, եւ որոնց դէմ մեր ամբողջ ուժովը պէտք է պայքարինք՝ աւելի քերելու եւ Աստուծոյ առջեւ քան թէ մեր: Անոնց յիսուն տարուայ բռնակալութիւնը մալորանքի բոլոր մըն է Աստուծոյ համար որուն «Լով հազար տարին մէկ օրուան պէս է:» Անոնց համար դեռ կարելիութիւն կայ փրկուելու:

Երկնային Երուսաղէմը մայր մըն է ու կը սիրէ մօր պէս:

Երկիւնքի դռները գոցուած չեն համայնավարներուն առջեւ, ոչ ալ իրենց լոյսի նրազը մարած: Որեւէ մէկուն պէս կրնան անոնք ալ ապաշխարել: Եւ մենք զիրենք ապաշխարութեան պէտք է հրաւիրենք:

Միայն սէրը կրնայ փոխել համայնավարները. (սէր՝ որ պէտք է զանազանուի շատ մը եկեղեցականներուն համայնավարութեան հանդէպ բռնած համակերպումի դիրքէն): Ատելութիւնը կը կուրցնէ: Հիբլէր հակա — համայնավար մըն էր, բայց մէկն էր որ կատէր: Ուստի, փոխանակ զանոնք պարտութեան մատնելու, անոնց օգնեց որ աշխարհի մէկ երրորդը նուանեն:

Սէրէ մղուած՝ բանտին մէջ ծրագրեցինք համայնավարներու մէջ միասնաբարական գործ մը:

Մեր խորհուրդին առաջին նիւթը ըրինք համայնավար ղեկավարները:

Կարգ մը միասնաբարութեանց տնօրէններ կը բուր թէ քիչ տեղեակ են եկեղեցական պատմութեան: Նորվեկիա ինչպէ՞ս քահուեցաւ Քրիստոսի. Օլաֆ բազաւորը քահելով: Ռուսիա Աւետարան մուտք գտաւ երբ իրենց Վլատիմիր բազաւորը քահուեցաւ: Հունգարիա իր դարձը կը պարտի երկրին բազաւոր Ս.Ստեփաննոսի դարձին: Նոյնն էր Լեհաստանի պարագան: Ափրիկէի մէջ ուր որ ցեղապետը քահուէր՝ ցեղախումբը կը հետեւէր: Միասնաբարական գործեր կը հաստատենք ժողովուրդի ընդհանուր խաւերուն հասնելու համար որոնցմէ

ընտիր քրիստոնեաներ կուգան, բայց որոնք յեղափոխումներ յառաջ բերելու կարող չեն:

Պէտք է Եսայիին ղեկավարները — Բաղասական, տնտեսական, արուեստագէտ մարդիկ: Հոգիներու մեկենավարները ասոնք են: Ասոնք են որ հոգիներու ձեռք կուտան: Զանոնք Եսայիով կը Եսայիս այն ժողովուրդը որոնց ղեկավարներն են եւ որոնց վրայ ազդեցութիւն ունին:

Միսիոնարական գործի տեսակէտ համայնավարութիւնը ունի առաւելութիւն մը գոր ընկերային այլ դրութիւններ չունին: Ան աւելի կեդրոնացած է երկ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահը մորմոն հաւատքին հետեւէր իր երկիրը Մորմոն չէր ըլլար իր պատճառով: Բայց երբ Մասո — ցէ — բունկ քրիստոնեայ դառնայ (կամ Պրէժնէվ, կամ Սէօօօֆու) սա պիտի ազդէր ամբողջ երկրին, այնքան մեծ է ղեկավարի ազդեցութիւնը:

Բայց կարելի՞ է որ համայնավար ղեկավար մը դարձի գայ: Անուշու, որովհետեւ ինք այնքան ապերջանիկ ու անստոյգ դիրքի մէջ է որքան իր գոհերը:

Գրեթէ բոլոր Ռուս համայնավար ղեկավարներ կամ բանտարկուեցան, կամ ալ իրենց ընկերներուն ձեռքով զնդակահարուեցան: Նոյնը պատահեցաւ Զինաստանի մէջ:

Նոյնիսկ ներքին նախարարները՝ ինչպէս Իսկոտա, Եւզով, Պէրիա, որոնք կը բուէր թէ անսահման իշխանութիւն ունէին, յետին հակա — յեղափոխականի վախճանին արժանացան — վզէն երազէնի զնդակ մը վերջ տուաւ անոնց կեանքին: Վերջերս՝ Սովետ Միութեան ներքին նախարարը Ելէվիին, ու Եուկոսլավիայի ներքին նախարար Բանօփիչ՝ Ենրիազուրկ ըլլալով մէկտի դրուեցան աղտոտ Բուրջի մը պէս:

Հոգեւոր իմաստով ինչպէ՞ս կրնանք յաղթահարել համայնավարութիւնը

Համայնավար ղեկավարն ոչ մէկը կերջանկացնէ, ոչ իսկ զայն Եսայիագործողները, որոնք միշտ տողի մէջ են որ զաղին ոստիկանութեան կառնը որեւէ զիշեր զիրենք կրնայ հեռացնել՝ կուսակցութեան ուղեգիծը փոխուած ըլլալով:

Անճնական ծանօթութիւնը ունիմ Եսայի մը համայնավար ղեկավարներու հետ, Անոնք իսկաւ ծանրաբեռնուած մարդիկ են: Միայն Յիսուս կրնայ հանգիստ տալ իրենց:

Համայնավար ղեկավարները Քրիստոսի օսելի կրնայ աօխարիը ազատել կորիզային կործանումէ, ու մարդկութիւնը փրկել սովամահ ըլլալէ երբ սուղ սպառազինման յատկացուած եկամուտները ժողովուրդը կերակրելու ծառայեցուցին: Զանոնք օսելի կրնայ ձգտել միջասոցային յարաբերութիւնները մեղմացնել: Համայնավար ղեկավարները օսելի պիտի նշանակէր Քրիստոսի սիրտը եւ հրեշտակները ուրախութիւնով լեցնել: Այդ կրնայ եկեղեցիին յաղթանակը ըլլալ: Միսիոնարական դաստիարակ ղուարտութիւնները, օր. նոր Կուրիիա, կամ Մատակասարի մէջ, շուտով պիտի հաղթուէին եթէ համայնավար ղեկավարները օսելուին, որովհետեւ այս բանը նոր զարկ մը պիտի տար քրիստոնէութեան:

Դարձի եկած համայնավարներ կը ճանչնան, եւ ինքս ալ մարդական ոգիով անաստուած մըն էի երիտասարդ օրերուս: Դարձի եկած անաստուածներ եւ համայնավարներ Քրիստոսը շատ կը սիրեն շատ մեղքեր գործած ըլլալուն համար:

Միսիոնարական գործը ռազմավարական ծրագրի կը կարօտի: Փրկութեան տեսակէտէն հոգիները հաւասար են, միսիոնարական ռազմավարութեան տեսակէտէն անոնք նոյնը չեն: Ազդեցիկ մարդ մը օսելի՝ որ իր կարգին հազարաւորներ կրնայ՝ օսելի աւելի կարելուր է քան անտառաբնակ վայրենիի մը փրկութեան միջոց ըլլալ — լոկ անհատ մը փրկել: Յիսուս ալ իր պաշտօնը լրացնել ուզեց Երուսաղէմի մէջ ու ոչ թէ անհաւ գիւղի մը, քանի որ Երուսաղէմ ծանօթ աօխարիի հոգեւոր կեդրոնն էր: Նոյն նպատակով էր որ Պողոս Առաքեալ ջանաց հոռով հասնիլ:

Աստուածաշունչի մէջ կը կարդանք թէ կոնջ սերունդը օձին զուտը պիտի նգմէ: Մենք օձին փորը կը խտխտենք գայն խնդացնելու համար: Օձին զուտը Մոսկովայի եւ Բէրլինի միջեւ տեղ մը կը գտնուի, ոչ թէ Թունքսը կամ Մատակասարի մէջ: Եկեղեցիին համար լուրջ հարց պէտք է ըլլայ համայնավար աօխարիը: Միսիոնարութեանց տնօրէնները եւ լրջախոհ ամէն քրիստոնեայ նոյնչափ լուրջ պէտք է նկատեն գայն:

Ալ պէտք է դադրինք ըստ սովորականի գործել. «Անիծեալ ըլլայ Տէրոջը գործը նենգութեամբ կատարողը.» կըսէ Աստուծոյ խօսքը: Եկեղեցիին պէտք է յաղթահարէ համայնավարութեան վրայ հոգեւոր առումով՝ ուղղակի նակատելով անոնք ղէմ:

Պատերազմները կը օսելուին միայն յարձակողական ռազմավարութիւն գործածելով ու ոչ թէ պաշտպանողական: Եկեղեցիին ղիբքը համայնավարութեան հանդէպ ցարդ եղած է պաշտպանողական ու այսպէս

կորսնցուցած են երկիրներ յաջորդաբար, նպաստ համայնավարութեան:

Եկեղեցիի այս դիրքը անմիջապէս պէտք է փոխուի: Սաղմոսերգուն կըսէ թէ Աստուած երկաթէ ձողերը կը կոտրէ: Երկաթէ վարագոյրը ջնջին բան է Անոր համար:

Առաջին դարերու եկեղեցին կը գործէր գաղնիի եւ հակառակ պետութեան արգելին, ու յաղթանակից: Մենք ալ պէտք է սորվինք գործել նոյն կերպով:

Համայնավարներու Երջանէն առաջ ինծի անհասկընալի էր թէ ինչու կարգ մը սուրբգրային անձեր՝ ծածկանուն մըն ալ ունէին — Սիմէոն որ նիւէր կըսուէր, Յովնանէն որ Մարկոս ալ կը կոչուէր: Հիմա մենք ալ ծածկանուններ կը գործածենք համայնավար երկիրներու մէջ:

Նախապէս չէի հասկնար թէ Յիսուս ինչու վերնատան տիրոջ լման հասցէն չտուաւ, բայց միայն ըսաւ. «Գացէք քաղաքը, ու ձեզի մարդ մը պիտի պատահի որ ջուրի սափոր մը կը տանի, գացէք անոր ետեւէն:»

«Թափուն» եկեղեցիի գործին մէջ մենք ալ նման գաղնիի նշաններ կուտանք:

Եթէ մենք ալ առաջին եկեղեցիի գործածած միջոցները ընդունինք՝ համայնավար երկիրներու մէջ կրնանք արդիւնաւոր գործ յառաջ տանիլ Քրիստոսի համար:

Բայց, երբ Արեւմտեան երկիրներու կարգ մը կրօնապետները տեսնելով հասկցայ թէ համայնավարներու հանդէպ սիրոյ դիրքը չունէին, (դիրք որ Եսայիի անոնց մէջ միսիոնարական գործ կազմակերպելու պիտի մղէր), հապա անոնց զաղափարին համակերպող քաղաքականութիւն մը կը վարէին:

Քարլ Մարքսի յարկին տակ ապրող կորսուած հոգիներու հանդէպ բարի Սամարացիի գուրը չունէին:

Մարդու մը իրական հաւատամբը բերանացի արտասանածը չէ, այլ այն՝ որուն համար մեռնելու պատրաստ է:

«Թափուն» եկեղեցիին զաւակները ցուցուցին թէ իրենց հաւատին համար մեռնելու պատրաստ են: Ներկայիս կը ղեկավարեմ գաղնիի միսիոնարական գործ մը որ հասնինք երկաթէ վարագոյրի ետեւը գտնուող հոգիներուն, բայց անձս դրած եմ վերստին բանտարկութեան, նոր չարչարաններու ու մահուան վտանգին տակ: Կը հաւատամ թէ այս գրածներս հաւանական են:

Հոս իրաւունք ունիմ հարցնելու, Արդիօք Ամերիկայի եկեղեցական ղեկավարները՝ որոնք բարեկամութիւն կը հաստատեն համայնավարներուն հետ՝ յօժար պիտի ըլլա՞ն իրենց այս զաղափարին համար մեռնելու: Արեւմուտի մէջ իրենց գրաւած բարձր դիրքերէն հրաժարելով՝ Արեւելի մէջ

պատճենական բեմեր ընդունելու ու տեղւոյն վրայ համայնավարներուն հետ համագործակցելու՝ արգելի եղող մը կա՞յ: Իրենց դաւանած հաւատքին պայցոյցը տակաւին չեն տուած Արեւմուտքի Եկեղեցիներուն առջնորդները:

Մարդկային բառեր յառջ եկան հաւաքական գործունէութեան միջոցին — ձկնորսութեան որսորդութեան եւ մարդկային կեանքի պիտոյններու արտադրութեան պարագային, եւ զգացումները իրարու արտայայտելու համար: Բայց Աստուծոյ խորհուրդները պատշաճ կերպով արտայայտելու՝ ու հոգեւոր կեանքի բարձրութիւնները նկարագրելու համար բառեր կը պակսին:

Նոյնպէս կը պակսին մարդկային բառեր նկարագրելու համար դիւանի դաժանութեան խորութիւնները: Կրկնօք բառերով արտայայտել զգացումները մարդու մը զոր նացիները հնոցին մէջ պիտի նետեն, կամ անոր զգացումներ որուն զաւակը հնոցը նետուած է:

Այնպէս ալ անօգուտ է նկարագրել համայնավարներու տուած չարչարանները:

Ռումանիայի համայնավար իշխանութիւնը հաստատող Լուրէքի ու Փարբաւաճուի հետ միասին բանտարկուած էին: Իր ընկերները զինք բանտարկելով վարձատրեցին իր գործը: Թէպէտէ միտնով առողջ էր, զինք հիմարանոց մը զրին մինչեւ որ ինքն ալ շուրջիներուն պէս խելագարեցաւ: Նոյնը ըրին իրենց նախկին պետական քարտուղարուհի Աննա Փաուլերին: Յանախ այս կերպով կը վերաբերուին նաեւ քրիստոնէականներուն հետ: Անոնք կենրարկուին էլեկտրական ցնցումներու, ու կը հագուին խներերու բոնաւապիկ: Չինաստանի փողոցներուն վրայ պատահած բաները գարնացոյցին աւխարհը: Կարմիր Պահակները իրենց ահաբեկչութիւնը կը գործադրէին հրապարակաւ: Հիմա փորձ է երեւակայել թէ ինչ կը պատահի չինական բանտի մէջ զրուած քրիստոնէականներուն, ու ոչ մէկ աչք կայ դիտող:

Ըստ վերջին լուրին՝ հանրածանօթ Աւետարանական գրողի մը եւ ուրիշ քրիստոնէականներու ակնջները, լեզուները ու սրունքները կտրած են քանի որ մերժած էին ուրանալ իրենց հաւատքը:

Բայց համայնավարներու հասցուցած մեծագոյն չարիքը մարդոց մարմինները խոտանգել ու սպաննելը չէ: Անոնք մարդոց խորհուրդները լման խելաբիրելով՝ երիտասարդներուն ու մանուկներուն հոգին կը բուռնաւորեն: Եկեղեցիներուն մէջ ղեկավարի պատճառ տուած են իրենց գաղափարով մարդոց որպէս զի քրիստոնէաները մոլորցնելով քանդեն եկեղեցին: Անոնք քրիստասարդներուն կը սորվեցնեն ոչ միայն ուրանալ Աստուած ու Քրիստոս, այլ ատել այդ անունները:

Ի՞նչ բռնե՞րով նկարագրենք քրիստոնեայ մարտիրոսներու ողբերգութիւնը, որ տարիներով բանտարկուելէ յետոյ՝ երբ արձակուելով տուն դառնան իրենց գաւակներուն կողմէ արհամարհանքով կընդունուին. (իրենց բացակայութեան զինուորեալ անաստուածներ դարձած էին գաւակները):

Այս զիրքը մելանով գրուած ըլլալէ աւելի արիւնոզ սիրտերու արիւնով գրուած է:

Բայց, ինչպէս դիմելի օրով երեք երիտասարդները կրակի հնոցին մէջէն դուրս գալէ յետոյ իրենց վրայ կրակին հոտն անգամ չկար, նոյնպէս համայնավար բանտերէն ազատուած քրիստոնեաներուն սրտին մէջ ոչ մէկ դառն սգացում կայ համայնավարներուն հանդէպ:

Երբ ծաղիկ մը ճզմես ռոտիտ տակ, Բեզի իր բոյրը կուտայ իբր վարձատրութիւն: Նոյնպէս քրիստոնեաները համայնավարներուն տուած չարչարանները փոխադարձեցին սիրով: Մեր բանտապետներէն շատերը քրիստոսի բերին: Մեր մէջը տիրող մէկ փափաք կայ, այն է, տալ մեզ չարչարող համայնավարներուն մեր ունեցած լաւագոյնքանը — փրկութիւն — որ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսէ կուգայ:

Բանտի մէջ մարտիրոսի մահով մեռնող հաւատքի եղբայներու առանձնաշնորհումը չունեցայ: Ազատ արձակուելով Ռումանիայէն Արեւմուտք անցայ ուր ցաւ ի սիրտ տեսայ թէ շատ մը եկեղեցական ղեկավարներ չունին այն զգացումը համայնավարներուն հանդէպ ինչ որ ունին երկաթէ եւ պամպուէ վարագոյրներուն ետեւը գտնուող քրիստոնեաները: Այս սիրոյ պակասը յայտնի է այն սովորութենէն որ համայնավար երկիրներու փրկութեան համար ոչինչ կ'ընեն: Միսիոնարական ընկերութիւններ հաստատած է Արեւմուտքը երեաներուն համար, միսիոնարութիւն՝ իսլամներու համար: Միսիոնարութիւն ունին մէկ յարանուանութենէ միւսին քրիստոնեաներ շահելու համար: Բայց միսիոնարութիւն չունին համայնավարներուն համար: Ձեռ սիրեր համայնավարները, այլապէս ցարդ միսիոնարութիւն մը հաստատած պիտի ըլլային, ինչպէս Բէյքի հնդիկներու սէրէ եւ հատարն Թէյլըր Չինացիներու սէրէն մղուած միսիոնարութիւններ սկսան այդ երկիրներուն համար:

Բայց կարծես հերիք չեն նկատեր որ համայնավարները չեն սիրեր եւ զանոնք Քրիստոսի շահելու համար ոչինչ կ'ընեն: Իրենց բռնած դիրքէն զոն անհոգ, եւ երբեմն ալ որպէս մեղակիցներ՝ Արեւմտեան եկեղեցիներու ղեկավարներէն ոմանք կը փառաբանեն համայնավարներու անհաւատութիւնը: Անոնք կ'օգնեն համայնավարներուն որ բաժանցեն եկեղեցիներէն ներս ու հոն

պատասխանատու պատճառներու տիրանան, ինչպէս նաեւ աշխարհի մէջ: Արեւմուտքի այդ եկեղեցականները համայնավարութեան վտանգը չեն ցուցներ ֆրիստոնեաներուն:

Զսիրել համայնավարները եւ ոչինչ ընել զանոնք Քրիստոսի բերելու համար՝ (այն պատրուակով թէ արտօնուած չեն, որպէս թէ առաջին ֆրիստոնեաները Ներոնի արտօնութիւնը խնդրած էին Աւետարանը տարածելու.) կը նսանակէ չսիրել իրենց հօտը որովհետեւ երէ համայնավարները Քրիստոսի չսահիմն անոնք պիտի նուանեն Արեւմուտքը եւ հոս ալ արմատաքի պիտի խլեն ֆրիստոնէութիւնը:

Պատմութեան տուած դասերը կ'անտեսուին.

Արաջին դարերուն հիւսիսային Ափրիկէի մէջ կար ծաղկած ֆրիստոնէութիւն մը: Անկէ կոգան Սբ. Օգոստինոս, Սբ. Արմանսիոս եւ Տերտիլիանոս: Հիւսիսային Ափրիկէի ֆրիստոնեաները մէկ պարտականութիւն զանց ըրին — Մահմետականները Քրիստոսի օտիկ: Հետեւա՞նք. անոնք հիւս. Ափրիկէ արժաւելով արմատաքիլ ըրին ֆրիստոնէութիւնը, եւ դարերէ ի վեր իրենց տիրապետութեան տակն են այս երկրամասերը, որոնք ֆրիստոնեայ միսիոնարութեանց յորջորջումով դարձը անհնար եզոզներու օրջան, կը կոչուի:

Պատմութենէն դաս առնենք:

Բարեկարգութեան օրջանին Հուսի, Լուտերի եւ Կալվինի հետապնդած նպատակը եւրոպայի ժողովուրդներուն նպատակին հետ նոյնացած էր — բօրափել պապական լուծը, որ այդ ժամանակ ֆազաֆական եւ տնտեսական բռնակալութիւն մըն էր: Նոյնպէս ներկայիս իսլամ եկեղեցիին համայնավարներու եւ իրենց զսներուն մէջ Աւետարանը տարածելու նպատակը կը նոյնանայ բոլոր ազատ ժողովուրդներու գոյատեւման նպատող նպատակներու հետ:

Քաղաքական իշխանութիւն մը չկայ որ կարենայ դատապարտել համայնավարութիւնը: Համայնավարները ունին հիւլէական ոռմբ, եւ իրենց վրայ յարձակիլ զինուորական միջոցներով պիտի նսանակէր սկսիլ նոր համաշխարհային պատերազմ մը որ հարիւր միլիոնաւոր զոհեր պիտի խլէր: Նաեւ օտա մը արեւմտեան պետական մարդիկ այնպէս զաղափարուած են որ չեն փափաքիր նոյնիսկ տապալել համայնավար վարիչները. այսպէս ալ արտայայտուած են յաճախ: Անոնք կուզեն Արեւմուտքէն անհետացնել

բմբեցուցիչներու գործածութիւնը, խուլիզանութիւնը, խլիբղը, բոճախը, բայց ոչ համայնավարութիւնը՝ որ աւելի զոտեր խլած է քան բոլոր վերոյիշեալ ախտերը միասնաբար:

Սովետ հրապարակագիր Իլիա Էիբընպուրկ ըսած է թէ, եթէ Սրալին իր ամբողջ կեանքի ընթացքին իր աննկ զոտերը համբելէ դուրս ուրի՞ զործով չգրադէր՝ իր ապրած կեանքը բաւ պիտի չըլլար այդ գործը լրացնելու: Համայնավար կուսակցութեան 20րդ համաժողովին հրուճկ վայսպէս կըսէ. «Սրալին հազարներով պատուաւոր ու աննկ համայնավարներ սպաննեց... 17րդ համաժողովի մէջ կեդրոնական կոմիտէին թեկնածու եւ անդամ ընտրուած 139 անդամներէն 98 հատը ետէն՝ ձերբակալուեցան եւ զնդակահարուեցան. (այսինքն 70% ը):»

Հիմա երեւակայեցէ՛ք թէ այն ինչե՛ր ըրաւ քրիստոնեաներուն:

Հրուճկ ամբաստանեց Սրալինը, բայց ինքն ալ շարունակեց ընել նոյն բաները: 1959 էն իվեր Սովետ Ռուսիայի մէջ տակաւին բաց եղող եկեղեցիներուն կէսը գոցուեցաւ:

Չինաստանի մէջ Սրալինի օրջանէն աւելի վատ բարբարոսութեան ալիք մը սկսած է: Ազատ եկեղեցական կեանք չկայ երբէք: Ռուսաստանի եւ Ռումանիայի մէջ նոր ձերբակալութիւններ կըլլան. (վերջին եկող լուրը կըսէ թէ Ռուսաստանի մէջ բազմաթիւ քրիստոնեաներ ձերբակալուած են):

Հազար միլիոնի հասնող բնակչութիւնով այս երկու երկիրներու մէջ ամբողջ նոր սերունդը տաքեկչութիւնով ու խարէութիւնով կը կրթուին ատել ամէն ինչ որ արեւմտեան է, մանաւանդ քրիստոնէութիւնը:

Սովորական երեւոյթ է տեսնել Ռուսաստանի մէջ պետական պատժեաներ որոնք եկեղեցիներուն դիմաց կեցած եկեղեցի եկող մանուկները կը բռնեն, կ'ապտակեն եւ մէկդի կը հրեն: Ահա անոնք այսօր զգուճութեամբ եւ կանոնաւոր կերպով կը պատրաստեն Արեւմտեան քրիստոնէութեան ապագայ կործանիչները:

Համայնավարութիւնը տապալելու կարող միայն մէկ ոյժ կայ, այդ նոյն ոյժն է որ քրիստոնէայ պետութիւններ հաստատեց հեթանոս հռովմէական կայսրութեան տեղ. այն ոյժը՝ որ վայրագ Տեւտոն եւ Վիքինկ ցեղերը քրիստոնէութեան շահելով՝ հաւատաճնութեան արիւնահեղութիւնները դադարեցնելու միջոց ըրաւ զանոնք: Այն ոյժը Աւետարանի զօրութիւնն է որ կը ներկայացուի համայնավար երկիրներու մէջ գոյութիւն ունեցող «Թա՛մուն» եկեղեցիին կողմէ:

Այս եկեղեցիին պէտքերը հոգալ ու անոր օգնել միայն տառապող

եղբայրներու հետ միութիւն մը զգալու հարց չէ, այլ կենաց եւ մահու հարց՝
ձեր երկրին ու ձեր եկեղեցիներուն համար: Անոնց պէտքերը հոգալ ազատ
երիտոնեաներուն ի օտի ըլլալով մէկտեղ՝ պէտք է նաեւ ազատ
կառավարութիւններուն ֆազտականութիւնը ըլլայ:

«Թճառն» Եկեղեցին արդէն համայնավար ղեկավարներ օտիւս է
Քրիստոսի: Ռուսաճիայի վարչապետ Կեօրկիու Տէյ դարձի եկաւ, մեղքերը
խոստովանեցաւ եւ մեղաւոր ընթացքը բոլորովին փոխած ըլլալով մեռաւ:
Համայնավարներու յատուկ պետական պատժ վարող օտի գաղտնի
երիտոնեաներ կան: Ասոնք կրնան աւելնալ թիւով: Այն ատեն կարգ մը
համայնավար երկիրներու ֆազտականութեան մէջ իրական փոփոխութիւն
կրնանք ակնկալել ոչ թէ Թիբօի եւ Կոմուլֆայի փոփոխութիւնները որոնց
յաջորդեց նոյն անգուր անաստուածական կուսակցութեան տիքարորութիւնը,
հազափոփոխութիւն մը դէպի Քրիստոնէութիւն եւ ազատութիւն:

Ներկայիս բացառիկ պատեհութիւններ կան այս ուղղութեամբ:

Համայնավարները՝ որոնք օտի յանախ իրենց համոզումներուն մէջ անկեղծ
են ինչպէս Բրիտոնեաները՝ հիմա մեծ տագնապի մէջէն կանցնին: անոնք իբր
կը հաւատային թէ համայնավարութիւնը ազգերու եղբայրութիւն մը յառաջ
բերէ. ընդհակառակը, հիմա կը տեսնեն թէ համայնավար երկիրներ իրարու
հետ կը կռուին շունչերու պէս:

Իսկապէս կը հաւատային թէ համայնավարութիւնը դրախտ մը պիտի
ստեղծեր երկրի վրայ՝ հակադրելով զայն պատրանական երկնային դրախտի: Եւ
հիմա իրենց ժողովուրդները անօրի են, եւ ցորենը պէտք է ներածուի
դրամատիրական երկիրներէն:

Համայնավարները հաւատացած էին իրենց ղեկավարներուն: Իսկ հիմա
իրենց բերրերուն մէջ կը կարդան թէ Սրալին զանգուածային
մարդասպանութիւն ընող ոճրագործ՝ իսկ Խրուչչի պակասամիտ մէկն էր: Նոյն
բաները կը վերագրեն իրենց ազգային հերոս Ռաֆայի, Կերօյի, Աննա
Փաուլըրի, Ռանէովիչիի, եւ այլն: Ալ չեն հաւատար իրենց ղեկավարներուն
անսխալականութեան, անոնք կը նմանին առանց Պապի կարողիկներու:

Համայնավարներու սրտին մէջ դատարկութիւն մը կայ՝ զոր միայն
Քրիստոս կրնայ լեցնել: Մարդկային սիրտը բնականէն զԱստուած կը Փնտռէ:
Ամէն սրտի մէջ հոգեւոր դատարկութիւն մը կայ զոր միայն Քրիստոս կրնայ
լեցնել: Աւետարանը կը պարունակէ սիրոյ զօրութիւնը որ համայնավարին ալ
կոչ կընէ: Չայս փորձառարար տեսած են, եւ զիտեմ թէ ազգու է:

Քրիստոնեաները իրենց ու իրենց ընտանիքներուն համայնավարներէն կրած

նախատինն ու չարչարանները ներած ու մոռցած են, ու կօզնեն անոնց որ կարենան՝ իրենց տագնապը փարատելով՝ գտնել Քրիստոսի դառնալու նամբան: Ջայս ընելու համար այն բրիտոնեաները կարօտ են մեր օժանդակութեան:

Միայն այս նպատակով չէ: Քրիստոնէական սէրը միօտ տիեզերական է, որով բրիտոնեան չի կրնար աչառու ըլլալ:

Յիսուս ըսաւ թէ Աստուծոյ արելը կը ծագի թէ բարիներուն եւ թէ չարերուն վրայ: Նոյնը նճարիտ է բրիտոնէական սիրոյ նկատմամբ:

Արեւմտեան երկիրներու այն բրիտոնեայ ղեկավարները որոնք բարեկամութիւն ցոյց կուտան համայնավարներուն՝ իրենց արարքը կարդարցնեն Յիսուսի սիրեցէ՛ք ձեր բճնամիները խօսքին յետելով: Բայց Յիսուս երբէ՛ք չի պատուիրեց որ միայն մեր բճնամիները սիրենք մոռնալով մեր եղբայրները: Անոնք իրախեանքներ կը սարքեն՝ սէր ցուցնելու պիտակի տակ՝ այնպիսի մարդոց որոնց ձեռքերը բրիտոնեաներու արիւնով լեցուն են, փոխանակ անոնց հրամցնելու Քրիստոսի բարի լուրը: Բայց համայնավարներու բռնութեանց այն զոհերը մոռցուած են, զանոնք չեն սիրեր:

Արեւմտեան Գերմանիոյ Աւետարանական եւ Կարողիկէ եկեղեցիները վերջին եօրը տարիներուն 125 միլիոն տօլար նուիրած են անօրիններուն համար: Ամերիկայի բրիտոնեաները աւելին ըրած են:

Անօրիններ օտա են, բայց չեն կրնար Քրիստոնէայ մարտիրոսներէն աւելի հացի կարօտ՝ կամ ազատ բրիտոնեաներու օգնութեան արժանի մարդիկ երեւակայել: Երէ՛ Գերմանիոյ՝ Մեծն Բրիտանիոյ, Ամերիկայի եւ Մեանտինաւեան երկիրներու եկեղեցիները իրենց կարողութեան չափով հանգանակութիւն ընեն նպաստի համար, բոլոր կարօտեալներուն բաւ պիտի ըլլար, բայց հարկէ նախ բրիտոնեայ մարտիրոսներուն՝ ու անոնց ընտանիքներուն պէտքերուն մատակարարել:

Այս ուղիով աշխատանք կը տարուի՞ այսօր:

Ես բրիտոնեայ կազմակերպութիւններու վնարած փրկագինով ազատուցայ, եւ սա կը ցուցնէ թէ ուրիշ բրիտոնեաներ ալ կրնան նոյնպէս ազատուիլ: Բայց եւ այնպէս մեր երկրէն դուրսի բրիտոնեաներու կողմէ փրկագին վճարուելով ազատուած միակ անձն եմ, եւ իմ ազատուսն Արեւմտեան բրիտոնեայ կազմակերպութիւններուն՝ ուրիշներն ալ ազատելու զործին մէջ՝ անպարտանաճաջութեան դատապարտութիւնը պիտի ըլլայ:

Առաջին բրիտոնեաները իրենք իրենց հարց տուին թէ նորակազմ եկեղեցին միայն հրեաներուն համար էր թէ ոչ երեսնոսներուն ալ: Հարցումին շիտակ պատասխանը գտան: Նոյն հարցումը բաներորդ դարուն

կրկին երեւան կուգայ բայց ուրի՞ ձեռի տակ: Քրիստոնէութիւնը մի միայն Արեւմուտքի չի պատկանիր, ոչ ալ Քրիստոս միայն Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ ուրի՞ ժողովրդապետական երկիրներու չը պատկանիր: Երբ ան խաչուեցաւ Իր մէկ ձեռքը դէպի արեւելք՝ ու միւսը արեւմուտք տարածած էր: Անոր փափանց է ոչ միայն հրեաներուն՝ հապա հեքանոսներուն ալ Թագաւոր ըլլալ. նոյնպէս ոչ թէ միայն արեւմտեան երկիրներուն՝ ալ նաեւ համայնավար երկիրներուն եւս Թագաւոր ըլլալ: Յիսուս ըսաւ. «Քացէ՛ք բոլոր աշխարհ, ու աւետարանը փարօզեցէ՛ք բոլոր ստեղծուածներուն.»

Ան իր արիւնը տուաւ բոլորին համար, ուստի բոլորն ալ հարկ է որ լսեն Աւետարանը ու հաւատան:

Համայնավար երկիրներու մէջ Աւետարանը փարօզելու կը ֆաջալերուինք երբ կը տեսնենք հոն քրիստոնէայ եղողներուն մեծ սէրն ու եռանդը: Երբէ՛ք չեն հանդիպած գաղջ ոռու քրիստոնէի մը: Իրենց քրիստասարդութեան համայնավար եղածներ կրնան Յիսուսի բացառիկ աւակերտներ դառնալ:

Քրիստոս կը սիրէ համայնավարները եւ կուզէ զիրենք ազատել համայնավարութենէ, ինչպէս որ Ան կը սիրէ բոլոր մեղաւորները ու կը ցանկայ զիրենք փրկել մեղքէ: Արեւմտեան եկեղեցիներու կարգ մը դեկավարներ այս տեսակէտը չեն բաժներ, ու անտարբեր են համայնավարութեան հանդէպ: Ուրեմն փափայած կըլլան զանոնք ֆաջալերելով մեղքը, կօզնեն անոնց որ յաղթանակ տանին, ու այս կերպով համայնավարներու՝ եւ անոնց զոհերուն փրկութեան արգելք կը հանդիսանան:

Ի՞նչ տեսայ երբ ազատ արձակուեցայ

Երբ՝ բանտէն արձակուելէ յետոյ՝ կրկին կնոջս հետ էի, ինծի հարցուց թէ ազազայի ծրագիրներս ինչ էին. ըսի. «Ի՞նչու է հոգեւոր ճգնաւորի կեանք վարել.» Կիսն ըսաւ թէ ինքն ալ նոյն զաղափարը ունեցած էր:

Նրիտասարդութեանս օրերուն Եստ կարովի մէկն էի. բայց տարիներով բանտ ու մասնաւորաբար առանձին արգելափակում զիս այլափոխած էի խորհրդածող, խոկացող մարդու մը: Սրտիս բոլոր Փոքորիկները հանդիպած էին: Համայնավարութիւնը մտքիս նիւթ իսկ չէի ըներ, ու զայն չէի տեսներ: Երկնաւոր Փեսայի ներկայութիւնով կը հրեռուէի: Կազօրէի մեզ չարչարողներուն համար ու կրնայի զիրենք բոլոր սրտով սիրել:

Ազատ արձակուելու Եստ քիչ Յոյս ունէի. բայց երբեմն կը խորեէի թէ ինչ

պիտի ընկի եթէ երբէք ազատուէի: Եւ մտիս մէջ որո՞ւ էր թէ ինչ պիտի ընկի — պիտի մէկուսանայի վայր մը ու օարունակէի քաղցր միութիւն ըմբօսեցել երկնաւոր Փեսայիս հետ:

Աստուած «Ճճմարտութիւնն» է, եւ Աստուածաօրնջը այդ «Ճճմարտութեան մասին խօսող համարտութիւնը»: Աստուածաբանութիւնը այն «Ճճմարտութեան վրայով համարտութիւնը խօսող համարտութիւնն է»: Հիմնապատկանը այն համարտութիւնն է համարտութեան մասին որ Ճճմարտութեան համարտութիւնը կը յայտնէ:» Եւ մինչ քրիստոնէայ ժողովուրդները Ճճմարտութեան մասին արտայայտուած այսֆան համարտութիւններով կապրին՝ «Ճճմարտութիւնը» չունին: Անօրի, ծեծուած եւ քմրեցուցիչներու ենթարկուած՝ մոռցած էինք աստուածաբանութիւնը եւ Աստուածաօրնջը: «Ճճմարտութեան մասին տրուած համարտութիւնները» մոռցած էինք, որով կտարէինք «Ճճմարտութեան» մէջ: Գրուած է թէ «Որդին մարդոյ կուգայ այնպիսի ժամու մէջ՝ որ դուք չէք կարծեր... այնպիսի օր մը որ չէք գիտեր:» Ասկէ աւելին չէինք կրնար խորհիլ. Մեր շարչարաններուն ամենամբին ժամուն եկաւ մեզի Որդին մարդոյ, մեր բանտի պատերուն տալով ազամանդի փայլ, ու լեցնելով մեր խցիկը լուսով: Մեզմէ՛ շատ հեռու՝ վարը՝ Փիզիքական մարզի մէջ կը գտնուէին մեր խոտանցիչները:

Բայց մեր հոգիները կը ցնծային Տէրոջմով: Այս ուրախութիւնը պիտի չազգէի փոխել բազաւորական պալատի ուրախութեան հետ:

Մէկու մը՝ կամ բանի մը դէմ պայքարի՞լ: Այսպիսի գաղափար միակ խորք էր մտիս: Արդար պատերազմ միակ մղել չէի փափաքէր: մեծագոյն փափաքս էր կառուցանել կենդանի տանարներ Քրիստոսի համար: Բանտէն դուրս եկայ այն Յոյսով թէ խոկունի խաղաղ տարիներ պիտի ունենամ:

Բայց ազատ արձակուած օրէս սկսեալ հանդիպեցայ բանտարկութեան շարչարաններուզուղ անցնող նոր տղեղ ձեւ մը համայնավարութեան: Թաշտրդաբար այցելեցի օտար մը եկեղեցիներու քարոզիչներն ու հովիւները, եւ նոյնիսկ եպիսկոպոսներ, որոնք պարզօրէն խոստովանեցան մեծ վիճտով թէ իրենց ծուխին մէջ՝ գաղտնի ոստիկանութեան հաւույն՝ լրտեսութիւն կընէին: Հարցուցի իրենց թէ լրտեսութենէ հրաժարելու յօժա՞ր էին ինքզինքնին բանտարկութեան վտանգին ենթարկելով: Բոլորն ալ «Ոչ» պատասխանեցին, եւ բացատրեցին թէ իրենց անձին գալիք վտանգի համար չէր որ կը վարանէին: Ինծի պատմեցին թէ իմ ձերբակալութենէս առաջ գոյութիւն չունեցող նոր օտրժումներ յառաջ եկած էին ներկայ եկեղեցիներէն ներս, եւ թէ

լրտեսութենէ հրաժարիլ պիտի նստնակէր իրենց հովուած եկեղեցիներուն փակումը: —

Իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ կայ կառավարական ներկայացուցիչ մը հսկելու համար կրօնական գործունէութեանց, այդ անձը համայնավար գաղտնի ուստիական մըն է: այն իրաւունք ունի իր մօտ կանչելու որեւէ քահանայ կամ հովիւ որեւէ ժամանակ, եւ հարցնելու թէ ովքեր եկած էին եկեղեցի, մի յանախակի հաղորդութիւն կառնէ, մի ջերմեռանդ կրօնասէր է, մի հոգիներ կը ցահի, որոնք խոստովանութեան կը ներկայանան եւ այլն: Եթէ հովիւը չի պատասխանէ պատճառներ կը լլալայ եւ իր տեղը ուրիշ պատճառեայ մը կը կարգուի որ նախորդէն աւելի տեղեկութիւն կրնայ հաղորդել ուստիականին: Եթէ ելլող քարոզիչը փոխարինող չի գտնուի (ինչ որ զրեթէ անհաւանական է) այն պարագային ուստիականութիւնը կը փակէ եկեղեցին:

Շատ մը հոգեւոր պատճառներ ուստիականութիւնը տեղեկ կը պահէն եկեղեցիի անցուդարձերէն, ոմանք դժկամելով ու մաս մը ծածկելով, ոմանք սովորութիւն ըրած՝ առանց խղճահարուելու, կան ալ ուրիշներ որոնք մեծ եռանդով կընէին այդ գործը՝ նոյնիսկ պահանջուածէն աւելի տեղեկութիւն տալով:

Քրիստոնեայ Մարտիրոսներու անշափահաս զաւակներէն լսած իմ խոստովանութիւններ թէ ինչպէս զիրենք կատիպէին տեղեկութիւններ տալու այն մարդասէր ընտանիքներու մասին որոնք զիրենք որդեգրած էին: Եթէ մերժէին տեղեկութիւն տալ զպրոցէն գրկուելու վտանգ կար իրենց:

Մկրտչականներու համաժողով մը այցելեցի: Կարմիր դրօշի հովանիին տակ գումարուող այս ժողովին համար «ընտրուած ղեկավարները» համայնավարները որոշած էին:

Ալ հասկցած էի թէ պատճառական եկեղեցիներու ղեկավարները համայնավար կուսակցութեան կողմէ կորուսուին, ու տեսայ թէ Յիսուսի խօսքերը — (Ու երբ տեսնէք արեւմուտքին պղծութիւնը որ արժան չեղած տեղը կը կհնայ) ինչ կը նստնակեն:

Լեւ եւ զԷ հովիւներ ու քարոզիչներ միտս եղած են: Բայց հիմա, եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ուխտեալ անաստուած կուսակցութիւն մը՝ որ կրօնքը արմատախիլ ընելու իր մտադրութիւնը հռչակած է՝ կորակ թէ մի պիտի վարէ եկեղեցիին գործերը: Ի՞նչ նպատակի համար: Անուշտ կրօնքը արմատախի իլելու համար:

Լեւին կը գրէ. «Ամէն մէկ կրօնական գաղաբար, ամէն մէկ գաղաբար Աստուծոյ վրայով, նոյնիսկ Աստուած խորհուրդը ետաբերութեամբ նկատի

առնել ամենավտանգաւոր տեսիլէ անբացատրելի պղծութիւն է: Միլիոնաւոր մէղէր, պիղծ արարներ, գազանային ռիթմեր եւ ֆիզիքական օխտեր նուազ վտանգաւոր են քան Աստուծոյ մը խաբէական հոգեւոր գաղափարը:»

Սովետական շրջաններու բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները Լենինի եկեւորոյ են: Անոնց համար կրօնքը խլիրդէն, բոճախտէն ու ֆրանկախտէն աւելի վատ բան մըն է: Եւ անոնք կորոշեն թէ կրօնական ղեկավարները որոնք պէտք է ըլլան: Եւ այդ կուսակցութեան հետ է որ կը գործակցին՝ ինչ թէ քան համակերպելով՝ բոլոր պատշաճապէս ճանշուած եկեղեցիներուն առաջնորդները:

Ականատես եղած են թէ ինչպէս մանուկներն ու պատանիները անատուածութեան գաղափարներով կը բռնաւորեն, որուն հակազդելու ամենհոյս զարեւիտութիւնը չունի պատշաճական եկեղեցին: Մեր մայրաքաղաք Պուրկէտի եկեղեցիներէն եւ ոչ մէկը ունի երիտասարդներու յատուկ պատշաճութիւն՝ կամ մանուկներու կիրակնօրեայ դպրոցը: Քրիստոնեայ հաւատացեալներու զաւակները ատելութեան դպրոցին մէջ կը կրթուին:

Այս բոլորը տեսնելէ յետոյ համայնավարութիւնը ատեցի, ինչ որ չէր ըրած իրենց տուած շարժարաններուն ենթակուած ժամանակս:

Ատեցի զայն, ոչ թէ ինծի հասցուցած չարիքներուն պատճառով, բայց անոր համար որ Աստուծոյ փառքին ու Քրիստոսի անուան արատ կը բերէ եւ կանխարէ իր գերիշխանութեան տակ գտնուող հազար միլիոն հոգիները:

Երկրին ամէն կողմէն գեղջուկներ ինծի կուգային ու կը պատմէին թէ կախողի դրութիւնը ինչպէս էր: Կըսէին թէ իրենց նախկին անձնական արտերուն ու այգիներուն մէջ աշխատող անօրի սարուկներ էին: Հաց չունէին, իրենց զաւակները կարէ զրկուած էին եւ պտուղ չէին տեսներ — եւ այս ամէնը՝ կար եւ մեղր հոսող հին Քանանու երկրին չափ բնական արտադրութիւններով հարուստ երկրի մը մէջ:

Եղբայրներ ինծի խոստովանեցան թէ համայնավար թէժիմը զիրենք բոլորը գողեր ու ստախօսներ դարձուցած էր: Անօրութենէ մղուած կը ստիպուէին զողնալ իրենց արտէն՝ որ հիմա հաւատարմութեան կը պատկանէր, եւ վերջն սուտով մը ծածկել իրենց ըրած գողութիւնը:

Աշխատաւորներ կը պատմէին ինծի գործարաններու մէջ տիրող սարսափի մասին եւ աշխատաւորի շարժար քահագործումը, ինչ որ դրամատէրներ չեն կրցած իսկ երեւակայել: Աշխատաւորները գործադուլի իրաւունք չունէին:

Մտաւորականներ իրենց ներքին համոզման հակառակ պէտք էր վարդապետէին թէ աստուած չկայ:

Աժխարհի բնակչութեան մէկ երրորդին կեանքը եղծանուած ու փնացուած է:

Դեռատի աղջիկներ զանգատ կը յայտնէին թէ զիրենք համայնավար երիտասարդաց կազմակերպութիւնը կ'տտամբած՝ ու իրենց սպառնալիք ըրած է, քանի որ հաւատացեալ քրիստոնեայ տղայ մը համբուրած են, յետոյ իրենց ուրիշ մանչերու անուններ տուած են, ու զանոնք համբուրելու արտօնութիւն:

Ամէն բան անյուսօրէն անբնական եւ տգեղ էր:

Ասոնցմէ զատ հանդիպեցայ «Թաֆուն» Եկեղեցիի նախկին պատերազմակիցներուս որոնցմէ ոմանք կրցած էին ազատ մնալ, իսկ ուրիշները բանտարկուած եւ իրենց ազատութիւնը վերագտած՝ պայտարը կը օտարունակէին: Ինծի եւս կոչ ըրին որ իրենց պատերազմակից ըլլամ: Իրենց զաղնի ժողովներուն կը յանախէի, ուր ձեռնագիր հոգեւոր երգեր կերգէին: Յիօեցի Մեծն Սբ. Անտոնիոսը որ երեսուն տարի անապատին մէջ ծոմապահուեամբ եւ աղօթով կը պարապէր: Բայց երբ լսեց Սբ. Արամասի եւ Արիօսի միջեւ եղած վէճը ուր Քրիստոսի աստուածութիւնը ինզորոյ առարկայ էր, բողոսց իր խոկումի կեանքը ու եկաւ Աղեւսանդրիա՝ ճամարտութեան յաղթանակին իր բաժինը բերելու:

Ես ալ որսօեցի ընել ինչ որ բոլոր քրիստոնեաները պէտք է ընեն, այսինքն հետեւիլ Քրիստոսի՝ Պողոս Առաքեալի ու բոլոր մեծ սուրբերու օրինակին՝ հրաժարելով մեկուսանալու ծրագրէս ու նետուիլ պայտարին մէջ:

Ի՞նչպիսի պայտար պիտի ըլլար այս:

Բանտարկուած քրիստոնեաները միտ աղօթած են իրենց բժնամիներուն համար տալով անոնց միաժամանակ լաւագոյն վկայութիւնը: Մեր սրտին մեծ փափաքը եղած է անոնց փրկութիւնը, եւ մեծ ցնծութիւնով ողջունած ենք երբ անոնցմէ դարձի եկողներ եղած են: —

Բայց ես վատ համայնավար դրութիւնը կատէի ու փափաքս էր զօրացնել «Թաֆուն» Եկեղեցին — միակ ոյժը որ Աւետարանին միջոցով կրնայ տապալել այս ահռելի բռնակալութիւնը.

Միայն Ռումանիայի մասին չէ որ կը խորհէի, հապա ամբողջ համայնավար աշխարհին ալ:

Բայց Արեւմուտքի մէջ մեծ անտարբերութիւն տեսայ:

Աժխարհի ամէն կողմէն հեղինակներ բողոք վերցուցին երբ երկու համայնավար մատենագրեր Սինիպսի եւ Դանիէլ իրենց կուսակիցներու կողմէ բանտարկութեան դատապարտուեցան: Բայց երբ իրենց հաւատքին

համար բանտարկուած հաւատակիցներու մասին լսեն՝ բողոքի ձայն մը չեն բարձրացներ, նոյնիսկ եկեղեցիները:

Որուն հոգն էր եղբայր Քուզիչքը որ բանտարկուեցաւ «բունաւոր» քրիստոնէական գրութիւններ ցրուած ըլլալուն համար. (Տօք. Թօրիի գրոյցները եւ Ս. զրոց մասեր ցրուելը ոճիր հաշուեցին): Ո՞վ տեղեակ եղաւ երբ եղբայր Փրօֆօիէվ բանտարկուեցաւ գրուած քարոզներ ցրուած ըլլալուն համար: Ո՞վ իմացաւ երբ Եբրայեցի Քրիստոնէայ Կրիսվալտ նոյն յանցանքով բանտարկուեցաւ եւ որուն փոքրիկ որդին իրմէ խլուեցաւ ցկհանս չցուցուելու պայմանաւ:

Կը յիշեն ինչպէս սգացի երբ զիս Միհայլէ, իմ որդին գատեցին: Ու ես կը տառապիմ եղբայր Կրիսվալտի՝ Իվանէնօյի, 118 Էֆէրիեա Վէֆազիեայի, Կէօրիի Վիֆազիեի, Տէր եւ Տիկին Փիլաթ եւ Լարվիայի ու այլ շատերուն հետ — անուններ՝ քաներորդ՝ դարու սուրբերու եւ հաւատքի հերոսներու: Խոնարհելով կը համբուրեմ անոնց շիրքները ինչպէս եին օրերու քրիստոնէաները՝ գազաններու առջեւ նետուելու համար քուղ հաւատացեալներուն շիրքները համբուրեցին:

Արեւմտեան եկեղեցիներու կարգ մը ղեկավարներուն նիւթ չեն այդ տառապողները: Այս մարտիրոսացող հաւատացեալներուն անունները անոնց աղօթքի ցանկին վրայ չեն: Երբ այս հաւատացեալները կը խոտանգուէին ու կը դատապարտուէին, Ռուս Մկրտչական եւ Օրթոտոքս կրօնաւորներ որոնք չարախօսած ու մատնած էին զիրենք, մեծ պատիւներով ընդունուեցան Նոր Տէլիիի, Չընէվի՝ եւ այլ միջեկեղեցական 119 ժողովներու մէջ այդ կրօնաւորները յայտարարեցին թէ Ռուսաստանի մէջ կատարեալ կրօնական ազատութիւն կայ:

Եկեղեցիներու հանաւորաբային խորհուրդի առաջնորդներէն մէկը կրօնական ազատութեան լուրը տուող Պոլշէվիկ արեւախնկոպոս Նիֆոսիմը համբուրեց. յետոյ՝ Եկեղեցիներու Համաւորաբային Խորհուրդի խարէական անունով մեծ խնճոյք ըրին, մինչ անդին սուրբերը բանտին մէջ չմտնուած աղիք ու կաղամբ կուտէին ինչպէս ես կերած էի Տէր Յիսուսի անունով:

Այս կացութիւնը պէտք չէր օտրուակէր: «Թաւուս» Եկեղեցին որոնց որ երկիրը ձգեմ երէ համբայ բացուի, եւ տեղեկացնեմ ձեզի քրիստոնէաներուդ թէ ինչ կանցնի կը դառնայ (Երկաթէ վարագոյրին տեսլը):

Որո՞ւս էմ հրապարակաւ քննադատել համայնավարութիւնը թէպէտեւ կը սիրեմ համայնավարները: Համոզուած եմ թէ սխալ է լոկ Աւետարան քարոզել առանց քննադատելու համայնավարութիւնը:

Ոմանք ինծի կրեսն որ «զուտ Աւետարանը» քարոզեն: Այս ինծի կը յիշեցնէ համայնավար զազնի ոստիկանութեան հրահանգը որ Քրիստոսը քարոզեն, բայց ակնարկութիւն չընեն համայնավարութեան: Արդեօք սա իրողութիւնն է թէ անոնք որ «զուտ Աւետարան» քարոզելու կողմնակից են՝ ներշնչուած են համայնավար զազնի ոստիկանութիւնը ներշնչող հոգիէն:

Չեմ գիտեր թէ սա սյսպէս ըսած «զուտ Աւետարանը» ինչ է: Յովհաննէս Մկրտչի քարոզութիւնը զո՞ւտ, հարազա՞տ էր: Միայն՝ Ապօօրէնացիք, վասն զի երկիւնի բազաւորութիւն մօտեցած է չըսու. հապա զնաց Հերովդէսին ու ըսու, Դու, Հերովդէս, զէօ մարդ ես: Վերացական քարոզութիւնով չբաւականացաւ, եւ զլիստուեցաւ: Յիսուս «զուտ» լերան քարոզը չտուաւ, այլ նաեւ՝ ներկայ կարգ մը եկեղեցականներու իօսով՝ ժխտական քարոզ ալ տուաւ: «Վայ ձեզի դպիրներ ու փարիսեցիներ, կեղծաւորներ... իժերու ծնունդներ.» Այս եւ նման «ոչ զուտ» քարոզութեան պատճառաւ Ձինք իսչեցին: Փարսեցիները լերան քարոզին առարկութիւն պիտի չէնէին:

Մեղքը պէտք է կոչել իր անունովը: այս աօխարիի ներկայ մեծագոյն մեղքը համայնավարութիւնն է: Որեւէ Աւետարան որ զայն չի դատապարտեր մաքուր եւ «զուտ Աւետարան» չէ: «Թափուն» եկեղեցին զայն կը դատապարտէ վտանգի ենթարկելով իր ազատութիւնը եւ կեանքը: Անոնցմէ աւելի չափաւոր լեզու գործածողները պէտք է լռե՞ն Արեւմուտքի մէջ:

Որոշած են դատապարտել համայնավարութիւնը, բայց ոչ այն առումով որ կընեն սովորաբար «Հակակ-համայնավար» կոչուողները. Հիբլէր ալ հակա-համայնավար էր, բայց բռնակալ մըն էր: Մենք կատենք, բայց մեղաւորը կը սիրենք:

Ինչո՞ւ կը Տառապիմ Արեւմուտքի մէջ

Արեւմուտքի մէջ կը տառապիմ համայնավար երկիրներու մէջ եղածէն աւելի: Տառապանքիս մէկ մասը կուզայ Թափուն եկեղեցիի անպատմելի զեղեցկութեան կարօտէս, այն եկեղեցին որուն համար իրական է սա լատիներէն առածը — *Nudis nudum Christi sequi* (մերկ՝ հետեւէ մերկ Քրիստոսի):

Համայնավարներու տիրած տեղը Որդին Մարդոյ եւ իր հետեւորդները տեղ մը չունին իրենց զլուխը դնելու: Հոն քրիստոնէաները տուն չեն շիներ: Եւ ինչո՞ւ շինեն, քանի որ ձերբակալուելու պարագային անմիջապէս կը բռնագրաւուի տունը: Նոր տուն մը ունենալ համայնավարներուն մեծագոյն դրդապատճառը կուտայ որ տանուտէրը բանտարկեն՝ տունը ձեռք ձգելու

ցանկութեանն մղուած: Հոն հայրդ չես բաղեր, ոչ ալ Քրիստոսի հետեւելէ առաջ երաժեօտ կառնես ընտանիւնդ: Ո՞վ է քու մայրդ, եղբայրդ, քոյրդ: Այս տեսակէտով Յիսուսի պէս ես: Մայր եւ եղբայր են քեզի անոնք որ Աստուծոյ կամբը կը կատարեն: Բնական կապերը կրնա՞ն արժէք մը ներկայացնել երբ այնքան յանախ կը պատահի որ հարսը կը մատնէ փեսան, զաւակներ՝ իրենց ծնողքը, եւ կիներ՝ իրենց ամուսինները: Ինչ որ կը մնայ վստահելի՝ հոգեւոր կապն է:

«Թափուն» Եկեղեցին ազատ ու տառապող Եկեղեցի մըն է, բայց զաղջ անդամներ չունի: Անոր հոգեւոր պատասմունքը 1900 տարիներ առաջուայ առաջին Եկեղեցիին պատասմունքին կը նմանի: Քարոզիչը ինքնամով պատրաստուած աստուածաբանութիւն մը չունի: Քարոզչական մեթոտի հետեւող չէ, ինչպէս Պետրոս Առաքեալ չէր: Աստուածաբանութեան փրօֆէսէօր մը Հոգեգալուստի օրը Պետրոս Առաքեալի տուած քարոզին շատ ցած նիւ մը պիտի տար:

Համայնավար երկիրներու մէջ Աստուածաւունջ հազուագիւտ ըլլալուն համար սուրբգրային համարներ շատ ծանօթ չեն: Ասկից զատ, հաւանական է որ քարոզիչը տարիներով բանտ մնացած է առանց Աստուածաւունջի:

Երբ հաւատացեալներ կը դաւանին հաւատք առ Հայր աստուած, անոր ետին սգայացունց պատահարներ կան: Բանտին մէջ անոնք ամէն օր այս ամենակարող Հօրմէն խնդրած են հաց, եւ հացի փոխարէն ստացած են կաղամբ, եւ անունը տպելու անյարմար աղտեղութիւն: Այսու հանդերձ անոնք տակաւին կը հաւատան թէ Աստուած զիրենք սիրող Հայր է: Անոնք Յօրին պէս դեռ Աստուծոյ կը վստահէին երէ նոյնիսկ Ան սպաննէր զիրենք: Անոնք Յիսուսի պէս են, որ զԱստուած «Հայր» կոչեց երբ իաչին վրայ երեւութապէս լուծած էր:

Ան որ «Թափուն» Եկեղեցիին հոգեւոր զեղեցկութիւնը տեսած է ալ չի կրնար գոհացում գտնել Արեւմտեան կարգ մը Եկեղեցիներէն որոնք դատարկութեան մարմնացումն են:

Համայնավար բանտի մէջ կրած տառապանքներէս աւելին կը կրեմ Արեւմուտքի մէջ երբ կը տեսնեմ արեւմտեան քաղաքակրթութիւն մը որ հոգեվարքի մէջ է:

Օսուալտ Տփէկլլըր իր «Անկում Արեւմուտքի» երկասիրութեան մէջ կը գրէ.

« Դուն մեռնելու վրայ ես: Քու վրադ կը նշմարեմ քայքայումի յատկանշական բոլոր նշանները: Կրնամ ապացուցանել թէ քու մեծ

հարստութիւնդ եւ քու մեծ չխառութիւնդ, քու դրամատիրութիւնդ եւ քու ընկերվարութիւնդ, քու պատերազմներդ ու քու յեղափոխութիւններդ, քու անաստուածութիւնդ եւ քու յոռետեսութիւնդ ու շեղանքութիւնդ, քու անբարոյութիւնդ, քու քայքայուած ամուսնութիւններդ, քու յղութեան սահմանափակումներդ, այս է որ քու արիւնդ կը քանձ տակէն, եւ քեզ կը սպաննէ զագաթէն՝ ուղեղդ հարուածելով: Կարելի է քեզի ապացուցանել թէ այս բաները հին պետութիւններու — Աղեքսանդրիայի, Յունաստանի եւ ջղագար Հռովմի — մահուան վեհուր որոշող տարուն յատկանիւթներն էին:»

Այս գրուեցաւ 1926 ին : Անկէ ի վեր ռամկավարութիւն եւ քաղաքակրթութիւն արդէն մեռած է Եւրոպայի կիսուն մէջ, եւ մինչեւ Քուպա, Միւս արեւմտեան երկիրները քունի մէջ են:

Ոյժ մը կայ սակայն որ չի քնանար, սա համայնավարներուն ոյժն է: Թէպէտեւ Արեւելքի մէջ համայնավարները յուսախար եղած՝ եւ իրենց երազները օդը ցնդած են, արեւմուտքի մէջ իրենց ներկայութիւնը մահաբեր է: Արեւմուտքի համայնավարները պարզապէս կը մերժեն հաւատալ համայնավար երկիրներէն եկած անգրութեանց, բուստրոքեան, եւ հալածանքներու սեւ լուրերուն: Իրենց հաւատքը կը տարածեն յամառ եռանդով, ամենուրեք, բարձր դասակարգի հիւրասրահներուն մէջ, մտաւորականներու ակումբներուն մէջ, զօլէններու՝ ազատ բաղերու եւ եկեղեցիներու մէջ: Մենք քրիստոնեաներս լման ճեմարտութիւնը կէս սրտով կը պատկանենք, իսկ անոնք սուտ մը՝ ամբողջ սրտով:

Արեւմուտքի աստուածաբաններն ալ այս միջոցին կը վիճաբանին չնչին հարցերու վրայ:

Հոս յիշենք դրուագ մը Օսմանեան պատմութենէն: Երբ Տարիս Սուլթան Մուհամէտ Բ. իր բանակները 1453 ին Կոստանդնուպոլիսը պաշարած էին եւ ապագայ դարերու համար Պալքանեան երկիրներու բախտը պիտի որոշուէր, տեղւոյն եկեղեցական խորհուրդը վէճի մէջ էր հետեւեալ նիւթերու շուրջ, Սբ. Կոյսին չափերը ի՞նչ զոյն էին, հրեշտակները ո՞ր սեռի կը պատկանին, ի՞նչ կը պատահի երբ ճանն մը օրհնուած ջուրին մէջ իյնայ: Ճաննը կը սրբանա՞յ թէ ջուրը կը պղծուի: Այս կրնայ աւանդութիւն մըլլալ, բայց այդ օրուայ վիճակը կը պատկերացնէ: Բայց ու՛ով կարգա՞նայ օրուայ եկեղեցական պարպերաբերները եւ պիտի տեսնես թէ նոյն տեսակ հարցերու վիճաբանութիւնով լեցուն են անոնք: Համայնավարութեան վտանգին՝ եւ Թաֆուսն եկեղեցիին շարչարաններուն մասին գրեթէ յիշատակութիւն չկայ անոնց մէջ: Բայց անոնք խեղուած են աստուածաբանական անվերջ վէճերով,

ծիսական հարցերով, ոչէական խնդիրներով:

Սրահի մը մէջ ընկերային հաւաքոյթ մը կար: Ներկաներէն մէկը հարցուց, «Եթէ ընկղմող նաւու մը վրայ ըլլայիք եւ կարելիութիւնը ունենայիք անմարդաբնակ կղզի մը ելլել, նաւուն զբաղարանէն ո՞ր մէկ գիրքը պիտի ուզէիք հետդ տանիլ:» Մէկը ըսաւ, «Աստուածաբանը» միւսը՝ «Շէյխսփիթի Գործերը»: Բայց հեղինակ մը շիտակ պատասխանը տալով ըսաւ, Ես պիտի ընտրէի գիրք մը որ ինծի կրնար նաեւ շինելը սորվեցնել որպէս զի ապահով եզերք մը հասնիմ ուր ուզածս կարողալու ազատ պիտի ըլլամ:»

Բոլոր յարանուանութիւններուն եւ աստուածաբանութիւններուն ազատութիւն ապահովել՝ ու վիճտ սգալ ուր որ այդ ազատութիւնը խլուած է համայնավար հալածանքներու պատճառաւ՝ աւելի կարեւոր է՝ քան աստուածաբանական մէկ տեսակետի վրայ պնդելը:

«Ճշմարտութիւնը ազատ կ'ընէ» ըսաւ Յիսուս, բայց, պէտք է ըսենք թէ «ազատութիւնը, միմիայն ազատութիւնը կրնայ տալ ճշմարտութիւնը:» Ո՛հ, փոխանակ կոուելու ոչ էական բաներու վրայ, հարկէ որ ազատութիւն ապահովելու համար մղուած այս պայքարին մէջ միանանք համայնավար բռնակալութեան դէմ:

Ես կը տառապիմ նաեւ բաժնելով երկաթէ վարագոյրին ետեւը գտնուող եկեղեցիին յարանուն տառապանքները, զորոնք կրնան մտադատկերել, քանի որ ես ալ անոնց մէջէն անցած եմ:

1966, Յունիս ամսուն Իզովեստրիա եւ Տերթվեմոֆայս ձիզն Սովետ թերթերը Ռուս Մկրաչականները ամբաստանեցին ըսելով թէ անոնք իրենց անդամներուն կը սորվեցնեն մանուկներ զոհել մեղքերու քաւութիւն կատարելու նպատակով: Ամբաստանութիւն մը որ հինուց ի վեր կ'ըլլար երեւաներուն դէմ, որոնց համար մարդասպանութիւնը իբրեւ թէ ծէսի մէկ մասը եղած ըլլայ:

Բայց ես գիտեմ այս բանին նշանակութիւնը: 1959 ին Լազարովիչի անուն մէկուն հետ Քլուս քաղաքի բանտն էինք: Մարդը ամբաստանուած էր աղջիկ մը սպաննած ըլլալու յանցանքով: Երեսուն տարեկան Լազարովիչի մազերը մէկ գիւշերուան մէջ ներմկեցան իր կրած չարչարաններուն հետեւանքով, եւ ծեր մարդու երեւոյթ առած էր: Ձեռքի մատներուն եղունգները արմատէն քաշուած էին զինք ստիպելու համար որ խոստովանի չգործած ոճիրը: Մէկ տարի խոտանգուելէ վերջ հաստատուեցաւ թէ անմեղ է, ու ազատ արձակուեցաւ, բայց ազատութիւնը ալ նշանակութիւն չսեր իրեն համար: Առ յաւէտ կարծանուած մարդ մըն էր:

Ուրիշներ յօդուած մը կը կարդան ու կը ծիծաղին սովետ մամուլի Մկրտչականներու դէմ գրած ապուշ ամբաստանութիւններուն վրայ: Բայց ես լաւ գիտեմ թէ ամբաստանելին համար ինչ կը նշանակէ այդ զրպարտութիւնը:

Սարսափելի բան է Արեւմուտք գտնուիլ եւ յարատեւ աչֆիզ առջեւ թերել այդ տեսարանները:

Բալուկայի (Ռուսաստան) արեւոյսկոպոս Երմօկէնը ու՞ր է հիմա, եւ ու՞ր են այն միւս եօրը եպիսկոպոսները որոնք Սովետ թէժիմի հետ սերտ գործակցութեան դէմ բողոք վերցուցին, պատրիարք Ալէքսէի եւ արեւոյսկոպոս Նիֆաթիմի տեսնութեան արժանանալով, քանի որ համայնավարներու ձեռքերուն մէջ գործիքներ են ասոնք: Եթէ Ռուսմանիայի մէջ բողոք վերցուցած եպիսկոպոսները բանտին մէջ իմ մօտիկս մեռած չըլլային, այդ աստուածավաթ Ռուս եպիսկոպոսներուն մասին այդքան մտահոգուած պիտի չըլլայի:

Նիֆօլա Լօլիման ու Կլէպ Եսֆուհին եկեղեցականները՝ Պատրիարքին կողմէ պատիժի ենթարկուեցան քանի որ եկեղիցիին աւելի ազատութիւն շնորհուիլը խնդրած էին: Արեւմուտքը հարցին այսքան մասէն միայն տեղեակ է:

Բայց ես հայր Իոան Վլատիմիր էօրիցիի հետ բանտին մէջ էի, Ռուսմանիա, իրեն նոյն բանը պատահեցաւ, դուրսէն դիտելով կը կարծենք թէ լոկ եկեղեցական պատիժ մը տրուեցաւ իրենց: Բայց մեր պետութենէն վաւերացուած եկեղեցիներուն պետութեան կողմէ նշանակուած եկեղեցակ են պաշտօնէաները համայնավար երկիրներու զաղտնի ոստիկանութեան հետ ձեռք ձեռքի սուած կը գործեն: Եկեղեցականին պատիժի ենթարկածը՝ ոստիկանութիւնը աւելի ազգու պատիժի — չարչարանքի, ծեծերու եւ քմրեցուցիչներու կենթարկէ — բանտին մէջ:

Համայնավար բանտերու մէջ հալածուող ու չարչարուողներու մասին խորհիլ սարսուռ կուտայ ինծի, կը դողամ խորհելու թէ անվերջ տանջանք վիճակուած է անոնց: Կը դողամ արեւմտեան երկիրներու քրիստոնէաներուն որոնք օգնութեան ձեռք չեն կարկառեր իրենց հալածուած եղբայրներուն:

Ինծի անհունապէս աւելի փափաքելի պիտի ըլլար իմ այգիիս գեղեցկութիւնը պահպանել ու ձեռնամուկ չըլլալ այս հսկայ պայտարին: Պիտի նախտրէի լուռ անկիւն մը մեկուսանալ եւ հանգչիլ: Բայց սա անկարելի է: Համայնավարութիւնը սեմին վրայ է: Երբ համայնավարները թիպէր արեւելցի միմիայն հոգեւոր հարցերով զբաղուողները բնաջինջ ըրին:

Իմ երկրիս մէջ նոյնպէս ըրին ամէն անոնց որոնք ներքակտն գործ չէին ընէր: Եկեղեցիներըն ու վանքերը փակեցին բացի մի էանի հատէ որ այցելու օտարները խարեն: Այն խաղաղութիւնը եւ հանգիստը որոնց կը տենջամ իրականութենէ փախչելու պիտի ձառայէր, բայի հոգիիս ալ վտանգ պիտի սպառնար:

Պէտք է մղեմ այս պայմարը բեկտեւել ինծի համար շատ վտանգաւոր է: Եթէ անհետանամ կրնամ վստահ ըլլալ որ համայնավարները զիս առեւանգած են: 1948 ին զիս փողոցէն խլելով բանտարկեցին կեղծ անունի մը տակ: Այդ օրուայ մեր պետական քարտուղարուհի Աննա Փառլըր Եուէտի դեսպանին աշակէս կ'ըսէ. «Օհ, Վուրմպարնտ Քօփէնհակընի փողոցները կը շրջի հիմա:» Եուէտի դեսպան Պր. Փարրիֆ Փօն Ռօյըրըսովէրտէ գրպանին մէջ ունէր այն նամակը գոր եւ Ռումանական բանտէս ծածուկ միջոցներով իրեն ուղարկած էի. հասկցած էր որ համայնավարները ստած էին: Դէպքերը կրնան կրկնուիլ: Եթէ սպաննուիմ, սպանիչս համայնավարներու կողմէ որոշուած պիտի ըլլայ: Չկայ ուրիշ ուրիշ որեւէ մէկը որ զիս սպաննելու դրդապատճառ մը ունենայ: Եթէ բարոյականիս մասին վարկաբեկիչ բամբասանք լսէի թէ զող եմ, սողոմական մեղքի մէջ եմ, շնացող՝ քաղաքացիներէն կասկածելի կամ ստախօս, գաղնի ոստիկանութեան սպառնալիքին գործադրութիւնն է որ կ'ըսէին «Բէզ բարոյապէս պիտի կործանենք:»

Քաջատեղեակ աղբիւրէ մը կ'իմանամ թէ Ռումանական համայնավարները որոշած են զիս սպաննել երբ Միացեալ Նահանգներու ձերակոյտին առջեւ վկայութիւնս տուի: Անոնք պիտի շանան զիս ֆիզիքապէս կամ բարոյապէս սպաննել: Գաղնի նամակներով պիտի սպառնան ինծի, ահաբեկելով Ռումանիա գտնուող բարեկամներս: Այս ընելու ազդու միջոցներ ալ ունին անոնք:

Բայց կարող չեմ լռել: Եւ ձեր պարտականութիւնն է հանդարտ միտով ինքնէ ինչ որ կ'ըսեն: Եթէ նոյնիսկ կը խորհիք թէ կրնա՞տ ստապանններուս հետեւանքով հալածուածի բարդոյթէ կը տառապիմ՝ դուք ձեզի պէտք է հարց տամ թէ ինչ է այդ սոսկալի համայնավարութեան ոյժը որ իր քաղաքացիները աշակիս բարդոյթներով կը տառապեցնէ: Ի՞նչ է այն ոյժը որ արեւելեան Գերմանացիները կը մղէ՝ նոյնիսկ մանուկ մը գետին փորող բրաքթորի մէջ առած փճաբէկերը կոտորելով արեւմուտք անցնիլ՝ ընտանեօք զնդակահարուելու վտանգին ենթարկելով ինքզինքնին:

Արեւմուտքը խոր ֆունի մէջ է ու պէտք է զայն արթնցնել:

* * *

Տառապող մարդիկ փաութեան նոխազ մը կը փնտռեն, մէկը որուն վրայ կրնան դնել յանցանքը: Այսպիսի մէկը գտնել մեծապէս կը բերելոցնէ բերը: Բայց ես փաութեան նոխազ չեմ կրնար փնտռել:

Յանցանքը չեմ կրնար դնել արեւմտեան կարգ մը եկեղեցականներու վրայ որոնք համայնավարութեան կը համակերպին: Չարիքը անոնցմէ չի գար: Այդ եկեղեցականները զոհերն են չարիքի մը որ շատ աւելի հին է: Իրենք չստեղծեցին եկեղեցիէն ներս տիրող այս խառնակ կացութիւնը: Չայն հոն գտան:

Արեւմուտք գալէս իվեր շատ մը աստուածաբանական նեմարաններ այցելեցի: Հոն դասախօսութիւններ լսեցի զանգակներու պատմութեան՝ եւ արարողական երգերու մասին, շատոց անգործածելի դարձած կանոնական օրէնքներու՝ կամ եկեղեցական տիսիփլիինի վրայ: Աստուածաբանականի ուսանողներու հանդիպեցայ որոնք կը սորվէին թէ Ս. Գրոց տուած ստեղծագործութեան պատմութիւնը շիտակ չէ. ոչ ալ Ադամ, ջրհեղեղը եւ Մովսէսի հրաօհները իրական են. թէ գրուած մարգարէութիւնները դէպքերը պատահելէ յետոյ գրի առնուեցան, թէ կուսական ծնունդը եւ Յիսուսի յարութիւնը առասպել են, թէ անոր ոսկորները գերեզմանի մը անկիւնը մնացած են: Թէ Առաքելներուն բուրբերը հարազատ չեն, Յայնուրեան գիրքը խելագարի մը գործն է, բայց այլապէս Աստուածաւունջը Սուրբ Գիրքն է. (Ահա Աստուածաւունջ մը որ համայնավար թերթ մը աւելի սուտեր կը պարունակէ):

Ներկայ օրերու եկեղեցականները վերոյիշեալ բաները սորվեցան երբ աստուածաբանական նեմարան կը յանախէին: Անոնք այս մթնոլորտին մէջ կ'ապրին այսօր: Ինչու՞ հնազանդին Տէրոջ մը որուն մասին այսօր արտառոց բաներ կ'ըսուին: Ինչու՞ հաւատարիմ մնան եկեղեցիի մը ուր ազատօրէն կրնայ քարոզուիլ թէ Աստուած մեռած է:

Այս կրօնապետները պաշտօնական եկեղեցիի ղեկավարներ են. ոչ թէ Բրիստոսի հարսին: Աեկավարներ են այնպիսի եկեղեցիի մը մէջ ուր շատեր շատոց մտնած են իրենց Տէրը: Երբ ասոնք հանդիպին մարտիրոս «Յաւուհ» եկեղեցիի մէկ անդամին, անոր կը նային որպէս արտառոց անծի մը:

Երկրորդ, արդար չէ մարդիկ դատել նկատի առնելով անոց կեցուածքին մէկ մասը միայն: Եթէ այսպէս ընենք պիտի նմանինք փարիսեցիներուն որոնց դատումով Յիսուս զեւ էր քահնի որ Շաբաթի մասին իրենց ունեցած կանոնները չէր յարգեր: Այս բանը զիրենք արգիլեց տեսնելէ այն ինչ որ

գնահատելի էր Յիսուսի կեանքին մէջ՝ նոյնիսկ իրենց աշուժ դիտելով:

Այն նոյն եկեղեցական առաջնորդները որոնք համայնավարութեան նկատմամբ սխալ գաղափարուած են՝ կրնան ուրիշ ժամ քաներու մէջ անձնապէս անկեղծ ըլլալ: Եւ կրնան փոխուիլ նոյնիսկ այն կէտերուն մէջ ուր սխալած են:

Անգամ մը Օրթոտոս մէրքաբոլիտին հետ կը տեսնուէի Ռումանիա եղած միջոցիս. այս կղերականը համայնավարներու մարդն էր եւ իր հօտին դէմ կը գործէր: Իր ձեռքը ձեռքերուս մէջ բռնելով իրեն պատմեցի անառակ որդիին պատմութիւնը: Իր պարտէզին մէջն էինք եւ ժամանակը երեկոյ էր: Ըսի իրեն. «Տե՛մ, ինչ մեծ սիրով կընդունի Աստուած դարձող մեղաւորը: Սիրով կ'ընդունի նոյնիսկ եպիսկոպոս մը երէ ան ապաշխարէ:» Իրեն հոգեւոր երգեր երգեցի: Եւ այս մարդը դարձի եկաւ:

Պատիկ յոյնիկ մը մէջ Օրթոտոս քահանայի մը հետ բանտարկուած էի: Յուսալով թէ ազատ կ'արձակուի՝ սկսաւ անաստուած դասախօսութիւններ գրել: Զինք տարիանոցեցի, որով իր բոլոր գրածները պատուեց գրեթէ անկարելի դարձնելով իր բանտէն արձակումը:

Սրտիս վրայ ննուղ բեռը թեթեւցնելու համար ոչ մէկը կրնամ բռնել իբր քաւութեան նոխալ:

* * *

Ուրիշ ցաւ մը ունիմ: Մտերիմ բարեկամներս իսկ սխալ կը հասկնան զիս: Ոմանք զիս կամբաստանեն ըսելով թէ համայնավարներու հանդէպ դառնութիւն եւ ընդվզում ունիմ, ինչ որ նշարտութեան հակառակ կը գտնեմ:

Մովսիսականութեան մասին գրող, Քլօտ Մօնրթփօր կ'ըսէ թէ Յիսուսի դիրքը դպիրներու եւ Փարիսէցիներու հանդէպ, եւ զանոնք հրապարակաւ պարսաւելը հակառակ է այն սիրոյ օրէնքին զոր ինք դրաւ ըսելով որ սիրենք մեր բժանմիները ու աղօթենք անոնց համար որ մեզ կանխեն: Նմանապէս Տօբ. Մարիւզ՝ Լոնտոնի Ս. Ռոզոս մայր տաճարին հանգստեան կոչուած երիցապետը՝ կը հետեւցնէ թէ Յիսուսի դիրքը անկապակից ու աններդաճակ է. ու զայն կը վերագրէ Անոր մտաւորական մը չըլլալուն:

Յիսուսի մասին Մօնրթփօրի առած տպաւորութիւնը սխալ էր: Յիսուս կը սիրէր Փարիսէցիները թէպէտէ զանոնք հրապարակաւ պարսաւեց. եւ ես ալ կը սիրեմ համայնավարները ինչպէս նաեւ եկեղեցիներուն մէջ իրենց գործիք եղողները, թէպէտէ զանոնք կը պախարակեն:

Ինձի անդադար Կ'ըսեն, «մոռցիր համայնավարները. հոգևոր գործ ընելու նուիրու՛ է միայն:»

Նացիական շրջանին տառապած ֆրիստոնեայ մը տեսայ: Ինձի ըսաւ թէ այնքան տտեն որ ես Քրիստոսի մասին վկայեմ՝ իմ կողմիս պիտի կենայ, «Բայց համայնավարութեան հակառակ մէկ բառ իսկ պէտք չէ ըսես» ըսաւ ինձի: Իրեն հարց տուի թէ հիբլէրականութեան դէմ պայքարող ֆրիստոնեաները սխալա՞ծ էին, եւ պէ՞տք էր որ միայն Աստուածաւանջը ֆարոգէին առանց բռնակալին դէմ արտայայտուելու: Իր պատասխանը եղաւ, «Բայց Հիբլէր վեց միլիոն հրեայ ջարդեց. մարդ ստիպուած էր իրեն դէմ խօսիլ:» Իրեն ըսի. «Համայնավարութիւնը բնաջնջեց երեսուն միլիոն Ռուս, միլիոնաւոր Չինացիներ եւ ուրիշներ: Անուշաբդ հրեաներ ալ ջարդեց: Բողոք բարձրացնեն միայն երբ հրեանե՞ր սպաննուին, ու լռե՞նք երբ Ռուսեր ջարդուին:» ըսաւ խօսակիցս, «Այդ բոլորովին տարբեր հարց է.» եւ բացատրութիւն մը չտուաւ:

Թէ հիբլէրէ եւ թէ համայնավարութեան շրջաններուն ոստիկանութեան կողմէ ձեռնուած են, տարբերութիւն չեն տեսած: Երկուքն ալ խիստ ցաւ պատճառած են:

Քրիստոնէութիւնը պէտք է պայքարի շատ մը մեղեքու դէմ, ո՛չ թէ միայն համայնավարութեան դէմ: Մեզ գրաւող նիւրը այս չէ միայն:

Բայց ներկայիս՝ ֆրիստոնէութեան մեծագոյն բռնամիտ, ու ամենավտանգաւորը համայնավարութիւնն է: Եւ բոլորս պէտք է միանանք անոր դէմ:

Նորէն կուգեն կրկնել թէ մարդուն նշանակէտը ֆրիստոսանման ըլլալ է. համայնավարներուն զլխաւոր նպատակն է արգելի ըլլալ ասոր: Անոնք ամէն բանէ առաջ հակակրօն են: Կը հաւատան թէ մահէն յետոյ մարդ կը վերածուի աղի եւ հանքերու, այլ ոչինչ: Իրենց միակ փափաքն է որ կեանքը ապրուի նիւրի մակարդակին վրայ:

Իրենց համար կայ միայն ամբոխը — մասանք իրենց գործածած բողոք նոր կտակարանի մէջ յիշուած դեւահարին բառն է. երբ իր անունը հարցուեցաւ, «Մենք լեզէոն ենք», պատասխանեց մարդը: Անձնակազմութիւնը — մարդկութեան Աստուծմէ տրուած մեծագոյն պարգեւը — պէտք է փշուրի: Մարդ մը բանտարկեցին՝ ֆոլը Ալֆրէտ Ատլէրի «Անհատական հոգեբանութիւն»ը գտնուած ըլլալուն համար: Ոստիկանները բացագանչեցին, Ա.հ. անհատական, միշտ անհատական, ինչ՞ու չըլլայ հաւաքական:

Թիսուս կուզէ որ ըլլանք անձնակազմութիւն. ուրեմն մեր եւ

համայնավարութեան միջեւ համաձայնութեան կարելիութիւն չիկայ: Համայնավարները զայս զիտեն, իրենց <Գիտութիւն եւ կրօն> բերքը կը զրէ. «կրօնը համաձայն չէ համայնավարութեան, անոր հակարակ է ան: Համայնավար կուսակցութեան ծրագիր-կանոնագիրը մահացու հարուած մըն է կրօնին, ծրագիր մը որուն նպատակն է ստեղծել անասուած ընկերութիւն մը ուր մարդիկ կրօնի լուծէն յաւէտ ձերբազատուած պիտի ըլլան:»

Քրիստոնէութիւնը կրնա՞յ համագոյ ըլլալ համայնավարութեան հետ: Համայնավարները այս հարցումին կը պատասխանեն, «համայնավարութիւնը մահացու հարուած մըն է կրօնին:»

Գլուխ Ե.

Հիմա կուզեմ նորէն խօսիլ «Թափուն» եկեղեցիի մասին: Ան կաշատի Եւստիոս խորհրդի պայմաններու տակ: Բոլոր համայնավար երկիրներու պետական կրօնը անասուածութիւնն է: Անոնք տարեց մարդոց հաւատին որոշ չափով ազատութիւն կը բռնաւորեն, բայց մանուկներ եւ երիտասարդներ պէտք չէ հաւատան: Այս երկիրներու մէջ հաղորդակցութեան միջոցները — ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, շարժանկար, բատրոն, մամուլ, հրատարակչատուն — մէկ նպատակ կը հետապնդեն, այն է՝ ջնջել Աստուծոյ վրայ եղած հաւատը:

«Թափուն» եկեղեցին Եւստիոսի միջոցներ ունի դիմադրելու ամբողջատիրական պետութեան հսկայ ոյժերուն: Ռուսաստանի «Թափուն» եկեղեցիին պատճառները աստուածաբանական ուսում առած չեն: Հոգիներ ալ կան որոնք լման Աստուածաբանը մը չեն կարդացած:

Ձեզի պատմեմ թէ անոնցմէ Եւստիոս ինչպէս ձեռնադրուած են: Երիտասարդ Ռուսի մը հանդիպեցանք որ գաղտնի հոգեւոր պատճառներ էր: Հարցուցի թէ ով ձեռնադրած էր զինքը: Ըսաւ «ճանչցուած եպիսկոպոս մը չկար որ մեզ ձեռնադրէր: Պետութեան կողմէ ճանչցուած եպիսկոպոսներ համայնավար կուսակցութեան չվաւերացուցած որեւէ անձը չեն ձեռնադրեր: Ռուսի մեր մէջէն տեսը երիտասարդ հաւատացեալներ գացին մարտիրոսի մահով նջած եպիսկոպոսի մը գերեզմանը: Մեզմէ երկուք մեր ձեռքերը Երմամբարին վրայ դրին: Միւսները մեր բոլորտիքը Երմամբարին մը կազմեցին, ու միասնաբար աղօթեցին որ Սբ. Հոգին մեզ ձեռնադրէ: Վստահ էինք թէ Յիսուսի խոցոտուած ձեռքերովը ձեռնադրուեցանք:

Իմ կարծիքով այս երիտասարդին ձեռնադրութիւնը ընդունելի է Աստուծոյ առջեւ:

«Այսպէս ձեռնադրուած՝ աստուածաբանական ուսումէ զուրկ՝ եւ յանախ Աստուածաւունչը հազիւ ճանչցող մարդիկ են որ Քրիստոսի գործը յառաջ կը տանին:

Այսպէս էր նաեւ առաջին դարերու եկեղեցին: Քրիստոսի համար աշխարհը տակն ու վրայ ընողները ո՞ր աստուածաբանական նենարանի մէջ կրրուած էին: Արդեօք բոլորն ալ կարող զիտէ՞ին: Եւ ո՞րպէ՛կ կրնային Աստուածաւունչ զանել: Աստուած կը խօսէր իրենց:

«Թա՛մուն» եկեղեցիի հաւատացեալներս տանար չունինք, բայց ո՞ր մէկ տանարի գմբէրը կը գերազանցէ երկնակամարի գեղեցկութիւնը գոր կը դիտէինք պաշտամունքի համար անտառներու մէջ մեր հաւաքուած պահուն: Երգեանի տեղ ունէինք թռչուններու ճուռողիւնը, խունկի փոխարէն՝ ծաղիկներու բոյրը: Եւ բանտէն նոր արձակուած մարտիրոսին ցնցոտին աւելի տպաւորիչ էր քան քահանայական շուրջադրը: Մոմերու փոխարէն ունէինք լուսինն ու աստղերը գորոնք վառող ժամկոչները հրեւտակներն էին:

Այս եկեղեցիին գեղեցկութիւնը երբեք կարող չէ մ կարագրել:

Յանախ, գաղտնի պաշտամունքէ մը վերջ քրիստոնեաները կը ձերբակալուին եւ բանտ կառաջնորդուին: Հոն իրենց ձեռքերուն կապուած շղթաները անոնք սիրով կը կրեն ինչպէս հարս մը պիտի կրէր իր սիրելիէն ստացած մէկ զարդեղէնը: Բանտին մէջ ջուրերը խաղաղ են: Հոն կ'ընդունին Իր համբոյրը եւ ողջագուրում, ու պիտի չուզես քազաւորներու հետ փոխել տեղդ: Ըճմարտապէս ցնձացող քրիստոնեաներ տեսած են միմիայն Աստուածաւունչին՝ «Թա՛մուն» եկեղեցիին եւ բանտին մէջ:

«Թա՛մուն» եկեղեցին ննուած է, բայց ունի նաեւ բարեկամներ — նոյնիսկ գաղտնի ոստիկանութեան եւ պետական պաշտօնեաներուն մէջ: Երբեմն այս ծածուկ հաւատացեալները «Թա՛մուն» եկեղեցին կը պաշտպանեն:

Վերջերս ռուսական թերթերը զանգատեցան թէ «արտախուս ոչ-հաւատացեալ»ներու բիւր կ'անէր, ըսել կուզեն թէ անհամար այրեր ու կիներ որոնք պետական պաշտօնեաներու շարքերէն էին (քարոզչութեան եւ այլ ճիւղերուն մէջ) թէպէտեւ արտախուս համայնավար՝ բայց ներքնապէս ծածուկ հաւատացեալներ էին ու անդամներ «Թա՛մուն» եկեղեցիին:

Համայնավար մամուլը երիտասարդուհիի մը մասին կ'ըսէ. «Քարոզչութեան բաժինին պատկանող այս տիկինը գործէն էլլելով տուն կեբրքար ու կը սպասէր որ իր ամուսինն ալ տուն դառնայ գործէն: Ընթրելէ յետոյ ինք եւ ամուսինը իրենց շէնքին միւս յարկաբաժիններէն երկստ

երիտասարդութիւնը իրաւիբէլով ծածկարար Սբ. Գրոց սերտողութիւն ու աղօթածողով կ'ընէին:» Ասոր նման դէպքեր հազարներով կը պատահին համայնավար աշխարհին մէջ, ուր այս գոյգին նման տասնեակ հազարաւոր «արտառուստ ոչ-հաւատացեալ» ձեւացողներ կան: Ասոնք աւելի իմաստութիւն կը սեպեն շյանախել < ցուցադրութեան > եկեղեցիները ուր դիտող աչքեր՝ եւ ծանծաղ քարոզ մը կայ Աւետարանէն: Ուստի կը պահեն իրենց պաշտօնին հեղինակաւոր դիրքը, ու անկէ կը վկայեն Քրիստոսի համար լուռ եւ ազդու կերպով:

«Թափուն», հաւատարիմ եկեղեցին ասոնց նման հազարաւոր անդամներ ունի այդպիսի տեղեր. Անոնք գաղտնի պատամուտներ կուրենան մառաններու, ձեղնայարկերու, սենեակներու եւ խոնարհ բնակարաններու մէջ:

Ռուսաստանի մէջ մանկամկրտութեան կամ չափահասներու մկրտութեան համար թեր ու դէմ տուած ապացոյցները ալ մէկը չի յիշեր: Հոն ճախ-հազարամեայ կամ յետ-հազարամեայ վարդապետութեան հատուողներ չկան: Մարգարէութիւնները մեկնելու կարող չեն եւ անոնց մասին բանավէն չեն ունենար, բայց ինծի յանախ գարման կը պատեառէր թէ անոնք ինչպէս յաջողապէս Աստուծոյ գոյութիւնը կրնային փաստել անասուածներուն: Անասուածներուն սա պարզ պատասխանը կուտային: «Եթէ խնոյք մը հրաւիրուէիք ուր նոյն սեղան պատրաստուած է, պիտի հաւատայիք թէ այդ համադամ ճաշերը եփող մը չկայ: Բնութիւնն ալ մեզի համար պատրաստուած խնոյք մըն է: Հոն ունիմ ոսկէխնձոր ու դեղձ, եւ խնձոր, ու կար եւ մեղր: Մարդկութեան համար ո՞վ պատրաստած է այս բոլորը: Բնութիւնը կոյր է. եթէ Աստուծոյ մը գոյութիւնը չ'է բնդունիր, ինչպէս կրնաք բացատրել թէ կոյր բնութիւնը յաջողած է պատրաստել նիւրայն այն բաները որոնց պէտք ունինք, եւ առատօրէն ու բազմատեսակ:»

Անոնք կրնան փաստել նաև թէ յաւիտենական կեանք կայ: Անասուածի մը հետ աղերսանով խօսող հաւատացեալի մը հանդիպեցայ որ կըրէր. «Ենթադրենք թէ մօրը ծոցին մէջ պատրաստուող սաղմին կրնային խօսիլ եւ ըսել թէ իր սաղմնային կեանքի շրջանը շատ կարճ է, եւ անոր պիտի յաջորդէ իրական, երկայն կեանք մը: Ի՞նչ պիտի պատասխանէր սաղմը: Ան պիտի տար այն պատասխանը գոր դուք անասուածներդ մեզի կուտաք երբ ձեզի վկայենք դրախտի եւ դժոխքի մասին: Սաղմը պիտի ըսէր թէ մօր ծոցին մէջ իր ապրած կեանքը միակ կեանքն է, եւ ասկէ դուրս ամէն ինչ կրօնական յիմարութիւն է: Բայց եթէ սաղմը կարող ըլլար խորհելու, պիտի ըսէր ինքնիրեն. <Ահա բազուկներ> կ'անին վրաս, որոնց պէտք չունիմ: Ինչո՞ւ

բազուկներ. հաւանօրէն գոյութեան ապագայ մէկ օրջանին համար են անոնք, որպէս զի գործեն: Վրաս կանին սրունքներ ու առէր, բայց հոս զանոնք կուրծֆիս կողմը ծալլած բռնելու են: Ինչո՞ւ կանին այս սրունք ու սոսկերը: Թերեւս լայն աւտարի մը պիտի ելլեն ուր քաղաքի պէտք պիտի ըլլայ: Աչքեր կը գոյանան, բէպէտեւ հոս օրջապատուած են բանօր խաւարով ու պէտք չունին անոնց: Ինչո՞ւ աչքեր կունենան, հաւանօրէն լոյսի եւ երանգներու աւտարի մը պիտի յաջորդէ խաւարիս»: «Ուստի, երբ սողմը իր անումին նկատմամբ խորհրդածելու կարող ըլլար, մօրը արգանդէն դուրս կեանքի մը մասին պիտի գիտնար առանց տեսած ըլլալու այդ կեանքը: Նոյնպէս ալ մենք: Այնքան ատեն որ երիտասարդ ենք, ոյժ ունինք, բայց զայն ուղիղ կերպով գործածելու ինչքը չունինք: Երբ, տարիներ անցնելով մենք գիտութիւնով ու իմաստութիւնով կանինք, ահա մեռելակարգը կուգայ ու մեզ գերեզման կը փոխադրէ: Ի՞նչ կար կար գիտութիւնով եւ իմաստութիւնով զարգանալու երբ ալ պիտի չկարենանք օգտագործել զանոնք: Սաղմին վրայ ինչո՞ւ բազուկներ, սրունքներ ու աչքեր կը գոյանան: Բոլորը գալիքին համար են: Մեզի համար պարագան նոյնն է հոս: Կը զարգանանք փորձառութիւնով, գիտութիւնով եւ իմաստութիւնով գալիքին համար : Մենք կը պատրաստուինք ծառայելու մահուան յաջորդող բարձրագոյն մակարդակի վրայ:»

Համայնավարներու պաշտօնական վարդապետութիւնն է թէ Թիսուս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած: «Թաֆուն» եկեղեցիին գործիչները շատ դիրքաւ կը պատասխանեն ասոր. « Ինչ՞ է գրպանիդ մէջի թերթը: Այսօրուան՞ թէ երէկուան Փրավտան է. հանիս տուր որ աչքէ անցընեն: Ա՛հ, Թունուար 14, 1964. Երբե՞ն ի վեր 1964: Այն Մէկէն որ գոյութիւն չունէր կամ որեւէ դեր չխաղաց: Կ'ըսես թէ Ան գոյութիւն չէ ունեցած երբեք, բայց բուականօր իր ծնունդէն կը հաւուէ: Իրմէ առաջ ժամանակ գոյ էր. բայց երբ ինք եկաւ մարդկութեան անանկ թուեցաւ որ անկէ առաջ եղած ամէն բան սին էր, եւ թէ Անոր գալովը սկսաւ իրական ժամանակը: Բու համայնավար օրաբերրոյ փաստ մըն է թէ Թիսուս առասպել մը չէ:»

Արեւմուտֆի մէջ քաղաքիներ կ'ենթադրեն որ եկեղեցի յանախողներուն ամէնն ալ քրիստոնէական հաւատքի զլխաւոր կետերուն շուրջ հանդուած են, (անտուտ չեն): Բայց Երկաթէ Վարձագործին ետեւը քաղաքիներ իրենց նորադարձներուն կուտան շատ հաստատ հիմ, բէպէտեւ այս գործը ընելու պատրաստութիւն չեն ունեցած:

«Թաֆուն» եկեղեցիին ու պաշտօնական եկեղեցիին միջեւ որոշ բաժանող պատ մը չկայ. կարելի չէ որոշել թէ քրիստոնէութեան ամբողջ եզրը

«Թափուն» եկեղեցին ո՛ր կը վերջանայ եւ պատճառական եկեղեցին ո՛ր կը սկսի: Անոնք միախառնուած են: Պատճառական եկեղեցիներու շատ մը հովիւներ իրենց գործին զուգնթաց բաժնւն հոգեւոր գործ յառաջ կը տանին համայնավարներու իրենց համար որոշած սահմաններէն շատ աւելի դուրս ելլելով:

Պատճառական եկեղեցին — համայնավարներու գործակցող եկեղեցին — երկայն պատմութիւն մը ունի:

Ան ծնունդ առաւ Ռուս ընկերվարական յեղափոխութեան սկսած շտեն: «Կենդանի եկեղեցին» անունով սկսուած այս շարժման զլուխը կը կենար Սերգիոս անուն ֆահանան:

Այն օրերուն «Կենդանի եկեղեցին» Մոսկովայի մէջ հրապարակաւ այսպէս յայտարարեց. «Մեր նպատակը եկեղեցին վերականգնել չէ, այլ զայն ջնջել, եւ ամէն կրօնք արմատախիլ ընել:» Ի՛նչ զեղեցիկ ծրագիր եկեղեցիին համար:

Ամէն երկրի մէջ ալ նման Սերգիոսներ եղած են: Հունգարիայի Կարօլիկներուն մէջէն Հայր Պալոզն էր. ինք եւ մի ֆանի բողոքական եկեղեցականներ օգնեցին համայնավարներուն մինչեւ որ ամբողջ երկիրը անոնց իօխանութեան տակ անցաւ:

Ռումանիաի մէջ համայնավարները իրենց յաջողութիւնը կը պարտին Օրթոտոքս ֆահանայ Պուրտուսիայի օգնութեան, որ նախքին ֆաշիստ մը՝ Լալով իր նոր վարպետները — <կարմիրները> — հաճեցնելու եւ անցեալը ֆաշիզմ համեր անոնցմէ աւելի <կարմիր> եղած էր: Այս ֆահանան համայնավար կառավարութեան նոր հիմնուելու աւետեր՝ Սովետ պետական ֆարտուղար Վիօինսկիի ֆով կայնած էր եւ զոհուակութեան ժպիտ մը ունէր դէմքին վրայ երբ պետական ֆարտուղարը կը յայտարարէր, «Այս կառավարութիւնը երկրաւոր դրախտ մը պիտի կարուցանէ, ու ալ պէտք պիտի չունենանք երկնային դրախտի մը:»

Գալով Ռուսաստանի արքեպիսկոպոս Նիֆոտիմի, սա ծանօթ իրողութիւն է թէ ան իր կառավարութեան իբր լրտես ծառայող մէկն է: Հազարապետ Տէրիպպին, Ռուս Գաղնի ոստիկանութեան օարքեթէն փախած մէկը, վկայեց թէ Նիֆոտիմ իրենց գործակատարն էր:

Այս է կացութիւնը բոլոր յարանուանութիւններէն ներս: Ներկայիս Ռումանիայի Մկրտչականներուն պետը բռնի հովիւ սրբօուեցաւ, եւ հոճարիտ քրիստոնեանարը մերժուեցան: Ռուսաստանի Մկրտչական ղեկավարները նոյն դիրքը բռնած են: Երաբար պահներու Ռումանիայի նախագահը, Թաչիսի, ինծի յայտնեց թէ՛ իօխանութեան ղեկը իրենց ձեռքը անցած օրէն սկսեալ

Ռուսանիայի գաղնի ոստիկանութեան ծառայած է իբր լրտես:

Փոխանակ բոլոր եկեղեցիներն ալ գոցելու՝ (թէպէտեւ հազարաւորները գոցեցին), խորամանկութեամբ որոշեցին քանի մը «նմոյշ» պատօնական եկեղեցիներ բաց պահել ու այդ կերպով դիտել, ճանչնալ եկեղեցի եկող քրիստոնէաները, ու վերջապէս կործանել զիրենք ալ: Եկեղեցին երեսոյրը պահելով կրնային զայն իրենց նպատակին ծառայեցնել եւ իրենց երկիրը այցելող օտարները խարել: Այս եկեղեցիներէն մէկն ալ ինծի տրամադրելու առաջարկ ըրին պայմանաւ որ, իբրեւ հովիւ, եկեղեցիի անդամներուն մասին տեղեկութիւն տանէի գառնի ոստիկանութեան: Կերեւայ թէ արեւմուտքի մէջ շատոնց վարժուած են. Սեւ եւ Ճերմակ միասնաբար ներկայացնելու, մէկու մը կամ ուրիշի մը հաւատալու միաժամանակ իմաստը առանց հասկնալու: Բայց «Թափուն» եկեղեցին էրբեք չընդունիր «նմոյշի» համար պահուած բաց եկեղեցին որպէս փոխանակութիւն այն աւետարանչութեան որ նպատակ մ'ունի, ազդու է, եւ ըլլալու է «ամէն արարածի» — երիտասարդութիւնը ներառեալ:

Բայց պատօնական եկեղեցիներուն մէջ իրական հոգեւոր կեանք կայ ի հինուկս դաւանան դեկլարներու գործոնութեան: (Այս տպաւորութիւնը առած են թէ Արեւմուտքի շատ մը եկեղեցիներուն մէջ կացութիւնը նոյն է ուր ժողովուրդը հաւատարիմ է հակառակ անոր որ վերին առաջնորդները չեն:

Օրրոտոտս արարողութիւններ անփոփոխ մնացած են եւ ժողովուրդին սիրտը կը յագեցնեն, եթէ նոյնիսկ քարոզներու մէջ համայնավարները փաղափօցեն: Լուտերականներ, երիցականներ եւ ուրիշ բողոքական եկեղեցիներ հոգեւոր ինք երգերը կ'երգեն: Նաեւ, լրաբեր քարոզչներուն պատգամները պէտք է սուրբ զբային բան մը պարունակեն: Մարդիկ դարձի կուգան իրենց մասնիչ ճանչցած անծին ազդեցութիւնով, ու զիտեն թէ իրենց դարձը գաղնի ոստիկանութեան պիտի մատնէ, եւ պէտք է իրենց հաւատքը ծածկեն անկէ որ իր ապականած քարոզովը այդ հաւատքը արբնուց իրեն մէջ: Այս մեծ հրաշքն է Աստուծոյ, որուն մասին Ղեւտացոց ԺԱ. գլուխը կը գրէ այլաբանական լեզուով, «Բայց եթէ անոնց դին ցանուելու սերմի մը վրայ իյնայ, մաքուր պիտի ըլլայն»:

Արդար գտնուելու համար պէտք է ըսել թէ պատօնական եկեղեցիի պատօնեաներուն մէջ ամէնը համայնավար են, ոչ ալ զլխաւոր եկեղեցականներուն ամէնը:

«Թափուն» Եկեղեցիին անդամները շատ երեւելի են պատօնական եկեղեցիին մէջ, (բացի մի քանիները որոնք ծածուկ մնալու ստիպուած են):

Անոնք կը ջանան ցուցնել թէ քրիստոնէութիւնը տկար բան մը չէ, այլ մարտնչող հաւատք մը: Երբ Ռումանիայի Վլադիմիրէթի վանքը զոցելու համար զաղկոսի ոստիկաններ եկան (ինչպէս որ պատահեցաւ Ռուսաստանի շատ մը վայրերու մէջ), շատ դժուարութեան բաղխեցան: Կարգ մը համայնավարներ կրօնքը արգիլել փորձելու ոհմիրքին համար իրենց կեանքը վրայ տուին:

Բայց պաշտօնական եկեղեցիներ ետզհետէ կը նուազին: Կասկածելի է որ ամբողջ Սովետ միութեան մէջ հինգ կամ վեց հազար եկեղեցի մնացած ըլլայ: (Միացեալ Նահանգները նոյնչափ բնակչութեան համար ունին երեք հարիւր հազար եկեղեցի): Եւ «Եկեղեցի» կոչուածներն ալ փոքրիկ սենեակներ են եւ ոչ թէ այն ինչ որ կը խորհինք:

Օտար այցելուներ Մոսկովայի մէջ հաւատացեալներով խնդրուած եկեղեցի մը կը տեսնեն, (այդ միակ Բողոքական եկեղեցին է Մոսկովայի) եւ դիտել կուտան թէ ի՞նչ ազատութիւն կայ հոն. «ճոյնիսկ եկեղեցիները կը յորդին.» կը տեղեկագրեն: Ձեն կրնար տեսնել եօրը միլիոն հոգիի մէկ Բողոքական եկեղեցի յատկացնելու ողբերգութիւնը: Մէկ սենեակէ բաղկացող եկեղեցիներն ալ Սովետ Միութեան ժողովուրդին 80%ին անմատչելի ետաւորութիւններու վրայ կը գտնուին: Այդ բազմութիւնները կամ պէտք է անտեսուին եւ կամ բազուին եկեղեցույն կերպովը ատարաբանել անոնց (Աւետարան պէտք է հասցընել) ծածուկ միջոցներով. ուրիշ ընտրութիւն չունինք:

Երկրի մը մէջ համայնավարութիւնը ինչ չափով որ յառաջանայ նոյն չափով զաղտնի գործունէութեան պէտք է դիմէ եկեղեցին:

Երբ պաշտօնական եկեղեցիները փակուին անոնց տեղը կը գրաւեն հակակրօն կազմակերպութիւնները:

«Թափուն» Եկեղեցին ինչպէս՞

«սնունդ կառնէ» անաստուած գրականութենէ.

Բայց «Թափուն» Եկեղեցին զիտէ ասոնք եւս օգտագործել: Նախ, ան կը սնանի անաստուած գրականութիւնով, ինչպէս որ Եղիա կերակրուեցաւ ազոաններու կողմէ: Անաստուածները շատ մեծ հարտարութիւն եւ եռանդ ցոյց կուտան Ս.Գրոց համարները ծաղրելու մէջ:

Անոնք հրատարակեցին զիրքեր «Ջաւետական Աստուածաշունչ» եւ «Հաւատացեալներու եւ Անհաւատներու Աստուածաշունչը» խորագրով: Հոն կը ջանան ցուցնել թէ սրբան անիմաստ են Ս.Գրոց համարները, եւ այս

փաստելու համար մեծ թուով համարներ կը տպեն Աստուածաւանդէն: Ինչքան ուրախ էինք այս գործին համար: Քննադատութիւնները այնքան անտարամբանական էին որ մէկ ընթերցող լրջօրէն նկատի կ'առնէր զանոնք: Բայց այդ զիրքէն միլիոնաւոր օրինակ տպուեցաւ — լի Ս. Գրոց եփանալիօրէն գեղեցիկ համարներով, հոգ չէրէ համայնավարները զանոնք տպած ըլլան հեզօրէն: Իրեր առաջ հաւատաւնական տեսանկերուն խարոյկի ցիցին կ'ապելով այրելու տապարտած «հերետիկոսներուն» ծիծաղաւարժ ձեւերով զգեստներ կը հագուեցնէին, որոնց վրայ դժոխիկ կրակի բոցեր եւ դէներ նկարուած կ'ըլլային: Այսպէս ալ Աստուածաւանդի համարները կը մնան հաւատարիմ երէ մէջբերում ընողը ըլլայ նոյնիսկ Սատանան:

Համայնավար հրատարակչատունը շատ գոհ էր երբ հազարաւոր նամակներ ինզրանք կը ներկայացնէին որ անաստուած այդ զիրքերը՝ որոնք Ս. Գրոց համարներու մէջբերում ունէին՝ վերստին տպուին որպէս զի կարենային ծաղրանքի նիւր ընել զանոնք: Անոնք չէին գիտեր թէ այդ նամակները «Թափուն» Եկեղեցիէն կուգային, որոնց համար կարելի չէր ուրիշ կերպով Ս. Գիրքեր ձեռք ձգել:

Գիտէինք նաեւ անաստուածական հաւաքոյթներէն օգտուիլ: Համայնավարութեան փրօփէտը մը ժողովի մը մէջ ցուցուց թէ Յիսուս սոսկ կախարհ մըն էր: Այս փրօփէտօրին առջեւ փարչ մը լեցուն ջուր կար: Մէջը փոփ մը նետեց ու ջուրը կարմիր գոյն առաւ. «սահ ամբողջ հրաւր. Յիսուս իր թելին մէջ պահած էր ասոր պէս փոփ մը, եւ յետոյ այնպէս ձեւացուց թէ ջուրը զինիի փոխած էր հրաւալի կերպով մը: Բայց Յիսուսէն աւելին կրնամ ընել եւ. կրնամ զինին վերստին ջուրի փոխել.» բացատրեց ան: յետոյ ուրիշ փոփ մը նետեց հեղուկին մէջ որ ներմկցաւ: Յետոյ ուրիշ փոփ մը՝ եւ ջուրը կարմիր գոյն առաւ:

Քրիստոնէայ մը ռափ կայնելով ըսաւ, «ընկեր փրօփէտօր, ձեր այս բանը ընելու կարողութիւնը մեզ ապեցուց: Միայն կ'ուզէինք մէկ բան եւս ինզրել ձեզմէ. հանեցէ՛ մի էիչ խմել ձեր զինիէն:» Փրօփէտօրը պատասխանեց, «Այդ չեմ կրնար ընել: Փոփն բոյն մըն էր:» Քրիստոնէան ըսաւ. «Այս է ամբողջ տարբերութիւն ձեր եւ Յիսուսի միջեւ: Ան, իր զինիով ուրախութիւն առած էր մեզի երկու հազար տարիներէ ի վեր, մինչդեռ դու՛ մեզ կը բունաւորէ՛ ձեր զինիով:» Քրիստոնէան բանտարկուեցաւ, բայց միջադէպին լուրը շատ հեռուներ հասաւ զօրացնելով հաւատքը:

Մենք տկար՝ փոքր Դաւիթներ ենք, բայց անաստուածութեան Գողիարներէն

աւելի զօրաւոր ենք, որովհետեւ Աստուած մեր կողմն է: Ճշմարտութիւնը մեզի կը պատկանի:

Անգամ մը համայնավար դասախօս մը անաստուածութիւն կը քարոզէր: Գործարանին բոլոր աշխատաւորները՝ (որոնց մէջ շատ մը քրիստոնեայ հաւատացեալներ ալ կային) ստիպողաբար ներկայ պէտք է ըլլային: Բոլորն ալ լուռ նստած՝ Աստուծոյ դէմ եւ Քրիստոսի հաւատալու անխելութեան մասին փաստեր մտիկ կ'ընէին: Դասախօսը շարունակեց ապացուցանել թէ ոչ հոգեւոր աշխարհ, ոչ Աստուած, ոչ Քրիստոս, ոչ ալ հանդերձեալ կեանք կայ, թէ մարդ միայն նիւր է ու հոգի չունի: Կրկին ու կրկին լեզուէր թէ միայն նիւրը գոյութիւն ունի:

Քրիստոնեայ մը ոտքի կայնելով բան մը խօսելու արտօնութիւն խնդրեց: Արտօնութիւն տրուեցաւ: Քրիստոնեան իր ծալաբոլը վերցնելով զետին նետեց: Քիչ մը կեցաւ ու արողին նայեցաւ: Ապա համայնավար դասախօսին մօտենալով ապտակ մը տուաւ անոր: Դասախօսը կատղեցաւ, եւ լուտանքներ քափելով ապտակողին հասցէին՝ կանչեց համայնավար ընկերներ որ քրիստոնեան ձերբակալեն: Եւ հարցուց անոր. «Ինչպէս՞ կը յանդգնիս ինծի ապտակ զարնել: Ինչ՞ է պատճառը:»

Քրիստոնեան ըսաւ. «Ճիշդ հիմա փաստեցիք որ դուք ստախօս մըն էք: Ըսիք թէ ամէն ինչ նիւր է... եւ ուրիշ ոչինչ: Արողը վերցնելով զետին նետեցի, ան ճշմարտապէս նիւր է, արողը չբարկացաւ, ան միայն նիւր է: Երբ ձեզի ապտակ մը տուի ձեր վրայ հակազդեցութիւնը արողինէն տարբեր էր: Նիւրը չի բարկանար, բայց դուք բարկացաք: Ուրեմն ընկեր փրօֆէսօր, դուք սխալած էք: Մարդ նիւրէ աւելի է: Մենք հոգեւոր էակներ ենք:»

Այս եւ նման շատ մը պարագաներուն «Թափուն» եկեղեցիին պարզ քրիստոնեաները հերքած են շատ խնամով պատրաստուած անաստուածական ապացոյցներ:

Բանտին մէջ քաղաքական սպան կոչուողին ինծի հարցուց թէ որքան՞ ստէն պիտի շարունակէի իմ անտրամաբանական կրօնքիս մէջ: Ըսի իրեն, «Էանդիպած եմ անհամար անաստուածներու որոնք իրենց մահուան անկողինին մէջ զզջում յայտնեցին անաստուած ըլլալուն համար, եւ Քրիստոսի դիմեցին: Կրնա՞ս երեւակայել թէ քրիստոնեայ մը մահուան ժամուն զզջայ քրիստոնեայ եղած ըլլալուն, եւ Մարքոսի ու Լէնինի աղաղակէ որ զինք ազատեն իր հաւատէն:» Սկսաւ խնդալ, եւ ըսաւ, «Շատ վարպետ պատասխան:» Եւ շարունակեցի, «Երբ երկրաշափ մը կամուրջ մը շինէ անոր սովորութեան ապացոյց մը չէ որ կատու մը վրայէն կրցած է անցնիլ: Անոր

տոկուցութիւնը կը փաստուի երբ շոգեկառն մը անցնի վրայէն: Լաւ օրերուն անաստուած ըլլալը չի փաստեր թէ անաստուածութիւնը նճարփոտ է: Մեծ տագնապներուն ատեն ան չի կրնար տոկալ:» Լենինի զիրքերէն ես իրեն օրինակներ բերի թէ Լէնին՝ նոյնիկ Սովետական Միութեան Վարչապետ ըլլալէ ետք՝ ինքն ալ աղօթած է երբ գործերը ձախող էին:

Մենք անվրդով ենք, ու կրնանք հանդարտօրէն սպասել դէպքերու զարգացումին: Համայնավարներն են որ վրդոված են ու հակակրօն նոր պայմարներ կը բանան: Իրենց ընթացքը կը հաստատէ Ա.Օգոստինոսի խօսքը, «Վրդոված է սիրտը մինչեւ Քու մէջը հանգչի:»

Թէ ինչու նոյնիսկ համայնավարը կարելի է շահիլ

Եթէ ազատ աշխարհի ֆրիստոնէաները օգնէին «Թափուն» եկեղեցիին, ան պիտի շահի համայնավարներուն սիրտը ու պիտի փոխէ աշխարհի կացութիւնը: Պիտի շահի զանոնք, քանի որ համայնավար ըլլալ բնական չէ: Նոյնիսկ շուն մը կուզէ իր ոսկորին տէր ըլլալ: Համայնավարներուն սիրտը կը մըրստանայ իրենց պարտադրուած դերին դէմ, ու այն արտահոցութիւններուն՝ որոնց հաւատալու ստիպուած են:

Երբ անհատ համայնավարներ կը պնդեն թէ նիւրը ամէն ինչ է, թէ մենք ափ մը ֆիմիական նիւրերէ կը բազմանանք՝ որո՞ւ համեմատութիւններով բազադրուած՝ եւ թէ մեռնելէ յետոյ պիտի վերածուինք ազի ու հանկերու, հերիք էր որ մէկ հարցում ընէին իրենց, ըսելով, «Ինչպէ՞ս կրնաք բացատրել Շատ մը երկիրներու մէջ իրենց գաղափարին համար կեանքներին զոհ տուած համայնավարներու պարագան: Ափ մը ֆիմիական նիւր կարո՞ղ է իտէալ ունենալ: <հանգրք> կրնա՞ն ուրիշներուն բարիքին համար իրենց անձերը զոհել:» Այս հարցումներուն պատասխան չունին:

Հապա վայրագութիւնը: Մարդս վայրագ զազան մը ստեղծուեցաւ, ու չկրնար զազան մնալու Շատ հանգուրժել: Այս տեսանք նացի դեկավարներու տապալումին, երբ անոնցմէ ռմանք անձնասպան եղան, մինչ ուրիշներ զղջալով խօստովանեցան իրենց գործած ռիսկերը:

Համայնավար երկիրներու մէջ ընդհանրացած արբեցողութիւնը դրական կողմ մը ունի: Անոր մէջ կը տեսնուի աւելի լայն կեանքի մը տեսչի, զոր համայնավարութիւնը տալու կարող չէ: Ռուս անհատը խորունկ՝ մեծահոգի ու առատածէրն է: Համայնավարութիւնը ծանծաղ, մակերեսային է: Ռուս անհատը կը փնտռէ խորունկ կեանքը, ու գտնելով զայն որեւէ տեղ՝ կը փնտռէ

ոգելից ըմպելիքի մէջ: Ալբուամուրեան անձնատուր ըլլալով իր սարսափն ու ատելութիւնը կարտայայտէ հանդէպ այն զազանային ու խամբուսիկ կեանքին գոր ստիպուած է ապրելու: Մի քանի վայրկեաններ ալբուր զինք կազատէ ինչպէս ճամարտութիւնը յաւէտ պիտի ազատէր եթէ ինք գիտնար:

Պաւրեթի մէջ, Ռուսական գրաման Երջանին անգամ մը զօրաւոր մղում ունեցայ զինեանուն մը մտնելու: Տիկինս ալ կանչեցի որ ինձի ընկերանայ: Երբ ներս մտայ տեսայ Ռուս հրամանատար մը որ երացանը ձեռքին՝ ամէնուն ալ կը սպառանար եւ կը պահանջէր աւելի ըմպելիք: Ետտ արբեցած ըլլալուն համար մերժուած էր: Մարդիկ ներսը խուճապի մատնուած էին: Մտեցայ զինեպանին որ զիս կը ճանչնար, եւ խնդրեցի իրմէ որ հրամանատարին նորէն ալբուր տայ, եւ խոստացայ որ անոր քովը նստելով զինք կը հանդարտեցնեմ: Գինիի շիւթերը իրարու յաջորդելու սկսան մեր սեղանին վրայ ուր երեք գաւաթ կար: Հրամանատարը միշտ քաղաքավարութեամբ երեքն ալ կը լեցնէր եւ...երեքն ալ ինք կը կոնծէր: Տիկինս եւ ես չխմեցինք: Թէպէտեւ Ետտ արբեցած էր, սակայն միտքը կը գործէր: Ալբուրի վարժուած էր: Իրեն խօսեցայ Քրիստոսի մասին ու անպասելի ուճադրութեամբ մտիկ ըրաւ:

Վերջաւորութեան ըսաւ. «Հիմա դուն ինձի ըսիր թէ դուն ձվ ես, ես ալ քեզի պատմեմ թէ ես ձվ եմ: Ես օրրոտոխ քահանայ մըն եմ որ հաւատքը ուրացողներուն առաջինը եղայ երբ Սրալիի օրով մեծ հալածանքը սկսաւ: Գիւղէ գիւղ Երջելով կը դասախօսէի թէ Աստուած չկայ, եւ որպէս քահանայ ալ խաբերայ մը եղած էի. <Ես խաբերայ մըն եմ՝ ինչպէս բոլոր եկեղեցականները> ըսի ամէնուն: Տոյց տուած ջերմեռանդութեանս համար Ետտ զնահատուեցայ եւ զաղնի ոստիկանութեան սպայ կարգուեցայ: Այս ձեռքերովս քրիստոնէաները չարչարելով սպաննելուս պատիժը հասաւ ինձի: Որով ըրածներս մոռնալու համար ըմպելիքի անձնատուր եղայ: Բայց օգուտ չունեցաւ:»

Ետտ համայնավարներ անձնասպան կըլլան: Անձնասպան եղան իրենց մեծագոյն բանաստեղծներէն Հստէնին եւ Մայախովսկի: Նոյնպէս մեռաւ իրենց մեծ հեղինակը Տատիկով: Հագիւ աւարտած էր իր գրած «Երջանկութիւն» վէպը ուր կը նկարագրէր թէ երջանկութիւնը կը կայանայ համայնավարութեան համար անդուլ աշխատելու մէջ: Ինքն ալ այս զաղափարով այնքան երջանիկ կը սգար որ՝ հագիւ թէ լրացուց վէպը՝ անձնասպան եղաւ: Այսպիսի մեծ սուտ մը կ'լլէլ իր հոգիին համար անհեղաբ եղաւ: Ծօփէ, եւ Թօմփին ձարականութեան դէմ պայտարող մեծ համայնավար ղեկավար ու մարտիկներ էին, բայց չկրցան

հանդուրժել համայնավարութեան իրական դիմագիծը տեսնելու, եւ անձնասպանութիւնով վերջ տուին իրենց կեանքին:

Համայնավարները ապերջանիկ են: Ապերջանիկ են նոյնիսկ իրենց մեծ տիբրաթորները: Որ'քան ապերջանիկ էր Սրալին: Իր բոլոր նախկին ընկերները սպաննելէ յետոյ՝ միտս բունաւորուելու կամ սպաննուելու վախը ունէր: Ուրը ննջարան ունէր որոնք դրամատունի դրամարկղի պէս կը կղպուէին: Որեւէ զիւր կարելի չէր գիտնալ թէ այդ ննջարաններէն որ մէկուն մէջ կը բնանար: Որեւէ նաւ բերանը դնելէ առաջ եփող խոհարարին կը կերցնէր իր ներկայութեան: Համայնավարութիւնը՝ ոչ մէկը կերջակացնէ, ոչ իսկ իր տիբրաթորները: Անոնք Քրիստոսի պէտք ունին:

Համայնավարութիւնը տապալելով ոչ միայն իրենց զոհերը՝ այլ զիրենք ալ ազատած պիտի ըլլանք:

«Թափուն» եկեղեցին ստրկացուած ժողովուրդի մը ամէնախորունկ պէտքերը ունի: Օգնենք իրենց:

«Թափուն» եկեղեցիին յատկանշական, կերպարը իր հաւատքին անկեղծութիւնն է:

Հոգեւոր գործիչ մը՝ որ իր ինքնութիւնը ծածկելու համար ձորնի գրչանունը կը գործածէ՝ իր զիբքին մէջ Աստուծոյ «Թափուն» եկեղեցիին կեանքէն հետեւեալ դրուագը կը յիշէ. —

Ռուս բանակի հրամանատարներէն մին Հունգարիայի մէջ հոգեւոր պաշտօնէայի մը ներկայանալով առանձին տեսակցութիւն կը խնդրէ: Սպան շատ երիտասարդ ու յանդուգն էր, ու նուաճող բարդոյր ունէր: Եկեղեցականը խորհրդակցութեան պատիկ սենեակ մը առաջնորդեց զայն, դուր գոցեց ու պատէն կախուած խաչին նայելով զլուխը մի քիչ հակեց: «Գիտե՞ս», ըսաւ սպան պաշտօնէին, «թէ այդ բանը սուտ մըն է. պարզ խաբէութիւն մը գոր կրօնաւորներդ կը գործածէ՛ մուրացնելու համար աղքատ ժողովուրդը որպէս զի հարուստները զանոնք դիւրավ տգէտ պահել կարենան: Հիմա որ մինակ եմք, եկուր, խոստովանէ ինձի թէ Յիսուս Քրիստոսի Աստուծոյ Որդին ըլլալը երբեք ընդունած չէիր:»

Հոգեւոր պաշտօնէան ժպտեցաւ. «բայց, խեղճ երիտասարդս, անուշտ կը հաւատամ. նժմարիտ է:»

«Ձեմ ուզեր որ այս խաղերը ինձի ալ խաղաս», բացառանչեց հրամանատարը, «Այս բանը շատ լուրջ է, եւ վրաս չխնդաս:» Այս ըսելով իր արեւանակը հանեց ու պաշտօնէին կուրծքին մօտ բռնեց. «Եթէ չընդունիս թէ այդ սուտ մըն է, պիտի կրակենք» ըսաւ զինուորականը:

«Ձեր առաջարկը չեմ կրճար ընդունիլ, որովհետեւ շիտակ չէ: Մեր Տէրը իրապէս ու նշմարտապէս Որդի Աստուծոյ է», ըսաւ կրօնաւորը:

Համայնավարը գետին նետեց իր ատրեանակը ու ողջագուրեց Աստուծոյ Մարդը արտասուալից աչքերով:

«Ճճմարիտ է» բացագանչեց ան. «նճմարիտ է, ես ալ այնպէս կը հաւատամ, բայց վստահ չէի թէ մարդիկ այս հաւատքին համար մեռնելու յօժար էին մինչեւ որ անձամբ տեսայ. Ոհ, ճնորհակալ եմ ինձմէ, հաւատփս զօրացուցիր: Հիմա ալ կրնամ մեռնիլ Քրիստոսի համար: Դուն ինձի ցոյց տուիր նամբան»:

Գիտեմ նաեւ նման պարագաներ: Երբ Ռուսերը Ռումանիան գրաւեցին, երկու ոռու զինուորներ՝ զէնքը ձեռին եկեղեցի մը մտան եւ ըսին, «Մենք չենք հաւատար ձեր կրօնին, անանք որ իրենց հաւատքը հիմայ չեն բողոք անմիջապէս պիտի զնդակահարուին: Անոնք որ կուրանան իրենց հաւատք՝ անցնին աչ կողմը»: Մի քանի հոգի աչ կողմը անցան: Ասոնց հրամայուեցաւ եկեղեցիէն ելլելով տուն երթալ. ու իրենց կեանքին համար փախան անոնք: Ռուսերը՝ երբ ներսը մնացող քրիստոնէաները առանձին էին, ողջագուրուեցան բոլորին հետ ու յայտնեցին թէ իրենք ալ քրիստոնէայ ըլլալով հաղորդակցուրին ունենալ ուզած էին, եւ միմիայն անոնց հետ որոնք նշմարտութեան համար մեռնելու յօժարութիւնը ունէին:

Ահա այսպիսի մարդիկ Աւետարանի համար կը պայխարին մեր երկիրներուն մէջ: Ասոնք են նաեւ ազատութեան համար պայխարողները:

Արեւմուտի քրիստոնէաներուն տուներէն ներս երբեմն ժամեր կը տրուին աօտարիկ երաժշտութիւն ունկնդրելու: Մեր տուներուն մէջ ալ բարձրաձայն նուագ կը լսուի բայց մեր Աւետարանի խօսակցութիւններն ու զաղնի գործունէութիւնները դրացիներէն պահելու համար է, որպէս զի լրտեսութիւն չընեն ոստիկանութեան:

Մեր հաւատացեալները ինչպէս կը ցնզան երբ Արեւմուտէն լուրջ քրիստոնէայ մը հագուադէպ այցելութիւն մը տայ իրենց:

Այս տողերը գրողը լոկ աննշան մարդ մըն է: Բայց ծայնն է այն ամէնուն որոնց ծայնը անլսելի է. անոնց՝ որոնց բերանակապ դրուած է եւ որոնց գառը երբեք ներկայացուած չէ Արեւմուտի մէջ: Յանուն անոնց կը խնդրեմ կատարեալ լրջութիւնով հաւատքի ու արդար նկատողութեան նիւթ ընել քրիստոնէական հարցերը: Յանուն անոնց կը խնդրեմ ձեր աղօթքները եւ ձեր գործնական օժանդակութիւնը համայնավար երկիրներու մէջ տառապող հաւատարին «Թափուն» եկեղեցիին համար:

Անուշտ պիտի շահին համայնավարները, Առաջին՝ քանի որ Աստուած մեր կողմն է:

Երկրորդ՝ քանի որ մեր պատգամը սրտերուն անենախորունկ պտտերուն համապատասխան է:

Կարգ մը համայնավարներ որոնք նացիական բանտերու մէջ գտնուած էին, ինծի խոստովանեցան թէ նեղուրեան ատեն աղօթած են: Տեսած են նոյնիսկ համայնավար սպաներ որոնք մահուան ժամուն <Յիմուս, Յիմուս> ըսելով աչքերնին փակեցին:

Պիտի շահին, քանի որ մեր ժողովուրդին ամբողջ մշակութային ժառանգութիւնը մեր կողմն է: Ռուսերը կրնան արդի էքստրեմներու բոլոր գրութիւնները արգիլել. Բայց մենք ունինք Թուրքոյի եւ Տուրքիէ վսփիի զիրքերը, ու մարդիկ կրնան հոն գտնել Քրիստոսի լոյսը: Կէօքէյի գրականութիւնը նոյն դերը կը կատարէ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Սիէնիէ վիշիւնը Փոլոնիայի մէջ եւ այլն: Սատովեանու Ռուսաբանի մեծագոյն գրողն էր: Համայնավարները իր «Սուրբերու կեանքը» կը հրատարակցին «Սուրբերու Առասպելը» խորագրով: Բայց այդ անունով ալ սուրբերուն օրինակը ներշնչում է կարգացողին: Ռաֆայէլի, Միքայէլ Անժէլոյի եւ Լեօնարձո Տավինչիի գործերուն վերարտադրութիւնները չեն կրնար զեղարուեստի պատմութենէն ջնջել: Այդ պատկերները Քրիստոսի մասին կը խօսին:

Երբ համայնավարի մը հետ խօսիմ Քրիստոսի մասին իր հոգիին ամենախորունկ պտտերը ինծի դաճնակից են, ինծի կ'օգնեն: Իր մեծագոյն դժուարութիւնը իմ ապացոյցներուս պատասխան գտնել չէ, այլ ինծի հաւանութիւն տուող իր խիղճը լռեցնելն է:

Անճամբ կը ճանչնամ Մարխիզմի Փրոֆէսորներ որոնք անաստուածութեան վրայ դասախօսելէ առաջ Աստուծոյ աղօթած են որ Ան իրենց օգնէ այդ գործին յաջողութեան համար: Գիտեմ համայնավարներ որոնք հեռուոր անկիւն մը գումարուող հոգեւոր ժողովի գացած են: Բռնուելու պարագային ստած են ըսելով թէ գաղնի ժողովի ներկայ եղած չեն: Յետոյ արցունքով զղջացած են որ հաւատին հաւատարիմ մնալու քաջութիւնը չեն ունեցած, հաւատքը որ զիրենք աղօթատեղի երբալու մղած էր: Անոնք ալ մարդ են:

Երբ անձ մը հաւատալու կը սկսի — նոյնիսկ նախնական կերպով — այդ հաւատքը կը զարգանայ ու կ'անի: Ու մենք վստահ ենք թէ ան պիտի

յադրանակէ, քանի որ փորձառաբար գիտենք թէ ինչպէս «Թաֆուն» եկեղեցին այդ յադրանակին վկան եղած է յաճախ:

Համայնավարները Քրիստոսի սիրոյն առարկան են, ու կրնան՝ եւ պէտք է շահուին Քրիստոսի: Անոնք կրնան շահուիլ միայն երկաթէ վարագոյրին ետեւը գոյութիւն ունեցող «Թաֆուն» եկեղեցիին միջոցով: Անոր բոլոր մարդոց հոգիներուն փրկութեան համար Յիսուսի սրտին իղձը կուզէ գոհացնել՝ հարկ է որ «Թաֆուն» եկեղեցիին գործունէութիւնը քաջալերէ անոնց ձեռք երկարելով:

Յիսուս ըսաւ, «բոլոր ազգերուն սորվեցուցէք:» Երբեք չըսաւ թէ երկաթէ վարագոյրին առջեւ կանց առնենք: Աստուծոյ՝ ու Քրիստոսի մեծ հրամանին հաւատարիմ ըլլալ կը նշանակէ հասնիլ նաեւ երկաթէ վարագոյրէն ալ անդին — համայնավարութեան լուծին տակ ստրկացածներուն — մարդկութեան մէկ երրորդին:

Անոնց կարելի է հասնիլ գործակցելով «Թաֆուն» եկեղեցիին հետ որ արդէն հոն է.

**«Թաֆուն» եկեղեցին կը բաղկանայ երեք խումբերէ
Ա. հովիւներ եւ հոգեւոր պաշտօնեաներ՝ որոնք
համայնավարներու կողմէ մերժուած են.**

Համայնավար երկիրներու մէջ «Թաֆուն» եկեղեցին կազմուած է երեք խումբերէ: Առաջին խումբին կը պատկանին հազարաւոր նախկին հովիւներ եւ քարոզիչներ որոնք՝ չյօժարելով Աւետարանը խարդախել՝ իրենց եկեղեցիներէն դուրս ձգուած, ու իրենց հօտերէն հեռացուած են: Անոնցմէ շատերը իրենց հաւատին համար տարիներով բանտարկուած են ու չարչարաններ քաշած: Բանտէն ազատ արձակուած՝ փութով իրենց պաշտօնը ստանձնած են, ծածկաբար եւ արդիւնաւոր գործ կատարելով «Թաֆուն» եկեղեցիի մէջ: Թէպէտեւ համայնավարները զոցած էին անոնց եկեղեցիները, կամ աւելի «վստահելի» քարոզիչներով փոխարինած էին զիրենք՝ անոնք իրենց հովուական պաշտօնը կ'ենն աւելի ազդուօրէն քան երբեք, ծառայելով «Թաֆուն» եկեղեցիին՝ յարգանքներու, ձեղնայարկերու, ստորերկրեայ յարկերու, եւ զիւրերէրը՝ չոր խոտի արտերուն մէջ, եւ կամ ուր որ հաւատացեալները բաճաբար կը ժողովուէին: Այս մարդիկ «կենդանի մարտիրոսներ» են որոնք պիտի չղաղրին գործելէ ինքզիններին վերստին ձերբակալուելու եւ խոտանգուելու վտանգին ենթարկելով:

Երկրորդ՝ Աժխարհականներու Եկեղեցին

«Թափուն» եկեղեցին կազմող երկրորդ խումբը նուիրուած աժխարհական այրերու եւ կիներու մեծաքիւ բանակն է: Սա պէտք է հասկցուի թէ ըլլայ Ռուսաստանի՝ ըլլայ Չինաստանի մէջ անուանական, բոյլ, գաղջ ֆրիստոնեայ չկայ: Քրիստոնեաներուն վեարած զինը շատ բարձր է: Յիշուելիք յաջորդ կէտը սա է թէ հալածանքը միշտ լաւագոյն ֆրիստոնեաներ — վկայող ֆրիստոնեաներ, հոգիներ Եւանջի ֆրիստոնեաներ — յառաջ բերածէ: Համայնավար հալածանքին հակազդող արդիւնքն են նուիրուած, լուրջ ֆրիստոնեաներ որոնց նմանը հազուագիւտ է ազատ երկիրներու մէջ: Ասոնք չեն կարող ըմբռնել թէ մէկը ինչպէս կրնայ ֆրիստոնեայ ըլլալ ու իր հանդիպած իւրաքանչիւր հոգին Եւանջի շքանկայ:

Ռուսական բանակի բերքը՝ «Կարմիր Աստղը» յարցակեցաւ Ռուս ֆրիստոնեաներուն վրայ, ըսելով, «Քրիստոսը պատողները կուզեն իրենց անկուշտ ճիւղները ղեկ առնել օրի վրայ:» Բայց անոնց փայլուն ֆրիստոնեական կեանքը իրենց զիւղակից կամ դրացի եղողներուն սէրն ու յարգանքը կը Եւանջի: Որեւէ զիւղի կամ Բարբի մէջ ֆրիստոնեաները ամէնէն աւելի սիրուած անձերն են: Երբ մայր մը իրանցուրեան պատեառաւ անկարող է գաւակներուն նայելու, ֆրիստոնեայ մայր մըն է որ օգնութեան կը հասնի: Երբ մարդ մը այնքան անեանգիստ է որ անկարող է կրակ շինելու փայտը նեղել, ֆրիստոնեայ եղբայր մը այդ գործը կը լրացնէ: Անոնք իրենց ֆրիստոնեաները «կ'ապրին», եւ երբ վկայելու սկսին մարդիկ մտիկ կ'ընեն ու կը հաւատան, որովհետեւ անոնց կեանքին մէջ Քրիստոսը տեսան: Եկեղեցիներու մէջ հրապարակաւ խօսելու արտօնութիւնը միայն պետութեան որոշած Բարձրագոյններու արուած ըլլալով՝ համայնավար աժխարհին բոլոր անկիւններուն մէջ հոգիներ Եւանջի զործը յառաջ կը տարուի միլիոնաւոր ջերմեռանդ՝ նուիրուած ֆրիստոնեաներու կողմէ, որոնք կը վկայեն ու կը Բարձրեն պազարներու մէջ, զիւղի ջրհանին զլուխը, ուր որ երբան: Համայնավար բերքերը կը խոստովանին թէ ֆրիստոնեայ մասկանոններ հոգեւոր բերքիկներ կը գետնըն մսի ծրարին մէջ: Համայնավար մասուրը կը յայտնէ թէ համայնավարական հրատարակչատուններու մէջ բարձր պատշոնի վրայ եղող ֆրիստոնեաներ՝ տպարանի գործը դադարեցնելէ յետոյ՝ զիւրեղով ներս կը սպրդին ու գաղնի կերպով հազարաւոր ֆրիստոնեական բերքիկներ կը տպեն, ու արեւածագէն առաջ տպարանը զոցելով կը հեռանան: Նմանապէս

կ'ընդունին թէ Մոսկովայի մէջ քրիստոնէայ մանուկներ Աւետարաններ ստացած են «տեղէ մը», եւ յետոյ անոնցմէ հառուածներ ընդօրինակած են: Այս ձեռագիր մասերը դպրոցի պահարանին մէջ ուսուցիչներուն կախած վերարկուներուն զրպաններուն մէջ կը գետեղեն: Աւսարհական այրերու եւ կիներու այս մեծարի խումբը՝ զօրաւոր, ազդու, հոգիներ շահող միսիոնարական այժ մըն է՝ գործօն իւրաքանչիւր համայնավար երկրի մէջ:

Համայնավար Քուպայի մէջ, կ'ըսեն նախկին միսիոնարներ, «Թաֆուն» եկեղեցի մը կ'ազմուած է աւսարհականներու ջանքով, քանի որ հաւատարիմ հովիւները ձերբակալուած կամ հալածուած են, ու փոխարինուած համայնավար «հոգեւոր պատօնեաներով»:

Աւսարհական եկեղեցիի այս միլիոնաւոր նուիրուած, անկեղծ ու ջերմեռանդ հաւատացեալները մաքրուած են հալածանքի այն կրակով որ զանոնք պիտի ոչնչացնէր ըստ համայնավարներու ակնկալութեան.

Երրորդ պատօնական հովիւներ եւ հոգեւոր պատօնեաներ որոնք չեն լուր ու հակակռօի տակ չեն կրնար առնուիլ.

«Թաֆուն» եկեղեցին երրորդ կենսական մասը կը բաղկանայ՝ լեզուն սանձուած ու վկայութիւնը լուցուած՝ պատօնական «եկեղեցիներուն» ծանայող հաւատարիմ հովիւներու փաղանգէն:

«Թաֆուն» եկեղեցին պատօնական եկեղեցիէն բոլորովին անջատուած եկեղեցի մը չէ: Ետ մը համայնավար երկիրներու մէջ՝ ինչպէս Եփեսոսական, Փոլոնիս եւ Հունգարիա՝ պատօնական եկեղեցիի հովիւներէն շատերը ծածկաբար կը գործեն «Թաֆուն» եկեղեցիին մէջ: Կարգ մը երկիրներու մէջ միախառնուած են: Այս հովիւներուն արտօնութիւն չկայ իրենց տրամադրուած մէկ փոքր սենեակէ բաղկացող եկեղեցիներէն դուրս Քրիստոսի մասին խօսիլ: Արտօնուած՝ չեն մանուկներու կամ երիտասարդներու ժողովներ սարքել: Հաւատացեալ չեղողներ պատամունքի գալու կը վախճան: Հովիւներ արտօնուած չեն իրենց ժողովուրդի հիւանդներուն տունը երբաւով աղօթել անոնց համար: Ամէն՝ կողմէ համայնավար կանոններով կաշկանդուած են ու իրենց «եկեղեցիի» մը հովիւ ըլլալը գրեթէ անիմաստ է: Ետ յանախ այս հովիւները այնպէս հակակռօի տակ կ'առնուին որ՝ «կրօնքի ազատութիւն» կոչուածը պարզ ծաղրանքն նկատելով՝ քաջաբար իրենց ազատութիւնը վտանգի տակ կը դնեն ու իրենց պատօնին զուգընթաց գաղտնի հոգեւոր գործ յառաջ կը տանին աննկատ բողոքով համայնավար բոլոր սեղմումները: Այս հովիւները

ծածուկ հոգեւոր ծառայութիւն կը մատուցանեն մանուկներուն եւ երիտասարդներուն: Թաճաբար աւետարանչութիւն կ'ընեն հաւատացեալներուն տուններուն՝ եւ ստորերկեայ յարկերուն մէջ: Մածկարար կապահովեն հոգեւոր գրականութիւն ու կը բաշխեն անօրի հոգիներու: Իրենց շուրջ զտնուող ամէն անձի հոգեւոր սնունդ կը ջամբեն ծածկարար՝ անտեսելով բոլոր համայնավար սեղմումները, նոյնիսկ իզիս իրենց ազատութեան:

Առերեւոյթով հլու եւ հնազանդ՝ ծածուկ միջոցներով կը տարածեն Աստուծոյ խօսքը իրենց կեանքն իսկ վտանգի տակ դնելով: Այսպէս գործունէութիւն ցոյց տուող շատ մը անձեր վերջերս ձերբակալուեցան Թուսաստանի մէջ, ու քանի մը տարուայ բանտարկութեան դատապարտուեցան:

«Թաճաբար» եկեղեցիին կենսական երրորդ մասը կը կազմեն սառնք:

Նախկին հովիւներ՝ համայնավարներու կողմէ պաշտօնագրկուած ու հալածուած, աշխարհականներու եկեղեցին. պաշտօնական հովիւներ որոնք ծածուկ միջոցներով ընդարձակ հովուական գործ յարաջ կը տանին իրենց որոշուած սահմանները անցնելով, այս ամէնը կը գործեն Գաղտնի եկեղեցիին մէջ: Ու Գաղտնի եկեղեցին պիտի տեսէ մինչեւ որ համայնավարութիւնը պարտուի: Մի քանի երկիրներու մէջ երբէ խումբերէն մին աւելի գործունէայ է քան միւսը, բայց բոլորն ալ հոն կը զտնուին ու Քրիստոսի համար կաշխատին մեծ վտանգներու ենթարկելով ինքզինքնին:

Մարդ մը կար որ համայնավար երկիրներ յանախ կը ճամբորդէր, եւ կրօնական հարցերով հետաքրքրուած էր, իր ճամբորդութիւններէն վերադարձին զրեց թէ երբեք հանդիպած չէր «Թաճաբար» եկեղեցիի մը: Այս կը նմանի կեդրոնական Ափրիկէի մէջ ճամբորդելով՝ (ուր յետամնաց ցեղախումբեր կը բնակին) սպառնալից հետեւնելու. «Լման հետազօտած ու հարցաւորած ըրած եմ թէ այդցեղերը արձակ կը խօսէին, եւ ինձի պատասխանեցին թէ արձակ խօսիլ չէին զիտեր.» Իրականութիւնն այն է թէ բոլորն ալ արձակ ձեւով կը խօսէին առանց զիտնալու թէ խօսած ձեւերնին արձակ էր:

Առաջին մի քանի տասնեակ տարիներուն Քրիստոնէաները չէին զիտեր թէ քրիստոնէայ են: Երէ իրենց հարցնէին իրենց կրօնը, պիտի ըսէին թէ երեայ են, Իսրայէլացի, Յիսուսը իբր Մեսիա ընդունող ներ, եղբայրներ, սուրբեր,

Աստուծոյ զաւակներ են: «Քրիստոնեայ» անունը իրենց տրուեցաւ աւելի վերջը, առաջին անգամ ըլլալով Անտիոքի մէջ:

Լուտերի հետեւորդներէն ո՛չ մէկը զիտէր թէ ինք Լուտերական մըն է: Անձամբ Լուտեր ինքն ալ բողոքեց այս յորջորջումի դէմ:

«Թափուն» եկեղեցի անունը համայնավարներուն, եւ Արեւելի կրօնական կացութեան հետագօտիչ արեւմուտցիներուն՝ բոլոր համայնավար երկիրներու մէջ ինքնաբոլորէն յառաջ եկած գաղնի հոգեւոր կազմակերպութեան տուած անունն է. «Թափուն» եկեղեցիին անդամները իրենց կազմակերպութիւնը այդ անունով չեն կոչէր, բայց ինքզինքնին կը կոչեն Քրիստոնեաներ, հաւատացեալներ, Աստուծոյ զաւակներ: Իրենց գործը ծածկաբար յառաջ կը տանին, ծածուկ ժողովներ կ'ընեն, Աւետարանը կը տարածեն գաղնի կերպերով՝ հաւաքուելով ի ներկայութեան երբեմն այն օտարներուն՝ որոնք կը պնդեն թէ «Թափուն» եկեղեցին չեն տեսած:

Այդ անունը հակառակորդի կողմէ տրուած յարմար անուն մըն է, որ սիրով կը տրուի նաեւ դուրսիններուն կողմէ այս սխալելի գաղնի կազմակերպութեան:

Արեւմտեան երկիրներու մէջ կրնաս տարիներ նամբորդել ու երբեք չհանդիպիլ Սովետ լրտեսական ցանցին. այդ չի նշանակեր թէ այդպիսի լրտեսական ցանց մը գոյութիւն չունի: Բայց այնքան ապուշ չէ որ ինքզինք յայտնէ հետաքրքիր նամբորդներու:

Յաջորդ զլուիը պիտի յատկացնեմ Սովետ մամուլէն փաղուած մէջբերումներու որոնք կը փաստեն թէ քաջ «Թափուն» եկեղեցին գոյութիւն ունի եւ թէ ան հետզհետէ մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ:

Գլուխ Զ.

Սովետ բանակի՝ եւ համայնավար Ռումանիայի մէջ Քրիստոսի պատգամը ծածկաբար տարածելու մեր անձնական փորձառութիւնը պատմեցի:

Նաեւ ձեզի կոչ ըրի որ Քրիստոսը համայնավարներուն ֆարգելու գործին մէջ օգնէք ինչպէս նաեւ անոնց կողմէ նկուած ժողովուրդներուն:

Լրած կոչս «Երազային» եւ «անգործադրելի» կը գտնէք:

Այն գործնական է:

«Թափուն» եկեղեցին հիմա գոյութիւն ունի՞ Ռուսաստան, եւ ուրիշ երկիրներու մէջ: Գաղնի գործունէութիւն դեռ հիմա կարելի՞ է հոն:

Այս հարցումներուն կրնանք պատասխանել Շառ Բարի լուրեր տալով:

Համայնավարները իրենց իշխանութեան հաստատման յիսնամեայ յարելանը կը սօսեն: Բայց իրենց յարթանակը պարտութիւն մըն է: Շահողը

Բրիտանոնուրիւնն է եւ ոչ թէ համայնավարութիւնը: Սովետ մամուլը՝ զոր մեր կազմակերպութիւնը ուժի ուժով կը ֆենէ՝ լի է «Թաֆուն» եկեղեցիին մասին տրուած տեղեկութիւններով: Առաջին անգամ ըլլալով եկեղեցին այնքան զօրաւոր կը սգայ որ իր զործը կէս պատօճական ձեւի տակ յառաջ կը տանի, վախ ազդելով համայնավարներուն: Ուրիշ աղբիւրներէ մեր ֆաղած լուրերը կը հաստատեն Սովետ մամուլին տուած տեղեկութիւնները:

Թիւեցէ՛ որ «Թաֆուն» եկեղեցին կը նմանի սառնալէտի մը որուն մէծ մասը ջուրի մակերեսէն վար՝ ու միայն փոքր մէկ մասը վեր է եւ տեսանելի:

Հետեւեալ էջերուն մէջ կուտամ ամենակարեւոր լուրերու կարեւոր ամփոփում մը:

Սառնալէտի Գագարը 1966, Նոյեմբեր 7ին, Սուիումիի մէջ (Կովկաս) «Թաֆուն» եկեղեցին շատ մեծ բացօղեայ ժողով մը ունեցաւ: Ապաշարութեան հրաւերին վրայ ֆարասուն եւ եօրը երիտասարդներ Քրիստոսը ընդունեցին ու տեղւոյն վրայ մկրտուեցան Սեւ ծովուն մէջ, նիւզ առաւելական օրերու օրինակին պէս:

Կանխապէս զիրենք լուսարանելու ժամանակ չի կար: 50 տարիներու համայնավար տիքարորութեէ յետոյ, առանց Աստուածաշունչի կամ ուրիշ Բրիտանոնական գիրքերու, եւ առանց աստուածաբանական նեմարանի «Թաֆուն» եկեղեցիին պատօճեաներուն կը պակսի հարկ եղած կրօնական պատրաստութիւնը: Բայց ոչ ալ Փիլիպպոս սարկաւազը ունէր նման պատրաստութիւն, ու երբ ներքինին հետ ժամու մը չափ խօսակցելու առիքը ունեցաւ, ներքինին խնդրեց որ զինք մկրտէ. «Եթէ բոլոր սրտով կը հաւատաս, կարելի է.» ըսաւ Փիլիպպոս. (Գործ Ը. 36—38): Ո՛ր Քրիստոսը որդի Աստուծոյ ընդունելուն հիման վրայ զինք մկրտեց:

Սեւ Ծովը բաւական ջուր ունի, ու «Թաֆուն» եկեղեցին վերսկսած է առաւելական շրջանի սովորութիւնները:

ուչիթելսֆայա կազերա (Ռիսուցչին պարբերաբերը) իր 1966, Օգոստոս 23ի թիւին մէջ լուր մը կը հաղորդէ թէ Ռոսթով — Տօնի վրայ — ֆաղաֆին Մկրտչականները մերժած են իրենց համայնքին անդամները արձանագրել՝ անհնազանդ գտնուելով օրէնքին, ու իրենց այսպէս ըսած «ղեկավարներուն» որոնք համայնավարներու կողմէ նշանակուած են, ու փողոցներուն մէջ ցոյցեր կատարած են:

Մայիս մէկ էր: Ինչպէս որ Թիսուս հրաժեմներ ըրաւ Եաբար օրերուն՝ իրեն Փարիսեցիամիտ հակառակորդներուն ասպարէզ կարգալու համար, նոյնպէս

Գաղնի եկեղեցին կ'ընտրէ համայնավար տօնախմբութեան օրեր՝ սպարէզ կարգալու համար իրենց կանոններուն:

Մայիս մէկը համայնավարներուն մեծ ցոյցերու օրն է, ցոյցեր որոնց ամէնոք պարտի մասնակցիլ: Բայց այս անգամ, Ռուսաստանի երկրորդ մեծ ոյժը «Թափուն» եկեղեցին եւս երեւցաւ փողոցներուն մէջ:

Ներկայ եղան 1500 հաւատացեալներ: Ձիրենք մղող ոյժը Աստուծոյ սէրն էր լոկ: Գիտէին թէ իրենց ազատութիւնը կը վտանգէին: Գիտէին թէ իրենց կը սպասէր բանտի սովամահութիւն եւ խոռտանգում:

Ռուսաստանի մէջ իւրաքանչիւր հաւատացեալ գիտէ Պարեօլի Աւետարանական քրիստոնէականերուն տպած «Գաղնի Յայտարարութիւնը» որ կը նկարագրէ թէ Քուլունտա զիւզին իոյր Հմարա Բանտին մէջ մեռած իր ամուսնոյն մահուան գոյժը ինչպէս ընդունեց: Հիմա չօրս փոքրիկներով որբեւայրի մնացած էր: Երբ իր ամուսնոյն դիակը տուն հասաւ, անոր ձեռներուն վրայ տեսաւ ձեռնակապերու հետքերը: Ձեռները, մատներն ու ոտներուն ներքանը անուշիտէն այրուած էին: Ստամոքսէն վար դանակի խոցեր կային: Աջ ոտը ուրած էր: Երկու ոտներուն վրայ ալ ձեծի նշաններ կային: Ամբողջ մարմինը ձեծի պատճառած վերքերով ծածկուած էր:

Ամէն մէկ հաւատացեալ որ Ռօսթով — Տօնի վրայ քաղաքի ցոյցին մասնակցելու եկած էր գիտէր թէ վերագրեալ բախտը իրեն ալ կրնար վիճակուիլ: Այսուհանդերձ եկան:

Բայց իրենք գիտէին նաեւ թէ իր դարձի գալէն միայն երեք ամիս յետոյ նահատակուող այդ սիրելիին բաղման ատեն յուղարկաւորութեան բափօրին մասնակցող հաւատացեալներուն ձեռքը կային ազդաբարտեր (փլաբարտ) որոնց վրայ սուրբ գրական խօսքեր տպուած էին, ինչպէս.

«... Ինձի համար՝ ապրիլը Քրիստոս է, ու մեռնիլը օգուտ:»

«Մի վախճաք անոնցմէ որ մարմինը կը սպաննեն, ու չեն կրնար հոգին սպաննել:»

«... Խորանին ներքեւ տեսայ այն մարդոց հոգիները, որոնք սպաննուեցան Աստուծոյ խօսքին համար:»

Այս մարտիրոսին օրինակը Ռօսթով քաղաքի ժողովուրդին ներշնչում եղաւ: Անոնք փողոցը՝ փոքրիկ տան մը շուրջը հաւաքուեցան, մտակայ տանիքներուն վրայ՝ ուրիշներ ծառերու վրայ՝ Յիսուսի ժամանակ ծառ ելլող Ջաֆէոսին պէս: ՈՒրսուն հոգի դարձի եկան, մեծ մասը երիտասարդներ: Ասոնցմէ քան եւ երեքը նախկին <օսոսօլ>ներ էին. (Երիտասարդաց համայնավար կազմակերպութիւն):

Հաւատացեալները քաղաքին մէջէն քալելով եկան Տօն գետի ափը ուր Մկրտուրիւնը տեղի ունեցաւ:

Համայնավար օստիկաններ վրայ հասան ինքնաւարժերով ու պաւստանցիներ հաւատացեալները: Մտադրած էին դեկավար եղբայրները ձերբակալել: (անուուտ 1500 հոգի չէին կրնար ձերբակալել): Հաւատացեալները անմիջապէս ձերբազրելով ջերմեռանդ աղօթք բարձրացուցին Աստուծոյ խնդրելով որ իր ժողովուրդը պաւստանէ ու այդ օրուան պաւստամունքը կարելի ընէ: Յետոյ եղբայրներ ու քոյրեր կայնեցան ուս ուսի տուած՝ կազմելով քրջանակ մը առաջնորդող եղբայրներուն բոլորտիքը, Յուսալով թէ այս կերպով օստիկանները կրնան ետ կեցընել ձերբակալելէ: Ետ լարուած էր կացութիւնը:

Ուշիքելլւայի Կազբա կը գրէ թէ Ռօստովի «ապօրինի» Մկրտչական կազմակերպութիւնը գաղնի տպարան մը ունի: (Սկրտչական) իրենց առումով կը նշանակէ Աւետարանականներ եւ Պէնտէկոստէի եկեղեցիներ): Իրենց տպած թերթիկներով երիտասարդութեան կոչ կ'ընեն որ հաւատարիմ մնան իրենց հաւատին: Այդ գաղնի հրատարակութիւններէն մէկը ուղղուած է քրիստոնէայ ձեռնդաց «որ իրենց զաւակները յուղարկաւորութեան տանին, որպէս զի անոնք վարժուին անցաւոր բաներու մասին չմտահոհուիլ.» Մնողաց կը յորդորուի նաեւ որ իրենց զաւակներուն տան քրիստոնէական դաստիարակութիւն որպէս հակարոյն դպրոցներու մէջ անոնց տրուած անաստուածութեան քոյնին:

Նոյն պարբերաբերքը իր յօդուածը կը վերջացնէ սա հարցումով. «Ինչու՞ է որ ուսուցիչները այսօր երկչոտութեամբ կը յարաբերին ընտանիքներու հետ ուր մանուկները կը յիմարեցուին (կրօնի միջոցով):»

Այս «Ռուսուցիներ Պարբերաբերքը» կը նկարագրէ նաեւ ծածկաբար մկրտող գաղնի պաւստաններուն դատավարութիւնը:

«Որպէս վկայ կանչուած երիտասարդ հաւատացեալները համայնավար դատարանին հանդէպ ասպարէզ կարգացողի արհամարհուող դիրքի մէջ էին: Ցասումով ու մոլեռանդօրէն վարուեցան: Հանդիսատես երիտասարդուիները երեսունով կը դիտէին ամբաստանեալները, իսկ տեսնութիւնով՝ անաստուած ամբօրը.»

«Թափու» եկեղեցիին անդամները Ռուսաստանի համայնավար կուսակցութեան կեղբոնատեղիի առջեւ հաւատելով աւելի ազատութիւն պահանջած են ձեռնուելու ու բանտուելու վտանգին յօժարաբար ենթարկելով ինքզինքնին:

Մեր ձեռքին մէջ ունինք գաղնի փաստաթուղթ մը Սովետ Միութեան «ապօրինի» Աւետարանական Մկրչականներու կողմէ հրատարակուած — (համայնավարներու հակակօտին ներքեւ գտնուող «Մկրտչական Միութիւն» մըն ալ կայ որուն ղեկավարն է մատնիչ Քարէվ որ անհամար մարդոց ջարդարար համայնավարներու <մարդասիրութիւնը> կը զովաբանէ, եւ <Սովետական կեանքը Այսօր> 1963 թիւ 6ի մէջ հոն տիրող «ազատութիւնը» կը փառաւորէ:) Այս փաստաթուղթը ծածուկ միջոցներով Արեւմուտք բերուած է:

Այդ փաստաթուղթին մէջ կը պատմուի հրապարակային հերոսական ցոյցի մը մասին որ տեղի ունեցած է Մոսկովայի մէջ:

Յայտարարութիւնը բարգմանաբար կուտամ. — Կարելոր Հաղորդագրութիւն.»

«Սիրելի եղբայրներ եւ Քոյրեր, Օրհնութիւն ձեզի եւ խղաղութիւն Աստուծմէ եւ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսէ:»

«Կը փութանք ձեզի իմացնել թէ Աւետարանական Մկրտչական Քրիստոնէայ եկեղեցիներու պատուիրակները, բունով հինգ հարիւր, որոնք 1600, Մայիս 16 ին Մոսկովա ուղղուեցան իւխանութեան կեդրոնական մարմինին միջամտութիւնը խնդրելու մտով, համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի (Խ.Շ.Մ.) շէնքը մտան տեսակցութիւն մը խնդրելու համար:

«Ընդհանուր Քարտուղար Պրէժնէվին ուղղուած աղերսագիր մը յանձնեցինք:»

Յայտարարութիւնը կուելցնէ նաեւ թէ այդ 500 պատուիրակները ամբողջ օրը շէնքին առջեւ կայնած սպասեցին: Մոսկովայի մէջ համայնավարութեան ղէմ հրապարակաւ կազմակերպուած առաջին ցոյցն էր այս: Կազմակերպողներն ալ Թաֆուն Եկեղեցիի պատուիրակներն էին: Օրուան վախճանին Պրէժնէվի ուղղուած երկրորդ խնդրագիր մը տուին, որուն մէջ կը գանգատէին թէ մի «ընկեր» Սրբօկանով մերժած էր իրենց խնդրագիրը փոխանցել Պրէժնէվի, ու սպարնացած էր իրենց:

500 պատուիրակներ փողոցը մնացին ամբողջ զիշեր: Ինքնաշարժով անցնող անձանքներ ադտեղութիւն ու ցեխ կը նետէին իրենց վրայ ու կ'անարգէին զիրենք: Թէպէտեւ կանձրէւէր ու զէս վերաբերմունք կը տեսնէին, մինչեւ առաւօտ կեցան Կոմկուսի կեդրոն. կոմիտէի շէնքին առջեւ:

Յաջորդ օրը առաջարկուեցաւ որ 500 եղբայրներ շէնք մը մտնեն ուր կրնային երկրորդական աստիճանի համայնավար պաշտօնէաներ, տեսնել, բայց

«գիտնալով որ պատժեանք տեսնելու եկող հաւատացեալները յաճախ գանակածուած են երբ առանց վկայի շէնք մտած են, պատուիրակութիւնը միաձայնութեամբ մերժեց առաջարկը, եւ շարունակեցին սպասել որ Պրէժնէվ գիրենք տեսնէ:

Յետոյ անխուսափելիին պատահեցաւ:

Ժամը 1.45 ին (Կ.Ե.)՝ քան եւ չորս օրօպիւսեր եկան եւ զազանային վրէժխնդրութիւն ըրին հաւատացեալներուն դէմ: ««Ըրարու ձեռք բռնած շրջանակ մը կազմեցինք ու մեր կեանքին լաւագոյն օրերն անոնք են երբ կրնանք մեր խաչը կրել» երզը երգեցինք: Գաղտնի ոստիկանները մեզ ձեռնելու սկսան՝ պատահի կամ ձերի խորութիւն չյնելով. Շարքերէն զուրս քաշելով հարուածներ կուտային անոնց երեսին, զլխուն, ու կը հրէին զանոնք փողոցին մէջտեղը: Եղբայրներէն ոմանք մազերէն բռնած դէպի օրօպիս կը քաշուէին: Երբ ոմանք այդ վայրէն հեռանալ փորձեցին՝ այնքան ձեռնուեցան որ ուշակորոյս ինկան: Օրօպիւսերը հաւատացեալներով լեցնելէ յետոյ անձանօր վայր մը տարին: Մեր եղբայր ու հոյրերուն օրօպիւսերուն մէջ երգած երգերուն ձայնը կը հասնէր մեզի: Այս բոլորը պատահեցաւ մեծ բազմութեան մը աչկերուն առջեւ:»

Յաջորդ դրուագը աւելի զեղեցիկ է: Հինգ հարիւրը ձերբակալուելէ՝ ու անուշաւ չարչարաններու ենթարկուելէ յետոյ, Եղբայր Կ. Վինս, եւ ուրիշ ականաւոր եղբայր մը, Հօրէվ, երկուքն ալ Քրիստոսի հօտին ճամարիտ հովիւներ, տակաւին քաջութիւնը ունէին նոյն Կեդրոնական Կոմիտէին դիմելու — ճիշդ ինչպէս Յովհաննէս Մկրտչի ձերբակալուելէն յետոյ Յիսուս իր երապարակային գործին սկսաւ նոյն տեղը եւ այն նոյն խօսքերով՝ որոնց պատճառաւ Յովհաննէս Մկրտիչ տառապած էր — «Ապաշխարեցէք, վասն զի երկնից Թագաւորութիւնը մօտեցած է:»

Վինս եւ Հօրէվ հարցուցին թէ ձերբակալուած պատուիրակները ո՞ր էին, եւ պահանջեցին անոնց ազատ արձակումը: Այս երկու քաջ եղբայրները պարզապէս աներեւութացան: Ետքը իմացուեցաւ թէ անոնք Լէֆօրթովսայի բանտն էին:

«Թափուն» եկեղեցիի այս քրիստոնէաները վախցան: Ոչ: Ուրիշներ իրենց ազատութիւնը բանկազին չսեպեցին եւ յայտարարութիւնը կրկին երատարակեցին, պատմելով ամբողջ անցուդարձերը, եւ վկայելով՝ «Քանզի ձեզի (ճնորհ) տրուեցաւ Քրիստոսի համար՝ ոչ թէ միայն անոր հաւատալ, հապա անոր համար չարչարուիլ ալ.» Փիլիպ. Ա. 29: կը իրախուսէին եղբայրները ըսելով, «Որպէս զի այս նեղութիւններուն մէջ ձեզմէ մէկը

չխախտի, Բանգի դուր ինքնիրեննիդ գիտէ որ մենք այս բաներուն համար կեցեր ենք:» (Ա. Թեապ. Գ. 3): Անոնք նաեւ Եբրայեցոց ԺԲ, 2 ը մէջքերուն ըբած էին, «Յիսուսի նայինք, մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին, որ այն ուրախութեան համար որ իր առջեւ կեցած էր, խաչը յանձն առաւ, ամօրը արհամարեց:»

«Թափուն» եկեղեցին Ռօսթովի, Մոսկովայի ու Ռուսաստանի բոլոր մասերուն մէջ պայքարած է համայնավարներու՝ անաստուածութիւնով երիտասարդութիւնը բունաւորելու ջանքին դէմ՝ և պաշտօնական եկեղեցիի դաւանան ղեկավարներուն դէմ՝ իրենց գաղնի յայտարարութիւնով ուր կ'ըսեն, «Մեր օրերուն սատանան կը հրամայէ և «եկեղեցին» կ'նդունի այն բոլոր որոշումները որոնք Աստուծոյ պատուիրաններուն հակառակ են.» (Մէջքերունը Փրաւտա Ուիլքինսի ի 1966, Հոկտ. 4 թիւն.)

Փրավտա Վօսթօֆա հրատարակեց երեք եղբայրներու դատավարութիւնը — Ալէքսի Նէվէրով, Պօրիս Կարմաշօ և Աֆսէն Ջուպով, որոնք խումբեր կազմակերպած էին Ամերիկայէն ձայնասփռուած Աւետարանի պատգամներ ունկնդրելու: Իրենք եկած պատգամները ժապաւէնի վրայ առած՝ գտնոնք ուրիշներուն կը փոխանցէին:

Անոնք ամբաստանուեցան նաեւ «օրջապատոյանը» և «Գեղարուեստական օրջանակ» անուններու տակ գաղտնի Աւետարանչական ժողովներ կարգադրած ըլլալուն յանցանով: Այսպէս կաշիստի «Թափուն» եկեղեցին ինչպէս կ'աշիստէր սկզբնական եկեղեցին Հոովմի գետնադամբաններուն մէջ:

«Սովիէրսֆայա Մոլտավիա» (1966, Սեպտ. 15. թիւ) կը գանգատի թէ «Թափուն» եկեղեցին կրօնական գրոյկներ կը բազմագրէ: Հրապարակներ կը հաւաքուին, թէպէտեւ օրէնքով արգիւտած է այս, ու տեղէ տեղ կը օրջին Քրիստոսը վկայալու համար:

Նոյն թերթը կը նկարագրէ թէ ինչպէս երեք պատանիները ու չորս երիտասարդուհիներ Ռէնիէն Չիզինաու գացող շոգեկարքին մէջ ֆրիստոնէական սա երգը կերգէին, «Նուիրենք մեր երիտասարդ կեանքը Քրիստոսի:» Կրագրողը իր պոռկուումը չէր ծածկեր Բանի որ այս հաւատացեալները «փողոցներուն վրայ, կայարաններու մէջ, շոգեկարքի ու օրօպիստերու մէջ, և նոյնիսկ պետական հաստատութիւններու մէջ կը ֆարգէին:» Նորէն այսօր Ռուսաստանի «Թափուն» եկեղեցին է որ կը տեսնենք իր գործօն դերին մէջ: Երբ հրապարակաւ երգած ըլլալու ոնիրին համար այս ֆրիստոնէաններուն դատավիճար տրուեցաւ, դատապարտեալները

ծունկի եկան ու ըսին.» «Մեր անձերը Աստուծոյ ձեռքերուն կը յանձնենք: փառք կուտանք Քեզի, Տէր, որ մ'եզի արտօնութիւնը տուիր այսհաւատքին համար տառապելու: Ապա հանդիսատեսները «մոլէռանդ» Մատանի աղաջնորդութեամբ սկսան դատարանին մէջ երգել նոյն հոգեւոր երգը զոր իրենց եղբայրները երգած ըլլալուն համար ճիշտ այդ պահուն բանտի ու տանջանքի դատապարտուած էին:

Գոփսէակ եւ Չահարովա գիւղերու մէջ եկեղեցի գոյութիւն չունի. ուստի հաւատացեալները Մայիս մէկին պաշտամունքի կարգադրութիւն մը ըր ն անտատին մէջ:

Քրիստոնեաները հոգեւոր հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն նաեւ ձննդեան տարեդարձ տօնելու պատրուակով. (Շատ մը քրիստոնեայ ընտանիքներ որոնք 4—5 անդամներէ կը բաղկանան, իրենց զաղտնի աղօթաժողովները ծածկելու համար տարեկան երեսուն եւ հինգ «ձննդեան տարեդարձ» կը սարքեն:)

Ոչ բան եւ ոչ ալ շարչարան կրնայ սարսափ տալ «Թափուն» եկեղեցիի քրիստոնեաններուն: Ինչպէս սկզբնական եկեղեցիին պատահեցաւ, հալածանքը կը խորացնէ անոնց նուիրումը:

Փրավտա Ուրէյնի (1966, Հոկտեմբեր 94 թիւ) կը գրէ Ռուսաստանի «Թափուն» եկեղեցիի ղեկավարներէն եղբայր Փրոֆօֆիէվի մասին, թէ ինչպէս երբեք անգամ բանտուած՝ բայց ազատ արձակուելուն պէս նորէն զաղտնաբար կիրակնօրեայ յարոցներ կազմակերպած է: Հիմա նորէն ձերբակալուած է ան:

Իր պատրաստած գաղտնի յայտարարութիւնը կ'ըսէ, «Մարդկային կանոններու ենթարկուելով՝ (սա կը նշանակէ նամայնավար օրէնքներ) պաշտօնական եկեղեցին ինքզինք գրկած է Աստուծոյ օրհնութիւններէն:»

Երբեք միւ երեսակայէք Արեւմտեան երկիրներու բանտ մը երբ լսէք թէ Ռուս եղբայր մը Բանտ դրուած է:

Ռուսակս՝ բանտ կը նշանակէ սովատնջութիւն, շարչարանք եւ ուղեղի լուացում:

Նաուա ի րէլիեիա (Գիտութիւն եւ կրօն), 1966, թիւ 9ի մէջ կը տեղեկագրէ թէ քրիստոնեաները Աւետարանական գրութիւններ կը ցրուեն Օկոնիօֆի (Թայմ բերրի պէս բերր մը) կողմին ներսի կողմը գետեղելով զանոնք: Գիրքեր կը ցրուեն որոնց վրայ «Աննա Քարէնինա» գրուած է՝ (Լէօ Թօլստոյի մէկ վեպին խորագիրը.) բայց մէջը Աստուածաւունջի մաս մը կայ:

«Անոնք երգեր կ'երգեն: Եղանակը «Համայնավար Միջազգայնական»ինն է, բայց բառերը Քրիստոսի Փառաբանութեան խօսքեր,» կը գրէ Քազախստանցայ Փրավտան, (1966, Յունիս 30-թիւ):

Սիպերիոյ Քուլունտա ֆաղափին մէջ հրատարակուած նամակ մը կը նշանակէ Մկրտչականներու պաշտօնական ղեկավարները ցոյց տալով թէ անոնք եկեղեցին ու անոր նժամարիւմ ծառաները կործանած են համայն աշխարհի մէջ, ինչպէս որ ֆահաճեցանքը, ղալիքներն ու փարիսէցիները Յիսուս Քրիստոսը մատնեցին Պիղատոսի:» Բայց հաւատարիմ «Թափուն» եկեղեցին կը ցարունակէ գործել:

Քրիստոսի հարսը կը ցարունակէ ծառայել Իրեն: Համայնավարները կը խոստովանին թէ ես իրաւունք ունիմ երբ կը պնդեմ թէ «Թափուն» եկեղեցին համայնավարներ կը շահի Քրիստոսի: Կարելի է գտնոնք շահիլ:

«Պափնսփի Բապօի» (Աշխատարար Պափն) իր 1966, Ապրիլ 27 բուով կը հրատարակեն համայնավար երիտասարդներու լիկայի անդամուծի Դանիա Չիուկունովայի մէկ նամակը զոր համայնավար իշխանութիւնը ձեռն ձգած էր: (Դանիա Քրիստոսի նուիրուած էր): Ահա թէ ինչ կը գրէր:

Սիրելի հորաճոյր նատիա, Բեգի կ'ուղարկեմ մեր Տէրոջ օրհնութիւնները: Հօրաճոյր Նատիա, Ան ո՛րչափ կը սիրէ զիս: Իր առջեւ ոչինչ ենք մենք: Հօրաճոյր Նատիա, կը հաւատամ թէ կը հասկնաս սա խօսքերը, «Սիրեցէ՛ք ձեր բժնամիները, օրհնեցէ՛ք գտնոնք որ ձեզ կանիծեն: Բարիք ըրէ՛ք անոնց որոնք ձեզ կատեն, ու աղօթեցէ՛ք անոնց համար որ ձեզ կը շարչրկեն ու կը հալածեն:»

Երբ այս նամակը երեւան ելաւ՝ այդ ֆոյրը եւ ցատ ուրիշ երիտասարդ համայնավարներ Քրիստոսի Բերած Փիրըր Սէրէպրէնիֆով Էդրայրը բանտարկեցին: Իր տուած ֆարզներէն մէկուն խօսքերը մէջբերում կ'ընէ համայնավար թերթ մը, «Մենք մեր Փրկչին պէտք է հաւատանք ինչպէս հաւատացին առաջին բրիտոնները: Մեր զլխտուր կանոնագրիքը Աստուածաւանդն է: Անկէ դուրս ուրիշ կանոն չենք հանչնար: Պէտք է փութանք մեղքէ ազատել մարդիկ, մանաւանդ երիտասարդութիւնը:»

Երբ իրեն մատնանիւ ըրին թէ Քրիստոսի մասին երիտասարդութեան խօսիլը արգիլուած է Սովետ օրէնքով, ան կը պատասխանէ. «Մեզի համար միակ օրէնքը Աստուածաւանդն է,» — ցատ բնական պատասխան մը հոն ուր անաստուածական անգուր տիքարարան կը տիրէ երկրին:

Համայնավար թերթը յետոյ կը նկարագրէ «վայրենի» պատկեր մը. «Պատանիներ ու դեռատի աղջիկներ հոգեւոր երգեր կ'երգեն, մկրտութեան արարողութիւնը կ'ընդունին, ու կը հետեւին բժնամիւն սիրելու վնասաբեր ու նենգ վարդապետութեան:»

«Պափնսփի Բապօի» կը գրէ, թէ ցատ մը պատանի եւ պատանուիներ՝

որոնք համայնավար երիտասարդաց կիկայի անդամ են՝ իրականութեան մէջ
ֆրիստոնեայ են: Յօդուածը կը վերջացնէ սա խօսքերով, «Համայնավար
Վարժարանը ո՛րքան անզօր, ու ո՛րքան տաղտկալի եւ լոյսէ զուրկ եղած
ըլլալու է... որ հովիւները՝ անոր աւակերտները անտարբերութեամբ վարուող
ուսուցիչներուն ձեռքէն խլելու կարող կ'ըլլան:»

1966, Յունիս 30-ի <Քաղաքաքանայա Փրավտան> զարեանով
կ'արտայայտուի երբ կը հասկցուի թէ բարձրագոյն նիւթերով ամէնէն
յառաջադէմ աւակերտը ֆրիստոնեայ մանչ մըն է:

Քիրկիզստանայա Փրավտա (1966, Յունուար 17 թիւ) զադսնի
ֆրիստոնեաներու հրատարակած՝ մայրերու յատուկ՝ քերքիկէն մէջքերում կ'ընէ.
«Մեր ջանքերն ու աղօթքները միացնենք մեր զաւակները օրօրոցէն սկսեալ
նուիրել Աստուոյ... Ազատենք մեր զաւակները աշխարհի ազդեցութենէն:»

Այս ջանքերը արդիւնաւոր եղած են: Համայնավար թերթերը իրենք վկայ
են ասոր: Քրիստոնէութիւն յառաջ կ'երթայ երիտասարդութեան մէջ:

Ռուսաստանի Ձէլիապինսք քաղաքի մէկ թերթը կը նկարագրէ թէ
համայնավար երիտասարդաց կիկայի անդամուսի Նիհա ինչպէս ֆրիստոնեայ
եղաւ զադսնի ֆրիստոնէական հաւաքոյթի մը ներկայ ըլլալով:

Սովիէրստայա Ճուսրիցիա (1966, թիւ 9) կը նկարագրէ այսպէս
զադսնի հաւաքոյթ մը: «Ան տեղի կ'ունենայ կէս գիշերին: Ծածկաբար՝ եւ
նոյնիսկ իրենց շուքէն վախճալով՝ մարդիկ ի մի կուգան չորս կողմէն:
Եղբայրները ցած ձեղունով սենեակին մէջ այնքան կը խնդուին որ ծունկի
զալու բարար տեղ չիկայ: Կարն միջոցի մէջ օդը ապականելով՝ նախնական
ձեւով քարիւղի լապտերը կը մարի: Բոլորին երեսն ի վար քրտինք հոսելու կը
սկսի: Փողօցին վրայ Տէրոջ ծառաներէն մէկը պահակ դրուած է
ոստիկաններէն զգուցանելու համար աղօթողները:» Բայց Նիհա կը յիշէ թէ
ինչպիսի զուրգուրանով զինք ընդունած էին նման ժողովի մը մէջ, ու կ'ըսէ,
«Անոնք կուսաւորող մեծ հաւատ ունէին ինչպէս եւ ունիմ հիմա —
հաւատ առ Աստուած: Ան է որ մեզ իր հովանիին տակ կ'առնէ: Զիս
հանչող Քոմսոմոլներ բող ինծի չբարեւեն երբ քովէս անցնին: Թող ինծի
նային արհամարհանով ու կոչեն զիս <Մկրտչական> որպէս թէ ապստակելու
պէս: Թող ընեն այդ ամէնը: Ես իրենց կարօտ չեմ:»

Իրեն պէս շատ մը երիտասարդ համայնավարներ որոշած են Քրիստոսի
ծառայել մինչեւ վերջը:

1967, Սոգոս. 18-ի Քաղաքաքանայա Փրավտան կը նկարագրէ
եղբայրներ Քլասըն, Պոնտար եւ Թէլէդիին զատավարութիւնը: Զըսուիր թէ

ի՞նչ վճիռ տրուեցաւ, բայց իրենց յանցանքը հրապարակուեցաւ: Մանուն կը սորվեցնէին Քրիստոսի մասին:

1967. Յունիս 15-ի թիւ «Սովիեթսոյա Քիրդիզիա» բողոք կը վերցնէ թէ բրիտանացիները պատճառ կուտան որ պետութիւնը իրենց դէմ օրինական միջոցներ ձեռք առնէ: Որով անմեղ համայնավար իշխանութիւնները՝ որոնք յամառ բրիտանացիներու կողմէ կը պարտադրուին զանոնք ձերբակալելու (դուրսը ազատ մնալէ հաճոյք չեն առնէր.) նորէն ուրիշ խումբ մը եւս ձերբակալած են: Իրենց ոճիրը ոչ օրինաւոր տպարան (15 բազմաբողմ մեքենայով եւ 6 զիրք կազմելու մեքենայով) ունենալնին էր, որ կը գործածուէր բրիտանական զբաղանւորին տպելու:

Փրավտա (1968. Փետր. 21) կը տեղեկագրէ թէ հազարաւոր կիներու եւ աղջիկներու կրած գօտիներուն ու ժապաւէններուն վրայ Ս. Գրոց համարներ եւ աղօթքներ տպուած ըլլալը երեւան հասնուած է: Պետական հետազոտութիւնով երեւան եկաւ որ այս նոր ձեւը գործադրողը (այս մէքառը արեւմուտքի ալ կը յանձնարարեն.) չէր ուրիշ մէկը եթէ ոչ համայնավար օստիկանութեան բրիտանացի անդամ կիւպէրքցի եղբայր Սրասիւոնք էր: Թէրբը կը յայտարարէր անոր ձերբակալութիւնը:

Երբ «Թափուն» եկեղեցին բրիտանացիները համայնավար դատարան տարուին, անոնց տուած պատասխանները Աստուծմէ ներքեցուած կ'ըլլան: Դատաւոր մը հարցուց. «Ինչու՞ արգիլուած աղանդի մը կը հրապուրես մարդիկ:» Քրիստոնէայ բոյր մը պատասխանեց. «Մեր նպատակն է ամբողջ աշխարհը Քրիստոսի Եսիլ:»

«Ձեր կրօնը հակազիտական է,» յարեց հեզնոտ դատաւոր մը ուրիշ դատավարութեան մը առթիւ, որուն ի պատասխան՝ ամբաստանեալ ուսանողուհին ըսաւ, «Դուք աւելի՞ գիտութիւն ունիք քան Այնճայն, քան Նեւտոն: Ասոնք հաստատեալներ էին: Մեր տիեզերքը կը կրէ Այնճայնի անունը: Երկրորդական Վարժարանի մէջ սորվեցայ թէ անոր անունը Այնճայնեան տիեզերք է: Այնճայն կը գրէ: «Եթէ մենք հրէութիւնը մաքրենք մարգարէներէն, եւ Յիսուսի սորվեցուցած բրիտանացիները՝ վերջը աւելցած բաներէն, մասնաւորապէս կղերական մեքենայութիւններէն, այն ատեն կունենանք կրօնք մը որ կրնայ աշխարհը փրկել բոլոր ընկերային շարիճներէ: Իւրաքանչիւր մարդու սրբազան պարտականութիւնն է ընել իր լաւագոյնը որպէս զի այս կրօնը յաղթանակէ:» Եւ յիշեցէք մեր մեծ բնախօս Փաւլօսը: Մեր զիրքերը չեն՞ արձանագրած թէ ան բրիտանացի մըն էր: Նոյնիսկ Մարքոս, իր «Տաս Քափիթալ» (Դրամագլուխը) երկրին նախարանին մէջ կ'ըսէ,

«Քրիստոնէութիւնը մանաւանդ իր բողոքական ձեւով, խտեւ կրօնն է մեղին փնացուցած նկարագիրները վերափոխելու համար:» Իմ նկարագիրս մեղով փնացած էր: Մարքս ինձի սորուեցուցած է քրիստոնէայ ըլլալ որ նկարագիրս վերափոխուի: Ինչպէս կրնամ, դուք Մարքսիսդներդ զիս դատել սուր համար:»

Շատ դիրքին է հասկնալ թէ դատաւորը ինչու՛ պապանձեալ մնաց:

Նոյն ամբաստանութեան՝ թէ քրիստոնէութիւնը հակագիտական է՝ ուրիշ քրիստոնէայ մը դատարանին մէջ սապէս պատասխանեց: «Պր, դատաւոր, վստահ եմ թէ Սիմփսընի չափ մեծ գիտնական մը չէք, որ էլորոֆորմը եւ շատ ուրիշ դեղեր գտաւ: Երբ իրեն հարցուեցաւ թէ ինչ գիւտ մեծագոյնը կը նկատէր, պատասխանեց: «Քլորոֆորմը չէր, իմ մեծագոյն գիւտս եղաւ այն իրողութիւնը թէ ես մեղաւոր մըն եմ, եւ թէ կրնայի փրկուիլ 'Աստուծոյ ցնորհով':»

«Թափուն» եկեղեցիի զաւակներուն քրիստոնէութեան ի նպաստ տուած մեծագոյն ապացոյցը իրենց հաւատքին համար ամէն ինչ, նոյնիսկ իրենց կեանքը զոհելու յօժարութիւնն է: Այդ եկեղեցին կը կազմէ՝ Ափրիկէի մեծ առակեալ Ալպերթ Եվայցըրի խօսքով՝ «նուիրական հաղորդութիւն մը բոլոր անոնց միջեւ որոնք ցաւին դրոժը ունին,» այն հաղորդութիւնը որուն կը պատկանէր Յիսուս, Վիտերու Տէր եղող Անձը: «Թափուն» եկեղեցին իր փրկչին հանդէպ ունեցած սիրոյ կապով միացած է Անոր: Նոյն կապը եկեղեցիին բոլոր անդամները իրարու կը միացնէ: Աւստրիի մէջ չկայ մէկը որ կրնայ պարտութեան մատնել զանոնք:

Գաղտնի միջոցով դուրս եկած նամակի մը մէջ «Թափուն» եկեղեցին կ'ըսէ: «Ձեռք աղօթք որ աւելի ընտիր քրիստոնէաներ ըլլանք, հապա՛ որ ըլլանք միայն այնպիսի քրիստոնէաներ որ Աստուած մտադրած է որ ըլլանք — քրիստոսանման քրիստոնէան եր, յայտնե՛ք քրիստոնէաներ որոնք Աստուծոյ սիրոյն համար յօժարութեամբ կը կրեն Քրիստոսի հաչը:»

Յիսուսի վարդապետութեան հետեւելով՝ հաւատացեալները հարցութարցուած ատէն, կամ դատարանին մէջ՝ օձերու պէս խորագէտ են, ու իրենց ղեկավարներուն անունները միտ կը մերժեն յայտնել:

Փրավտա Վուրօֆա (1966, Յունուար 15 թիւ) կը գրէ թէ ամբաստանեալ Մարիա Սէվչիուֆի երբ հարցուեցաւ թէ ով զինք Քրիստոսի առաջնորդած էր, պատասխանեց, «Աստուած զիս իր համայնքին քառեց:» Ուրիշի մը երբ հարցուեցաւ, «Ո՞վ է ձեր ղեկավարը:» «Մենք մարդկային ղեկավար չունինք,» եղաւ պատասխանը:

Երբ ֆրիստոնեայ պատանիներուն հարցուցին թէ ո՞վ սորվեցուցած էր իրենց կարմիր փողկապները մէկդի դնել ու պիտնիրներու (սկառու) Եարֆերէն հեռանալ: Անոնք պատասխանեցին թէ այս բանը մէկէն սորված չէին, ու իրենց ազատ կամֆովը ըրած էին:

Թէպէտէ կարգ մը տեղեր «սառնալեռի» գագաթի ծայրը կ'երևանայ, ուրիժ տեղեր ֆրիստոնեաներ ինքնամկրտութիւն կը կիրարկեն իրենց ղեկավար հովիւներու ձերբակալութեան պատճառ չտալու համար: Կարգ մը տեղեր ալ թէ մկրտողը եւ թէ մկրտողները դիմակ կը կրեն որպէս զի մէկը չկարենայ զիրենք լուսանկարել:

Ուշիթէլսֆայա Կագերա (1964, Յունուար 30 թիւ) Վօրօնին զիւղի մէջ տրուած անասուածական դասախօսութիւն մը կը նկարագրէ (Վօլնէչիցօ Քօրսիի Երջան): Հազիւ դասախօսը իր հառը աւարտած՝ «հաւատացեալները անասուած վարդապետութեան վրայ հրապարակաւ յարձակիլ սկսան՝ հարցումներ ուղղելով», որոնց չկրցան պատասխանել անասուած դասախօսը: Հարցուցին, «դուք համայնավարներդ ինչ աղբիւրէ կ'առնէք ձեր հոշակած բարոյական սկզբունքները, բայց որոնց դուք չէք հնազանդիք, ինչպէս «մի գողնար, մի սպաններ»» Քրիստոնեաները դասախօսին ցուցուցին թէ այդ բոլոր սկզբունքները առնուած են Աստուածաժուռչէն որուն դէմ համայնավարները կը պայքարին: Դասախօսը բոլորովին այլայլեցաւ եւ դասախօսութիւնը վերջ գտաւ ֆրիստոնեաներուն յարթանկովը:

«Թաֆուն» եկեղեցիին Հալածանքները Կ'աւելան.

Ներկայիս «Թաֆուն» եկեղեցին ֆրիստոնեաները կը տառապին աւելի քան երբեք: Ռուսաստանի մէջ բոլոր կրօններն ալ կը հալածուին: Քրիստոնեաներուն համար սրտանմիկ պարագայ է զիտնալ թէ հրեաները ինչպէս կը հալածուին համայնավար երկիրներու մէջ: Բայց սկզբունքային հալածանքի զլխաւոր թիրախն է «Թաֆուն» եկեղեցին: Սովետ մամուլը մեծ թիւով ձերբակալութիւններու եւ դատավարութիւններու մասին կը զրէ: Տեղ մը ուրսուն եւ երկու ֆրիստոնեաներ թելագարներու ֆով դրուեցան: Քանի մը օր յետոյ ֆանըչորը մահացան: «Երկարատեւ աղօթի» պատճառով: Արդեօք երկար աղօթելը եր՞բ սկսած է մահառիթ ըլլալ: Կրնա՞ք երեւակայել թէ ինչե՞ր ֆառեցին անոնք:

Տրուած տանջանքներուն մեծագոյնը այս է, երբ երեւան ելլէ որ իրենց զաւակներուն Քրիստոսի մասին կը սորվեցնեն, անոնք ձեռնդէն կը խուլին ու ցկեանս կը բաժնուին ալ զիրար շտեմելու պայմանաւ: Առանց այցելութեան իրաւունք ունենալու:

Սովետ Միութիւնը Միացեալ Ազգերու հետեւեալ յայտարարութիւնը ստորագրած է, խտիր չզննելու համար կրթական հարցին մէջ: Յօդուածը կ'ըսէ: «Մենզիք իրաւունք պէտք է ունենան կրօնական եւ բարոյական կրթութիւն ջանքելու իրենց զաւակներուն ըստ իրենց համոզումներուն:» Դաւանան Բարեկ, Սովետ Միութեան Մկրտչականներու Միութեան պատժական առաջնորդը, կը վստահեցնէ թէ վերոգրեալ յօդուածին մէջ յիշուած իրաւունքը ճանչցուած է Ռուսաստանի մէջ, ու միամիտներն ալ կը հաւատան իրեն: Հիմա լսեցէք թէ Սովետ Մամուլը ինչ կ'ըսէ:

Սովիէրսուայա Ռուսիա (1963, Յունիս 4 թիւ.) կը գրէ թէ ինչպէս Մկրտչական Մաքրիմաթուայի վեց զաւակները ընտանիքէն հեռացուեցան, քանի որ այս մայրը անոնց քրիստոնէական հաւատ կը սորվեցնէր, ու պիտի թի կարմիր փողկապ կրելու արգելք եղած էր:

Երբ դատավիճակը լսեց, այս հոյրը ըսաւ, «հաւատի՛ն համար կը տառապի՛մ»: Իրմէ խլուած զաւակներուն սնունդի ծախսը պարտաւոր է հոգալ: Ո՞ր անոնք հիմա անաստուածութիւնով կը բուճուարուին: Ով քրիստոնէայ մայրեր, երեւակայեցէք այս մօր տառապանքը:

Ուշիքելուայա Կազէրա կը գրէ թէ նման փորձառութիւն մը ունեցած են Իկնարիի Մուլին եւ իր կիներ: Դատարը կը պահանջէ որ հրաժարին իրենց հաւատէն, ու կ'ըսէ: «Հնարեցէք Աստուծոյ ու ձեր դուստրին միջև: ՉԱստուած կ'ընտրէք»: Ի պատասխան, «հաւատէ՛ս շեմ հրաժարիք», կ'ըսէ հայրը:

Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ, «Ամէն Բան Բարիի գործակից կըլլայ...» Տեսած են քրիստոնէական կրթութիւն, առած այսպիսի մանուկներ գործնէ իրենց ծնողէն զտելով համայնավար վարժարան դրած էին: Եւ փոխանակ անաստուածութենէ բուճուարուելու՝ տան մէջ իրենց սորված հաւատքը միւս մանուկներուն մէջ տարածած են:

Աստուծոյ խօսքը կ'ըսէ թէ ով որ իր զաւակները Յիսուսէն աւելի կը սիրէ Իրեն արժանի չէ: Այս խօսքը քառ լաւ կը հասկցուի Երկաթէ Վարագոյրին ետեւը:

Փորձէ առանց զաւակներդ տեսնելու ապրիլ քաբար մը, այն ատեն միայն պիտի հասկնաս Ռուսաստան ապրող մեր եղբայրներուն տառապանքը:

Քրիստոնէաները իրենց ծնողական իրաւունքներէն կը զրկուին մինչեւ այսօր: Նորագոյն դէպքը՝ գոր Սովետ մամուլէն կրնանք վաւերացնել՝ Տիկին Սիշի պարագան է: Ըստ Ջնամիա Իունօսի 1967, Մարտ 29 թիւին՝ տիկնոջ

որդին Վաչէւալ իրմէ կը հեռացուի, որովհետեւ Տէրոջ վախով դատարարակած էր գայն:Իսկ Տիկին Զապալիմա (Հապարովսցի) կը գրկուի իր որբուհի բռնիկ Դանիայէն քանի որ անոր «անբնական կրթութիւն» տուած էր (1968, Յունուար 13-ի Սովիէրսֆայա Ռուսիա):

Արդար պիտի չըլլար նկատի ունենալ միայն Բողոքական «Թաֆուն» եկեղեցին:

Ռուսաստանի Օրբոտոմս ֆրիստոնէաները հիմնովին փոխուած են: Անոնցմէ միլիոնաւորներ բանտարկութիւն նաւակած են: Բանտին մէջ չունէին վարդարան, կամ խաչելութեան պատկեր, կամ սուրբերու պատկերներ, ոչ ալ խունկ ունէին, կամ մոմեր: Բանտ դրուած աշխարհականները չունէին իրենց ընկերակցող օժեալ քահանայ ուր քահանայ կար՝ կը պակսէր շուրջառը, ցորենի հացը, օրհնելու զինին, սուրբ Մեռոն, ու չկային ժամագիրքեր աղօթքներ կարդալու: Եւ հասկցան թէ ասոնք անհրաժեշտ չէին, ու կրնային ուղղակի Աստուծոյ մօտենալ աղօթով: Սկսան աղօթել ու Աստուած ալ իր հոգին բափեց անոնց վրայ: Ո՛ր հիմա Ռուսաստանի Օրբոտոմսներուն մէջ իրական հոգեւոր արբեութիւն տեղի կունենայ հիմնապատ ֆրիստոնէութեան հասկցած ձեւով:

Ուրեմն Ռուսաստանի եւ արարական երկիրներուն մէջ եւս «Թաֆուն» եկեղեցի մը գոյացած է որ Օրբոտոմս ըլլալէ աւելի Աւետարանական է բացի մի քանի պարզ ծիսական ձեւերէ: Ան հիմնապատ է ու շատ մօտ Աստուծոյ: Այս եկեղեցին եւս իր առաջնական մարդոցմէ մարտիրոսներ տուած է: Ո՞վ գիտէ թէ Քալուկայի տարէջ արքեպիսկոպոս Երմօկէնը ո՞ր է հիմա: Ան քաջութիւնը ունեցած էր բողոքելու պատրիարքութեան՝ անաստուած համայնավար կառավարութեան հետ սկսած դաւանանական գործակցութեան դէմ:

Թիսուն տարիներ համայնավար վարչածեւ. ու ռուսական մամուլը լի է «Թաֆուն» եկեղեցիին յաղթանակներովը: Անպատմելի է տաժանքը որուն մէջէն կանցնի ան, բայց կը մնայ... ու կանի:

Ռուսմանիայի մէջ մեր ծածուկ միջոցներով սերմը ցանցցինք ռուսական բանակին մէջ: Նոյնը ըրին ուրիշներ Ռուսաստան, եւ ռուսերու կողմէ գրաւուած երկիրներու մէջ: Սերմը պտուղ տուաւ:

Համայնավարները Քրիստոսի քանիլ կարելի է: Անոնք կրնան ֆրիստոնէայ դառնալ. նոյնպէս նկուած բոլոր ժողովուրդները, միայն թէ պէտք է անոնց օգնենք:

Սովետ Միութեան եւ Զինաստանի ու գրեթէ բոլոր համայնավար

երկիրներու «Թափուն» եկեղեցիի յառաջդիմութիւնը ըսածիս ապացոյց է:

Մեր ընկեր ֆրիստոնեաներուն նարսափելի պայմաններու տակ ցոյց տուած գեղեցիկ ոգին Ռուսական բանտերէն հասած նորագոյն նամակներէն կը հասկցուի: Ահա մի քանի նմոյշներ:

Վարիա, համայնավար աղջիկ մը, կը գտնէ Քրիստոսը, կը վկայէ, ու կը դառնայ ստրուկ Թիապարտ.

Առաջին երեք նամակները ֆրիստոնեայ աղջիկի մը՝ Մարիայի կողմէն են որ Վարիան Քրիստոսի առաջնորդէց:

Առաջին նամակ.

«... Հոս կ'անցընեմ կեանքս: Ետտ սիրուած եմ: Ետտ սիրուած՝ նոյնիսկ խցիկիս ընկերուհի՝ համայնավար երիտասարդաց լիկայի մէկ անդամուհիէն: Անգամ մը ինծի ըսաւ: «Ձեմ կրնար հասկնալ թէ ինչպիսի արարած մըն ես դուն: Ահա Ետտեր կը նախատեն ու կը ցուցնեն քեզ, ու դուն տակաւին կը սիրես զանոնք բոլորը:» Ես իրեն պատասխանեցի թէ Աստուած մեզի սորվեցուցած է ամէնը սիրել, ոչ միայն բարեկամները՝ այլ թեմամիներն ալ: Այս աղջիկը սկիզբը Ետտ վիճտ պատճառեց ինծի, բայց իրեն համար մեծ լրջութեամբ՝ աղօթեցի: Երբ ինծի հարցուց թէ զի՞նքն ալ կրնայի սիրել, զի՞նք գրկիս մէջ սեղմեցի ու միասին արտասուելու սկսանք: Հիմա միասին կ'աղօթենք:

Հանեցէք իրեն համար աղօթել: Անունը Վարիա է:

Երբ բարձրածայն զԱստուած ուրացողները մտիկ ընէք, կը կարծէք թէ իսկապէս համոզուած կը խօսին: Բայց կեանքը ցոյց կուտայ որ անոնցմէ Ետտերը՝ թէպէտեւ Երբեք կանխի՞նք զԱստուած՝ արտերմուն մէջ մեծ կարօտ մը կ'զգան: Եւ սրտին հառաջանքը կրնաք լսել... Այս մարդիկ կը փնտռեն բան մը ու իրենց անաստուածութիւնով ֆողարկելու կը ջանան իրենց հոգիին դատարկութիւնը:»

Քրիստոսով ձեր քայրը Մարիա,»

Եղկրարդ նամակ.

«Առաջին նամակիս մէջ ակնարկած էի անաստուած աղջկան, Վարիայի: Հիմա կը փութամ ձեզի սիրելիներուս յայտնել մեր ցնծութիւնը: Վարիա Քրիստոսը իրեն անձնական Փրկիչ ընդունեց, ու զայս հրապարակաւ կը վկայէ ամէնուն:

Երբ Քրիստոսի հաւատաց ու ճաշակեց փրկութեան ուրախութիւնը միաժամանակ տխրութեան մատուցեալ սկսաւ տրամիլ քանի որ Աստուծոյ

գոյութիւնը ուրացող քարոզչութիւն ըրած էր: Հիմա որոշած է այդ մեղքը քաւել:

Վարիայի հետ անասուածներու մէկ հաւաքոյթին ներկայ եղանք: Թէպէտեւ իրեն պատուիրած էի որ վերապահ գտնուի, անօգուտ էր: Համայնավարներու երգէն յետոյ (Վարիա չի մասնակցեցաւ երգողներուն) խօսելու արտօնութիւն խնդրեց: Երբ իր կարգը եկաւ, առջեւ գնաց: Քաջութիւնով եւ խորունկ զգացումով բոլոր ժողովականներուն առջեւ վկայեց թէ Քրիստոս իր Փրկիչն է, ու նախկին ընկերներէն ներողութիւն խնդրեց որ՝ մինչեւ այդ ատեն հոգեւոր աշխարհը զոյգ ըլլալով՝ չէր գիտցած թէ դէպի կորուստ կ'երթար եւ ուրիշներն ալ միասին կը տանէր: Բոլորին աղաչեց որ մեղքի նամքայէն հրաժարելով Քրիստոսի գան:

Բոլորն ալ լուռ հետեւեցան առանց ընդմիջումի: Երբ խօսքը լրացուց՝ իր գմայլելի ձայնով քրիստոնէական երգ մը երգեց «Մեռնող Քրիստոսը հոչակելը ամօր չեմ սեպեր, ոչ ալ տնոր պատուիրանները պաշտպանելը, ու Անոր խաչին զօրութիւնը՝

Եւ յետոյ... յետոյ մեր Վարիան առին ու տարին: Այսօր Մայիս 19 է: Իր մասին բան մը լսած չենք տակաւին: Բայց անէնազօր Աստուած կարող է զինք պահելու: Աղօթեցէ՛ք:

Ջերգ՝ Մարիա.»

Երբորդ Նամակ.

«Երէկ, Օգոստոս 2 ին բանտին մէջ խօսակցութիւն մը ունեցայ մեր սիրելի Վարիայի հետ: Սիրտս կարիւնի երբ իր մասին խորհիմ: Յիրաւի դու ծամուկ տղայ է ան, միայն 19 տարեկան: Որպէս Տէրոջ հաւատացեալ հոգեւոր մանուկ է տակաւին: Բայց իր Տէրը բոլոր սրտով կը սիրէ ու շուտով դժուար նամքան ընտրեց: Խեղճ աղջիկը ա՛յնքան անօրի է: Երբ իմացանք թէ բանտարկուած է՝ փութով սկսանք ծրարներ դրկել իրեն, բայց իրեն զրկուածին փոքր մէկ մասը միայն ձեռքը կ'անցնի:

Երէկ զինք տեսայ շատ նիհարցած, սոճոյն, ձեծուած: Միայն աչկերն էին որ Աստուածոյ խաղաղութիւնը եւ երկնային ուրախութիւն կը ցոյցաւայցնէին:

Այո, իմ սիրելիներս, անոնք որ Քրիստոսի սխալելի խաղաղութիւնը չեն գիտեր փորձառարար, չեն կարող հասկնալ...: Բայց ո՛րքան երջանիկ են անոնք որ այս խաղաղութիւնը ունին: Քրիստոսի մէջ եղողներու կարող չեն արգելք ըլլալ ոչ տառապանք ոչ ալ ձախորդութիւն...:

Երկարէ ձողերուն մէջէն խօսելով հարցուցի, «Վարիա, ըրած բաներուդ համար չե՞ս զոջար:» «Ո՛չ», ըսաւ ան: «Եւ եթէ զիս ազատ արձակեն, նորէն

հպիտի երբամ ու իրենց պատմեն Քրիստոսի մեծ սէրը: Մի կարծեր թէ ես կը տառապիմ: Ետո ուրախ եմ որ Տէրը զիս այնքան կը սիրէ որ ինձի իր անուան համար չարչարուելու ուրախութիւնը կը շնորհէ:»

Կ'աղաչեմ որ իրեն համար մասնաւորապէս սրտաբույժ աղօթքներ բարձրացնէ: Հաւանական է որ զինք Սիպերիա դրկեն: Իր հագուածէն զատ բոլոր զգեստները զրաւած են, նոյնպէս իր գոյքերը: Ազգականներ չունի, եւ մեքն պէտք է իր անհրաժեշտ կարիքը հայրայրելու համար բարեկամներու դիմենք: Վարիայի ախորձուլու պարագային հաւաքուած նպաստը իրեն կը յանձնեն: Կը հաւատամ թէ Աստուած զինք պիտի զօրացնէ, ու ապագային ալ տակալու այժը պիտի տայ: Աստուած պահէ զինք:

«Ձերդ՝ Մարիա»

Զորբորդ Նամակ.

«Սիրելի Մարիա,

Վերջապէս կարող եմ քեզի գրելու: Հանգիստ հասանք Ք: Մեր վրանաւազաքը քաղաքէն տասը մղոն հեռու է: Մեր կեանքը չեմ կրնար նկարագրել: Դուն զիտես զայն: Կուզեմ միայն իմ մասին գրել մի քիչ: Փառք կուտամ Աստուծոյ որ ինձի առողջութիւն կը շնորհէ ու կրնամ ֆիզիքական աշխատութիւնս կատարել: Ես ու քոյր <Ք> մեքանիկ աշխատանոց մը դրուեցանք. ու այդ ծանր գործը պէտք է միասին ընենք: Քոյր <Ք>ի առողջութիւնը չի ներեր, ու ես երկուքիս համար ալ կ'աշխատիմ: Նախ իմ բաժինս ապա իր բաժինը կը լրացնեն: Օրական 12—13 ժամ կ'աշխատինք: Մեր հաճը ճիշդ քուկիսին պէս է: Բայց ասոր մասին չէր որ կուզէի գրել:

Սիրտս կը փառաբանէ զԱստուած ու երախտապարտ է Անոր որ քու միջոցով ինձի ցուցուց փրկութեան համբան: Հիմա որ այս համբուն մէջ եմ կեանքս նպատակ մը ունի, ու զիտեմ թէ ուր երբալու եմ, եւ թէ որուն համար կը չարչարուիմ: Մեծ փափաք ունիմ ամէնուն պատմելու եւ վկայելու սրտիս մէջ ունեցած փրկութեան մեծ ուրախութեան մասին: Ո՞վ կրնայ մեզ զատել Աստուծոյ սէրէն որ Քրիստոսի մէջ յայտնուեցաւ: Ո՞չ մէկը, եւ ո՞չ մէկ բան: Ո՞չ բանտ, ո՞չ ալ տառապանք: Աստուծոյ դրկած տառապանքները մեր Իր վրայ ունեցած հաւատքը ալ աւելի զօրացնելու կը ծառայեն: Սիրտս այնքան լի է որ Աստուծոյ շնորհքը կը յորդի: Գործի պահուն ինձի անէծք կուտան ու կը պատժեն զիս յաւելեալ գործ տալով, քանի որ չեմ կրնար լռել, ու ամէնուն կը պատմեմ թէ Տէրը ինչ ըրած է ինձի: Ան զիս նոր ստեղծագործութիւն՝ նոր էակ մը ըրած է, զիս, որ կորուստի համբուն մէջ էի: Ալ կրնա՞մ լռել: Ո՞չ

երբեք: Այնքան ատեն որ օրբերս խօսելու կարող են՝ պիտի վկայեն ամէն մարդու Անոր մեծ սիրոյն վրայով:

Մեր դէպի Վրասնադաբ ճամբորդութեան միջոցին հանդիպեցանք շատ մը Քրիստոսով բոյր եւ եղբայրներու: Ինչ զարմանալի է որ հոգիին միջոցով կզգաս թէ հանդիպած անձերդ՝ ըլլայ նոյնիսկ առաջին անգամը՝ Աստուծոյ զաւակներ են: Զիրենք լոկ տեսնել հերիք է, ու առանց հետերնին խօսելու կրնաս հասկնալ թէ անոնք են:

Ճամբու ընդացքին, շոգեկառփի կայարաններէն մէկուն մէջ կին մը զալով մեզի ուտելիք տուաւ արտասանելով միայն երկու բառ: «Աստուած կ'ապրի»:

Մեր կայանը հասած օրը ուշ գիշեր էր, եւ մեզ ստորերկեայ տաղաւարներ առաջնորդեցին: Հոն ներկայ եղողները բարեւեցինք չխաղաղութիւնը ձեզի հետ» խօսով: Մեծ եղաւ մեր ուրախութիւնը երբ ամէն անկիւնէ պատասխան եկաւ «Ձեզ կ'ընդունինք խաղաղութիւնով» խօսով: Եւ իբրօք այդպէս էր: Տէր Յիսուսի իբր անձնական Փրկիչ հաւատացողներու թիւը մեծ էր: Բանտարկեալներուն աւելի քան կէսը հաւատացեալներ էին: Մեր մէջ նշանաւոր երգիչներ եւ Աւետարանի լաւ բարոզիչներ կան: Երեկոյեան, օրուայ ծանր աշխատանքէն յետոյ՝ ինչ սխալելի է զոնէ քիչ մը ժամանակ Փրկչին ոտներուն առջեւ աղօթով անցընել խմբովին: Քրիստոսով ազատութիւն կայ ամէն տեղ:

Հոս շատ մը զեղեցիկ հոգեւոր երգեր սորվեցայ, եւ Աստուած ամէն օր ինձի իր խօսէն նոր նշանաւորութիւններ կը ցուցնէ: 19 տարեկանիս առաջին անգամ ըլլալով Յիսուսի Մեծնորդ տօնեցի: Այս երաւալի օրը պիտի չմոռնամ երբեք: Այդ օրը ստիպուած էինք լման աշխատանք տանիլ: Բայց մի քանի եղբայրներ մօտակայ գետափը երթալու յաջողած էին: Հոն գետին երեսի սառը կոտրելով տեղ մը պատրաստած էին ուր՝ Աստուծոյ խօսին համաձայն՝ զիշերով եւ եւ եօրը եղբայրներ մկրտուեցանք: Ոհ, որքան երջանիկ եմ, եւ մքան կը փափաքէի որ դուն, Մարիա, ինձի հետ ըլլայիր որ զոնէ քիչ չափով մը քեզի դէմ անցեալին գործած չարիքներս քաւէի սէրս ցոյց տալով քեզի: Բայց Աստուած մեզմէ իւրաքանչիւրը իր յարմար տեղը կը դնէ ու մենք պարտինք հաստատ կենալ հոն ուր Աստուած մեզ դրած է:

Բարեւներ տուր Աստուծոյ զաւակներու ամբողջ ընտանիքին: Աստուած առատօրէն պիտի օրհնէ ձեր հաւաքական աշխատանքը ինչպէս զիս ալ օրհնեց: Կարդացէ՛ք Եբր. ԺԲ. 1 — 3:

Բոլոր մեր եղբայրները կը բարեւեն եւ ուրախ են որ հաւատեց առ

Աստուած այնքան զօրաւոր է, եւ զինք անդադար կը փառաբանես իւր տառապաններուդ մէջ: Երբ ուրիշներուն զրես' մեր բարեւները հաղորդէ:

Ձերդ Վարիա»

Հինգերորդ Նամակ.

«Սիրելի Մարիա,

Վերջապէս առիթը ունեցայ ինչի քանի մը տող գրելու: Քեզի կրնամ ըսել, սիրելիս, որ Աստուծոյ շնորհով ես եւ իոյր «Ք» շառուղջ եմ եւ հանգիստ կ'զգանք: Հիմա... (տեղ) եմ: Մեզ կը դրկեն... (տեղ) եւ հոն կը մնանք:

Ինծի ցոյց տուած մայրական խնամփոք համար շնորհակալ եմ: Մեզի համար պատրաստած բաներուդ ամբողջը ստացանք: Շնորհակալ եմ ամէնաբանկազին Բանին՝ Աստուածաշունչին համար: Բոլորիդ ալ շնորհակալութիւններ, ու էրբ իրենց զրես, փոխանցէ իմ բարեւներս ու շնորհակալութիւններս իրենց ինծի ըրած բարիքներուն համար:

Մեր Տէրը իր սուրբ սիրոյն խորհուրդը ինծի յայտնելէն ի վեր ինքզինքս աշխարհի ամենաերջանիկ անձը կը նկատեմ: Այն հալածանքները՝ զորոնք պէտք է կրեմ՝ կը նկատեմ մասնաւոր շնորհ: Ո՛րքա՛ն եմ որ հաւատացած օրէս իսկ Տէրը իրեն համար չարչարուելու երջանկութիւնը պարգեւեց ինծի: Բոլորիդ աղօթքները կը խնդրեմ որ Տէրոջ հաւատարիմ մնամ մինչեւ վերջը:

Տէրը պահպանէ բոլորդ ու զօրացնէ ձեզ սուրբ պատերազմին համար:

Ես եւ իոյր «Ք» բոլորիդ համբոյրներ կը դրկենք: Երբ... (տեղ) դրկուինք բերես առիթը կուրենանք հոնկէ ձեզի նորէն գրելու: Մեր մասին մի մտահոգուի՛ք: Մենք ուրքա՛ն եւ զուարթ եմք, որովհետեւ մեր վարձքը մեծ է երկինքը (Մատթ. Ե. 11—12):

Ձերդ Վարիա»

Այս վերջին նամակն է Վարիայի — համայնավար երիտասարդուհի որ Քրիստոսը գտաւ, Անոր մասին վկայեց ու սարուկի քիպարատուքեան դատապարտուեցաւ: Այնուհետեւ ալ լուր չառինք իրմէ, բայց Քրիստոսի հանդէպ ունեցած գեղեցիկ սէրը՝ ու Անոր մասին տուած վկայութիւնը կը ցուցնեն գեղեցկութիւնը տառապող ու հաւատարիմ «Թափուն» եկեղեցիին որ կը գտնուի աշխարհի մէկ երրորդը զրաւող համայնավար երկիրներու մէջ:

Գլուխ է.

Իմ Պատգամս Ձեզի՝ «Թափուն» եկեղեցիին կողմէ.

Ես կոչուած եմ «Թափուն» եկեղեցիին ձայնը: Ինքզինքս արժանի չեմ սեպեր Քրիստոսի մարմինին այնքան պատիւի արժանի մէկ մասին ձայնը

կոչուելու: Թէպէտեւ համայնավար երկիրներու «Թափուն» եկեղեցիին մէկ մասին առաջնորդութիւն ըրած են:

14 տարիներու շարժարանէն ու բանտարկութենէն ողջ դուրս գալս հրաժ մըն է, երբ նոյնիսկ երկու տարին «մահամերձի սենեակին» մէջ անցուցած են: Աւելի մեծ հրաժով մը Աստուած յարմար սեպէց՝ զիս բանտէն ալ հանելէ յետոյ՝ զրկել Արեւմուտք ազատ եկեղեցիի խօսելու համար:

Կը խօսիմ յանուն այն եղբայրներուս որոնք անբիւ, անծանօթ զերեզմաններու մէջ կը հանգչին: Կը խօսիմ յանուն այն եղբայրներուս որոնք ներկայիս բաճաբար պաշտամունք կը կատարեն անտառներու, ստորերկեայ սենեակներու, ձեղնայարկերու եւ նման վայրերու մէջ:

Ռուսներայի «Թափուն» եկեղեցին որոշեց որ ես ջանամ երկրէն հեռանալ եւ պատգամ մը տանիլ աշխարհի ազատ բրիստոնեաներուն: Հիմա դուրս եկած են հրաժով եւ կը կատարեն այն գործը որ ինծի վստահուեցաւ համայնավար երկիրներու մէջ մնացած՝ տհնող, վտանգներու ենթարկուած, տառապող ու մեռնող եղբայրներուս կողմէ:

«Թափուն» Եկեղեցին բերած պատգամս է,

«Մի լիճ մեզ.»

«Մի մոռնա՛ մեզ.»

«Հաւի՛ւք դուրս մի ձգ՛ի մեզ.»

«Տու՛՛ք մեզի պէտք եղած գործիքները. զանոնք գործածելու վարձը կը հատուցանենք:»

Այս է ինծի վստահուած պատգամը որ ձեզի փոխանցեմ:

Կը խօսիմ լռեցուած եկեղեցիին կողմէ — «Թափուն» եկեղեցին, «Համր» եկեղեցին, որ ձայն չունի:

Լսեցէ՛ք համայնավար երկիրներու մէջ ապրող ձեր եղբայրներուն ու քոյրերուն ձայնը: Անոնք խուսափում, ապահովութիւն կամ հանգիստ կեանք չէ որ կը փնտռեն: Միայն կը փնտռեն միջոցներ որ կարենան արգիլել նոր սերունդին անաստուածութիւնով բունաւորումը: Անոնք կը խնդրեն որ իրենց զրկէ՛ք Ս. Գիրքի օրինակներ որպէս զի զանոնք գործածեն Աստուծոյ խօսքը տարածելու: Ինչպէ՞ս պիտի կրնան զայն տարածել առանց Աստուածաւանդ մ'ունենալու:

«Թափուն» եկեղեցին այն վերաբոյժին կը նմանի որ շոգեկառնով կը համբողջէր: Շոգեկառնը բախում ունեցաւ ուրիշ կառուարի մը հետ եւ հարիւրաւոր մարդիկ զետիւր փռուած էին ճնշուած, վիրաւոր, մահամերձ: Վերաբոյժի մահամերձ մարդոց նայելով բացազանչեց, «Երանի՛ քե

գործիքներս հոս ըլլային...: Երանի բէ գործիքներս հոս ըլլային:»
Վիրաբուժական գործիքներով կրնար ցատեքը մահէն ազատել: Թօմարութիւնը
ուներ...բայց ոչ իր գործիքները «Թափուն» եկեղեցիին կացութիւնը նոյնն է:
Այ՛հման յօժար է իր ունեցածը տալու: Այ՛հման յօժար է իր մարտիրոսները
տալու: Այ՛հման յօժար է տարիներով բանտարկուելու համայնավար բանտերու
մէջ: Բայց իր այս յօժարութիւնը անարժէ է երէ գործելու համար
գործիքներ, միջոցներ չունենայ: Հաւատարիմ, քաջ «Թափուն» եկեղեցիին
խնդրանքը այս է, «Տաւէ մեզի գործիք, — Աւետարաններ, Աստուածաշունչ
գիրքեր, հոգեւոր գրականութիւն, օժանդակութիւն — ու մնացած գործը մենք
պիտի կատարենք:»

Ազատ Քրիստոնեաներ ինչպէ՞ս կրնան օգնել

Իւրաքանչիւր ազատ քրիստոնեայ անմիջապէս կրնայ օգնել հետևեալ կերպով:

Անաստուածները այնպիսի մարդիկ են որ իրենց կեանքին անբերւոյթ աղբիւրը չեն
նահչնար: Անոնք տիեզերքի մէջ ու մարդկային կեանքի մէջ խորհրդաւոր տարրը
սզալու կարողութիւնէ զուրկ են: Քրիստոնեաները անոնց օգտակար կրնան ըլլալ
հաւատով փալելով ու ոչ բէ երեւորով, անբերւոյթ Աստուծոյ հետ հաղորդութեան
կեանք մը ապրելով:

Անոնք կրնան մեզի օգնել քրիստոնէական ներդաստակ եւ զոհաբերուող կեանք մը
ապրելով: Անոնք կրնան օգտակար ըլլալ հրապարակաւ բողոքելով երբոր
քրիստոնեաները հալածուին:

Արեւմտեան քրիստոնեաները կրնան մեզի օգնել աղօթելով որ համայնավարները
փրկուին: Այսպիսի աղօթք մը կրնայ միամտութիւն նկատուել:

Մենք համայնավար բանտապէտներուն համար աղօթեցինք ու յաջորդ օրը մեզ
առաջուրնէ աւելի չարչարեցին: Բայց Երուսաղէմի Տէրոջ աղօթքն ալ
պարզամտութիւն կը յայտնէր. իր աղօթքէն յետոյ զինք խաչը հանեցին: Սակայն՝ միայն
քանի մը օր հագու անցած իրենց կուրծքը ծեծելու սկսան եւ մէկ օրուան մէջ
5000 հագի դարձի եկան: Միւսներուն համար եղած աղօթքը ալ ի զուր չէր:
Մէկու մը համար եղած աղօթքը՝ երբ գետին չի գտներ անոր մէջ՝ ետ փեզի կը
դառնայ մեծ օրհնութիւններով, բայց անէժ կ'ըլլայ աղօթքիդ առարկան եղող
անձին: Անսալով Քրիստոսի պատուէրին՝ ցատ մը քրիստոնեաներով միասին
Հիբլէրի եւ իր մարդոց համար աղօթած են: Եւ վստահ են բէ մեր աղօթքները
իւր պարտութիւնը փութացուցին որքան դաճեակիցներու զինուորներուն
զնդակները:

Մեր դրացիները պէտք է սիրենք մեր անձին պէս: Համայնավարները մեզի դրացի են ինչպէս որեւէ ուրիշը:

Համայնավարութիւնը հետեւանքն է Քրիստոսի սա պատուէրին զանց առնուելուն, որ կ'ըսէ. «Ես եկայ որ կեանք ունենամ եւ ալ աւելի ունենամ:» Քրիստոնէաները աւելի կեանքը կարելի չեն դարձուցած բոլորին: Ջգած են որ մարդոց մէկ մասը կեանքի ամէնաբանկազին բաներէն գրէրէ ամբողջովին զրկուին: Ասոնք ալ իրենց կարգին ըմբոստացած ու համայնավարութիւնը հիմնած են: Ասոնք յառաջ գոհերն եղած են ընկերային անիրաւութիւններու: Որով, հիմա դառնացած ու անգուր են: Պէտք է պայտարինք իրենց դէմ: Բայց երբ քրիստոնէան կը պայտարի բժնամիին դէմ, ան կը հասկնայ զինք, ու կը սիրէ ալ:

Մէնք անմասն չենք որմանց համայնավարութեան հետեւած ըլլալուն յանցանքէն: Մեր հանցանքն այն է որ պարտազանց եղած ենք:

Այս պատճառաւ պէտք է քաւենք մեր յանցանքը, զիրենք սիրելով (սա տարբեր բան է անոնցմէ խորժելէ,) եւ անոնց համար աղօթելով:

Այնքան պարզամիտ չեմ հաւատալու թէ համայնավարները սիրել ամբողջ հարցը կը լուծէ: Որեւէ պետութեան միայն սէր պիտի չբելադրէի բոնաբարութեան տառջը առնելու համար: Զարգործներու համար ռատիկանութիւն, դատաւորներ ու բանտ ալ պէտք է եւ ոչ միայն հոգեւոր հովիւներ: Եթէ շարագործները չապաշխարեն պէտք է բանտարկուին: «Քրիստոնէական սէր» խօսքը երբեք պիտի չուզէի գործածել համայնավարներու դէմ շիտակ քաղաքական՝ տնտեսական կամ մակաւորային պայտարը չեզոքացնելու համար, զիտնալով որ անոնք բոնաբարոյներ (կենկարքը) են միջազգային համեմատութիւնով: Բոնաբարոյ են դրամապանակը կը զողնան, Անոնք ամբողջ երկիրներ կը զողնան:

Բայց հովիւն ու անհատ քրիստոնէան պարտին իրենց լաւագոյնը ընել համայնավարը Քրիստոսի բերելու համար, ինչ ալ ըլլայ անոր գործած ռիթը, ինչպէս նաեւ իր անմեղ գոհերը: Համայնավարներուն համար պէտք է աղօթել հասկըցողութեամբ:

Աստուածաւունջ զիրքեր, Աւետարաններ Անմիջական պէտքեր են

Երկրորդ Ազատ քրիստոնէաները կրնան օգնել Աստուածաւունջ եւ Ա.Գրոց մասեր զրկելով: Այս բաները համայնավար երկիրներ ապահով կերպով զրկելու միջոցներ

կան: Ի՞նչ դուրս գալէս ի վեր օտոս հատորներ զրկած են որոնք ապահով հասած են: Որոշապէս զրկելու միջոցներ կան երէ դուք, ազատ ֆրիստոնեաներդ «Թաֆուն» եկեղեցիի ձեր եղբայրներուն ու բոլորներուն համար հայրաքրէք գանոնք: Երբ տակաւին Ռուսաճիա կը զբտնուէի, անձամբ օտոս Աստուածաճունչ գիրքեր ստացայ որոշ միջոցով մը: Կասկած չկայ թէ կրնան զրկուիլ, միայն պէտք է հայրաքրէք:

Պէտքը սաստիկ մեծ է: Ռուսաստան, եւ արարական երկիրներուն մէջ հազարաւոր ֆրիստոնեաներ կան որոնք 20 էն նույնիսկ մինչեւ 50 տարուայ ընթացքին Աստուածաճունչ մը կամ Աւետարան մը չեն տեսած:

Օր մը երկու օտոս աղտոտ գեղջուկներ տունս եկան: Իրենց գիւղէն եկած էին ձմրայ միջոցին սառող հողերը թիւրով մաքրելու գործ մը ստանձնելու, որպէս զի իրենց օտոսը զոտնէ հինցած Աստուածաճունչ մը զնելով իրենց գիւղը տանէին: Ամերիկայէն Աստուածաճունչ գիրքեր ստացած ըլլալով իրենց նոր հատ մը տուի ու ոչ թէ հինցած հատոր մը: Զէին կըրնար իրենց աչքերուն հաւատալ: Ուզեցին ստուած հող մաքրելով իրենց օտոսը լումաներէն փոխարժէք մը տալ, մերժեցի առնել: Աստուածաճունչն առած՝ փութով իրենց գիւղը մեկնեցան: Քանի մը օր յետոյ անսահման ու խոր երջանկութիւն արտայայտող շնորհակալագիր մը ստացայ որ երեսուն գեղջուկներու կողմէ ստորագրուած էր: Ետոս զգուշութեամբ երեսուն հաւասար մասի կտրած էին Աստուածաճունչը եւ կարգով իրարու հետ կը փոխէին կարգալէ յետոյ:

Ետոս սրտառու ի լսել Ռուս մը որ կ'աղաչէ Աստուածաճունչէն էջ մը ունենալ: Իր հոգին անով կը սնանի: Անոնք օտոս յոժարութեամբ այժ մը կամ կով մը տալու պատրաստ են Աստուածաճունչի մը փոխարէն: մարդ մը կը հանչնամ որ իր ամուսնական մատանին հինցած նոր կտակարանի մը հետ փոխանակեց: Մեր զաւակները Մեռնողի ֆարս մը տեսած չեն երբեք: Երէ որեւէ մէկը ձեռք ձգէր հատ մը, գիւղին բոլոր մանուկները կը բալորուէին զայն տեսնելու, եւ տարէջ մարդ մը կը պատմէր իրենց Յիսուս Մանուկին, Սուրբ կոյսին մասին, ու օտուանակելով կը ներկայացնէր Քրիստոսի ու Անոր փրկութեան պատմութիւնը: Այս բոլորը...մէկ Մեռնողի ֆարսէն: Կրնաք զրկել Աստուածաճունչ գիրքեր, Աւետարաններ, եւ հոգեւոր գրականութիւն: Այս կերպով կրնան բամ մը ընել:

Երբորդ՝ պէտք է տպենք ու զրկենք մասնաւոր գրութիւններ հակազդելու համար անաստուածութեան բոյնին որ նոր սերունդին կը արուի Մանկապարտէզէն մինչեւ գոլէնները: Համայնակարները պատրաստած են

ՀԱՆՏԱՏՈՒԱԾԻՆ Ուղեցոյցը> սա անասուածներուն «Աստուածաւունջ»ն է: Պարզաբանուած ձեւով անկէ կը սորվեցնեն մանկապարտէզի մանուկներուն: Աւելի լման դասընթացք կը տրուի երբ առակերտը աստիճանաբար կը բարձրանայ: Այս վնասաբեր «Աստուածաւունջ»ը՝ մանուկին հետեւելով իր անման ամէն օրջանին՝ զինք անասուածութիւնով կը բունաւորէ յար: Քրիստոնէայ աշխարհը դեռ պատասխան մը չէ տպած ՀԱՆՏԱՏՈՒԱԾԻՆ Ուղեցոյց>ին: Մենք կրնանք, եւ պարտինք տպել անասուածութեան բոյնին հակադէպ բրիտանոնէական պատասխանը ու դրկել: Այս գործը պէտք է ընել փութով, քանի որ «Թափուն» եկեղեցին այդ գիրքով բունաւորուած երիտասարդութեան տալիք գիրքեր չունի:

«Թափուն» եկեղեցին ձեռքերը քտին կապուած կը սպասէ մինչեւ որ համայնավար երկիրներու տարբեր լեզուներովը այդ անհրաժեշտ գիրքերը իրեն հասնին:

Մեր բունաւորուած երիտասարդութիւնը պէտք է լսէ պատասխան մը — Աստուծոյ պատասխանը բրիտանոնէական պատասխանը — մեր պատասխանը: Այս միւս կերպն է անոնց օգնելու երբ կրնանք «Անասուածին Ուղեցոյց» ին պատասխանող գիրքեր, երիտասարդներու յատուկ պատկերազարդ հրատարակութիւններ՝ եւ մանուկներու յարմար Աստուածաւունջ հայրայրէ:

Չորրորդ գործը զօր պէտք է ընենք՝ «Թափուն» եկեղեցիին անդամներուն համբարդութեան եւ Աւետարանը անձամբ անհատներու տանելու նիւթական միջոցներ հայրայրէլ է: Սա անոնց հետ գործակցելու ազգու կերպ մըն է: Այսօր անոնցմէ շատերը իրենց տունները «Շրջաւայրուած» կը մնան քանի որ չ'ունին զանազան կարգի փոխադրութեան անհրաժեշտ եղող զուտարք եւ համբարդութեան միջոցին ապրուստի ծախսը: Այսպէս, անօգնական լիւրած՝ անկարող են 20—30 մղոն հեռաւոր գիւղերէն զաղտնի ժողովներու համար եկած խնդրանքները աննկատ բողով: Անոնց ամէն ամիս 25—50 տօլար հայրայրէլ պիտի նշանակէր գիրքեն կապող նարգելները վերցնել ու զանոնք հեռաւոր գիւղեր ու քաղաքներ դրկել Աստուծոյ իօստով:

Նախկին հովիւներ՝ որոնց իրենց հաւատքին համար բնատարկուած էին՝ բոցավառող Աւետարանի պատգամ՝ ու կորսուած հոգիներու հանդէպ մեծ սէր ունին, բայց իրենց պատգամը զիւղեր ու քաղաքներ հասցնելու միջոցը չունին: Ամէն ամիս քանի մը տօլար այդ արգելքը կը հարբէ:

Աշխարհական բրիտանոնէայ այրեր ու կիներ օգնութեան պէտք ունին: Քրիստոնէայ ըլլալով՝ իրենց ապրուստը հազիւ քէ կը շահին, ու համբարդութեան պէտք եղած զուտարք մը խնայել անկարելի է իրենց համար,

եւ չեն կրնար Աւետարանի պատգամը տանիլ ուրիշ տեղեր: Այս <հրաժեշ>ամիսը մի քանի տուար կրնայ գործել իրենց համար:

Պատասխան եկեղեցիի հովիւներ՝ որոնք ինքզինքնին մեծ վտանգի տակ դնելով պատսոնին զուգընթաց հոգեւոր գործ կ'ընեն ծածկաբար՝ պէտք ունին նամբորդութեան ծախֆի որ իրենց պէտք է հայրայրուի ծածկաբար: Համայնավար իշխանութեանց կողմէ իրենց տրուած «ամսաբուսակը» շատ փոքր զուամար մըն է: Այս հովիւները յօժար են համայնավարներու դրած կանոնները անտեսել ու իրենց ազատութիւնը վտանգել: Աւետարանը «Թափուն» ժողովներու մէջ մանուկներու, երիտասարդներու եւ չափահասներու քարոզելով, բայց լոկ յօժարութիւնը հերիք չէ, պէտք ունին նիւթական միջոցներու որ կարենան իրենց ծածուկ՝ արդիւնաբեր աշխատանքը յառաջ տանիլ:

Ամսէ ամիս 25—50 տուար՝ «Թափուն» եկեղեցիէն նման անդամի մը կարելիութիւնը կը ստեղծէ Աւետարանը ազդուօրէն տարածելու:

Մեր յաջորդ ընելիք գործը Աւետարանը ձայնասփիւռի միջոցով համայնավար երկիրներուն մէջ տարածել է: Ազատ աշխարհի կայսանները գործածելով Կենաց Հացին շատ կարօտ «Թափուն» եկեղեցիին կրնան հոգեւոր սնունդ ջամբել: Ռուսեր եւ այլ ստրկացուած ժողովուրդներ կրնան այս պատգամները ունկնդրել կարն ալիքով, քանի որ համայնավար պետութիւնները իրենց փրօփականը կարն ալիքով կուտան ու միլիոնաւորներ կարն ալիքի ընկալուչ մեկենաներ ունին: Ձայնասփիւռի միջոցով համայնավար երկիրներուն խօսելու կարելիութիւնը իրականութիւն է: Այս գործը պէտք է ընդարձակել եւ «Թափուն» եկեղեցիին հոգեւոր սնունդ ջամբել: Ձայնասփիւռը համայնավար երկիրներու «Թափուն» եկեղեցիին օգնելու ուրիշ կերպ մըն է:

Քրիստոնեայ Մարտիրոսներու

Ընտանիքներուն Ողբերգութիւնը

Քրիստոնեայ մարտիրոսներու ընտանիքներուն պարտին օգնութեան հասնիլ: Տասնեակ հազարաւոր այսպիսի ընտանիքներու տառապանքը անպատմելիօրէն ողբերգական է: Երբ «Թափուն» եկեղեցիի անդամներէն մէկը ձերբակալուի՝ սարսափելի աղէտի հարուած մը 4՝ իջնէ իր ընտանիքին վրայ: Այս բանը համայնավարներու կողմէ շատ լաւ կը ծրագրուի տունին մայրն ու զաւակները առաւելագոյնս տառապեցնելու նպատակով: Երբ քրիստոնեայ մը բանտ երթայ — որ յանախ խոստանգում եւ մահ կը նշանակէ — ընտանիքին անվերջ չարչարանքը նոր սկսած կ'ըլլայ: Փորձառութեանէս

կրճամ վկայել որ երէ ազատ աւխարհի պարզ հաւատացեալներուն զրկած նիւթական օգնութիւնը չըլլար, ողջ մնացած պիտի չըլլայինք, ոչ ալ ձեզի հետ գտնուելով այս տողերը պիտի գրէինք:

Այս օրերուս (1970) Ռուսաստան եւ այլ տեղեր ֆրիստոնեաներու զանգուածային ձերբակալութիւններ, եւ ահաբեկչութիւն ծայր տուած են: Օր ըստ օրէ մարտիրոսներուն թիւը կանի: Թէպէտեւ անոնք կ'իջնեն գերեզման ու կ'երթան իրենց վարձատրութիւնը առնալու՝ իրենց ընտանիքները կապրին սարսափելիօրէն ողբերգական վիճակի մատնուած: Կրնանք, ու պարտինք օգնել անոնց: Անտարակոյս պարտինք օգնել սովահար հնդիկներուն եւ Ափրիկեցիներուն:

Բայց որո՞նք աւելի արժանի են ֆրիստոնեաներուն օգնութեան քան Քրիստոսի համար մեռածներուն՝ կամ համայնավար բանտերու մէջ իրենց հաւատքին համար շարչարանք կրողներուն ընտանիքները:

Ազատ արձակուելէս ի վեր Եւրոպայի Քրիստոնեայ միսոնարութիւնը ժամանակաւ զրկեց ֆրիստոնեայ մարտիրոսներու ընտանիքներուն: Բայց եղածը ժամանակէն է համեմատած այն գործին զոր կրնանք ընել ձեր օգնութիւնով:

Որպէս վերադարձող ու ազատուած անդամ մը «Թափուն» եկեղեցիին, ձեզի բերած իմ պատգամը, կոչ մը, բախանձանք մը ետեւը բողոքած եղբայրներուս կողմէ:

Անոնք զրկեցին զիս որպէս զի այս պատգամը հաղորդեմ ձագի: Եւ հրաժարով ազատեցայ զայն ձեզի հաղորդելու:

Ձեզի յայտնեցի թէ որքան ստիպողական է Քրիստոսը համայնավար աւխարհին տանիլը: Ձեզի յայտնեցի թէ հրամայական պէտք մըն է ֆրիստոնեայ մարտիրոսներու ընտանիքներուն օգնելը: Ձեզի յայտնեցի թէ ինչպէս կրնանք «Թափուն» եկեղեցիին օգնել որ ան Աւետարանը տարածելու իր առաքելութիւնը լիովին կատարէ:

Երբ ոտիս բարը կը հարուածէին լեզուս կ'աղաղակէր: Ինչու՞ կաղաղակէր լեզուս, հարուածը իրեն չէր: Կաղաղակէր, որովհետեւ ոտիս ներքեանը եւ լեզուս նոյն մարմինին անդամներն են: Եւ դուք, ազատ ֆրիստոնեաներ, մաս կը կազմէք Քրիստոսի այն Մարմինին որ համայնավար բանտերու մէջ կը ծեծուի, ու հիմա մարտիրոսներ կուտայ Քրիստոսի սիրոյն:

Ձե՞ք կրնար սգալ մեր ցաւը:

Առաջին դարերու եկեղեցին համայնավար երկիրներու մէջ նոր կենսունակութիւնով կապրի իր բոլոր գեղեցկութիւնով, զոհողութիւնով ու նուիրումով:

Երբ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս Գերսեմանիի մէջ մեծ անձկութիւնով կաղօթէր, միայն մէկ բարեկէց անդին՝ Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս խոր բուռի մէջ էին պատմութեան մեծեզոյն տրամային վայրկեաններուն: Որպէս քրիստոնէայ ո՞րքան խորհուրդի նիւր կ'ընէի մարտիրոս եկեղեցին, եւ ինչ նիւրական օգնութիւն կ'ընէի անոր: Հասկցէի ձեր հովիւն ու եկեղեցական առաջնորդներէն թէ ձեր անունով ինչ կարգադրութիւններ կ'ըլլան Երկարէ Վարագոյրին ետեւը գտնուող ձեր եղբայր եւ հոյրերուն օգնելու:

Երկարէ վարագոյրին պատերուն ետեւը առաջին դարերու եկեղեցիին տրաման, քաջագործութիւններն ու մարտիրոսութիւնները կը կրկնուին — այսօր — եւ... ազատ եկեղեցին կը բնանայ:

Այնտեղ՝ մեր եղբայրները՝ անոնք, անօգնական՝ կը մղեն բաներորդ դարու մեծագոյն՝ եւ քաջութիւն պահանջող՝ նախատմարտ, որ առաջին դարերու եկեղեցիին հերոսութեան՝ քաջութեան ու նուիրումին հաւասար է: Եւ ազատ եկեղեցին՝ անոնց պայքարին ու տագնապին անտարբեր՝ կը բնանայ, ինչպէս Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս բնացան իրենց Փրկչին անձկալից ժամուն:

Կուզէի դու՛ք ալ բնանալ մինչ «Թափուն» եկեղեցին — Քրիստոսով ձեր եղբայրները առանձին կը պայքարին ու կը տառապին Քրիստոսի Աւետարանին համար:

Կուզէ՞ք լսել մեր պատգամը: <Յիւսեցէի մեզ, օգնեցէի մեզի:»

«Մի լի էի մեզ:»

Հիմա ձեզի հաղորդեցի համայնավար երկիրներու մէջ գտնուող հաւատարիմ՝ մարտիրոսացած «Թափուն» եկեղեցիին՝ անաստուած համայնավարներու լուծին տակ հեծող ձեր եղբայր ու հոյրերուն դրկած պատգամը:

ICA LITERATURE SERVICE
POB 721, CH-8280 Kreuzlingen
Switzerland